

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos magistrantūros studijų programa

Dovilė Balčiūnaitė

**IKIMOKYKLINIO UGDYMO ĮSTAIGŲ PASIRENGIMAS
INKLIUZINIAM UGDYMIUI**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovė
prof. dr. Stefanija Ališauskienė

2016

Magistro darbo santrauka

Magistro darbe tirta, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos yra pasirengusios inkluziniam ugdymui. Siekiant atskleisti nagrinėjamą temą buvo atlikta pedagoginės ir psichologinės mokslinės literatūros analizė bei empirinių duomenų analizė.

Tyrimo tikslas – atskleisti ikimokyklinį ugdymą teikiančių įstaigų pasirengimą inkluziniam ugdymui. Tyrimui atlikti buvo pasirinktas magistro darbo autorės ir vadovės modifikuotas tyrimo instrumentas *Priešmokyklinio ir ikimokyklinio ugdymo įstaigų pasirengimas inkluziniam ugdymui*. Apklausoje dalyvavo 108 respondentai - ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančios specialistės (visos respondentės – moterys): 6 ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovės, 9 direktoriaus pavaduotojos ugdymui, 70 ikimokyklinio ugdymo pedagogių (40 auklėtojų ir 30 vyr. auklėtojų), 12 logopedžių ir 11 kitų ugdymo įstaigoje dirbančių specialistų: socialinių pedagogių, socialinių darbuotojų, judesio korekcijos mokytoja.

Siekiant magistro darbo vienovės, teorinėje ir empirinėje dalyse analizuoti tokie aspektai: inkluzinio ugdymo samprata bei inkluzinio ugdymo principai, specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas ikimokykliniame amžiuje, tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, pozityvaus elgesio palaikymas, pažangos ir pasiekimų vertinimas, ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkos pritaikymas įvairių poreikių turintiems vaikams. Empirinėje dalyje analizuojama, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos įgyvendina inkluzinio ugdymo principus. Siekiant atskleisti inkluzinio ugdymo principų įgyvendinimą ikimokyklinio ugdymo įstaigose analizuojamas tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas ugdymo įstaigoje. Siekiama atskleisti kaip įstaigose palaikomas pozityvus vaikų elgesys bei ugdomi socialiniai įgūdžiai. Taip pat analizuojama, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos vertina vaikų pažangą. Analizuojant ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkų pritaikymą įvairių poreikių vaikams atskleidžiama, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos yra pasirengusios ugdyti vaikus su fizine negalia, su klausos ir regos sutrikimais, su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais, vaikus su intelekto sutrikimais ir sensoriskai jautrius vaikus. Taip pat pateikiama ikimokyklinio ugdymo įstaigų lauko erdvių pritaikymo vaikų ugdymui analizė. Svarbiausios išvados:

1. Esminių inkluzinio ugdymo principų, tokių kaip: ugdymo(si) *prieinamumas*, *dalyvavimas*, *parama*, įgyvendinimas per tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, vaikų pozityvaus elgesio palaikymą, tinkamą vaikų pažangos vertinimą, socialinių įgūdžių ugdymą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kartu su aplinkos pritaikymu sudaro tinkamas sąlygas ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus.
2. Tyrimas atskleidė esminius inkluzinio ugdymo principų įgyvendinimo aspektus:

- Ikimokyklinio ugdymo įstaigos sudaro palankias sąlygas pedagogams ir ugdytinių tėvams bendradarbiauti, tačiau vyrauja tradicinės bendradarbiavimo formos. Pasigendama temų įvairovės, tėvų siūlomų jiems aktualių temų. Mažai dėmesio skiriama tėvams įtraukti į vaikų ugdymą(si) bei jų pažangos vertinimą.
  - Ikimokyklinėse įstaigose tinkamas vaikų elgesys palaikomas taisyklėmis, drausminimu. Probleminis elgesys analizuojamas kartu su ugdytinių tėvais Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, pateikiamos rekomendacijos.
  - Vaikų pažangą dažniausiai vertina ugdantis pedagogas, t.y., grupės auklėtoja. Vertinant orientuojamasi į probleminių ugdymo(si) sričių sprendimą, mažiau dėmesio skiriant vaikų stiprybėms akcentuoti ir tobulinti.
  - Socialiniai įgūdžiai ikimokyklinio ugdymo įstaigose ugdomi įvairių renginių bei kasdienės veiklos metu. Dažniausiai taikomas integruotas socialinių įgūdžių ugdymas. Kai kurios įstaigos įgyvendina socialinių įgūdžių programą „Zipio draugai“, turi socialinių įgūdžių ugdymo mokyklėles. Dauguma ikimokyklinio ugdymo įstaigų nerengia socialinių įgūdžių ugdymo programų.
3. Tyrimo rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavusios ikimokyklinio ugdymo įstaigos geriausiai pasirengusios ugdyti vaikus, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, tačiau aplinkos nėra visiškai tinkamos ugdyti kitų specialiųjų bei specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus. Ugdymo įstaigų patalpos vaikams su fizine negalia, klausos ir regos sutrikimais nepritaikytos ir sunkiai prieinamos. Daugiausia problemų kelia fizinės aplinkos pritaikymas vaikams, naudojantiems neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę. Ugdymo įstaigose trūksta gero apšvietimo, garso izoliacijos.
  4. Daugumoje tyrime dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų skiriamas didelis dėmesys lauko erdvėms. Vaikų ugdymas dažnai organizuojamas lauke. Lauko aikštelės erdvios, pritaikytos pagal vaikų amžių, tačiau ne visos žaidimų aikštelės yra saugios.
  5. Tyrimo rezultatai parodė, kad kai kurios ikimokyklinio ugdymo įstaigos įgyvendina inkliuzinį ugdymą. Ypač gerai ikimokyklinės įstaigos pasirengusios ugdyti vaikus, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, menkiausiai – turinčius judesio ir padėties sutrikimų. Specialistai stokoja atnaujintų žinių, svarbių ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, bei motyvacijos tobulėti, kai vyrauja nuostata „*niekas nesiūlė*“.
- Esminiai žodžiai:* specialieji ugdymosi poreikiai, specialioji pedagoginė pagalba, ikimokyklinis ugdymas, bendradarbiavimas, inkliuzinis ugdymas.

TURINYS

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	5
1 skyrius. INKLIUZINIO UGDYMO IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE TEORINIAI ASPEKTAI 11	
1.1. Inkliuzinio ugdymo samprata	Error! Bookmark not defined.
1.2. Specialieji ugdymosi poreikiai ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas ikimokykliniame amžiuje.....	13
1.3. Inkliuzinio ugdymo principai.....	16
1.4. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas inkliuzinėje ikimokyklinėje įstaigoje	18
1.5. Pozityvaus elgesio palaikymas ikimokykliniame amžiuje	22
1.6. Pažangos ir pasiekimų vertinimas ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje	24
1.7. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkų pritaikymas	27
2 skyrius. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ PASIRENGIMAS INKLIUZINIAM UGDYMIUI:	
TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ	29
2.1. Tyrimo metodika, organizavimas ir etika	30
2.2. Respondentai ir kontekstas	32
2.3. Inkliuzinio ugdymo principų įgyvendinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose	34
2.3.1. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas	34
2.3.2. Pozityvaus elgesio palaikymas.....	38
2.3.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimas	46
2.3.4. Socialinių įgūdžių ugdymas	51
2.4. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkos tinkamumas ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus	55
2.4.1. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus, turinčius fizinę negalią	55
2.4.2. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus su klausos ir regos sutrikimais	56
2.4.3. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais.....	57
2.4.4. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus su intelekto sutrikimais ir sensoriskai jautrius vaikus.....	58
2.4.5. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų lauko erdvių tinkamumas ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus.....	62
Išvados	66
Literatūra	68
Summary	73
PRIEDAI	76

IVADAS

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Pasaulinės globalizacijos procesas vis labiau apima visas žmogaus egzistencijos sritis, tarp jų ir švietimo sistemą. Ikimokyklinio ugdymo įstaiga yra valstybės švietimo sistemos dalis, kurioje prasideda vaikų ugdymas ir ugdymasis valstybės lygmeniu. Ikimokyklinis amžius vienas svarbiausių tarpsnių žmogaus tapsmui bei socializacijai. Tikslingas ikimokyklinis ugdymas palengvina vėlesnį mokymąsi, daro teigiamą poveikį mokymosi pasiekimams, tolesnei asmens socialinei ir emocinei raidai. Šiuo laikotarpiu susiformuoja asmenybės pagrindai, kurie vėliau mažai kinta. Ikimokyklinė įstaiga – tai bendruomenė, kur vaikas užmezga intensyvius socialinius santykius su skirtingais suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Tai turi įtakos tolimesnei vaiko integracijai į visuomenę. Sparčiai keičiantis visuomenei bei technologijoms kinta ir požiūris į vaiką, jo ugdymą ir ugdymąsi ikimokyklinio ugdymo įstaigoje. Į vaiką orientuoto ugdymo paradigma verčia atsisakyti tokių suaugusiųjų pasaulyje paplitusių ir iki šiol gajų nuostatų, kaip ikimokyklinis ir priešmokyklinis amžius – nepakankamai reikšmingas vaiko gyvenimo periodas, kai vaikas rengiasi mokyklai, būsimam gyvenimui; šio amžiaus vaiko raiška vertintina tik per suaugusiojo savybių raiškos skalę, laukiant vaiko elgsenos ir veiklos pagal suaugusiųjų nustatytus kriterijus, pageidavimus, nurodymus (Monkevičienė ir kt. 2011). Šiandien į vaiką žvelgiama kaip individualybę, turinčią savo poreikius, interesus ir ugdymosi stilių. Akcentuojama, kad vaikas turi savo pasaulio matymą, jo vertinimą, kitokią nei suaugusiųjų kultūrą. Šiuolaikiniame švietime akcentuojama atvira pokyčiams, dinamiška, mobili, prisitaikanti prie pokyčių ikimokyklinio ugdymo sistemos kaita, kurioje patenkinami visų besimokančiųjų ugdymo(si) poreikiai (Monkevičienė ir kt. 2011, p. 10). Specialieji ugdymosi poreikiai apibūdinami kaip pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų skirtumų, palankių aplinkos veiksnių. (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011 m. kovo 17d., 2011, 12p.). LR švietimo įstatyme (2011) nurodyta, kad ikimokyklinio ugdymo paskirtis – padėti vaikui tenkinti prigimtinius, kultūros, taip pat ir etninės, socialinius, pažintinius poreikius. Vienas iš švietimo sistemos principų – lygių galimybių principas, kurio siekiamybė užtikrinti, kad vaikai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, būtų ugdomi ne tik specialiosiose ugdymo įstaigose, bet kartu su bendraamžiais ikimokyklinį ugdymą teikiančiose įstaigose. Bitino (2000) teigimu, siekiant užtikrinti ugdymo kokybę kiekvienam asmeniui, būtina sudaryti sąlygas išreikšti save, atskleisti ir plėtoti savo individualius gebėjimus. Teisinis Lietuvos specialiojo ugdymo reglamentavimas siekia užtikrinti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų galių tobulinimą, galimybę ugdytis mažiausiai ribojančioje aplinkoje.

Tam svarbu suburti specialistų komandą, kuri gebėtų suteikti reikiamą pagalbą ankstyvojo amžiaus vaikams bei jų šeimoms.

Jungtinių Tautų Konvencija (2006) įpareigoja šalis užtikrinti inkliuzinę visų lygių švietimo sistemą, kuri būtų prieinama neįgaliesiems, o švietimo paslaugos būtų kokybiškos ir pritaikytos individualiems kiekvieno asmens ugdymosi poreikiams, sudarant sąlygas įgyti nemokamą išsilavinimą bendroje švietimo sistemoje. Siekiant įgyvendinti inkliuzinį ugdymą, ikimokyklinį ugdymą teikiančios įstaigos turi užtikrinti visų ugdytinių individualiųjų ir specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą tinkamoje ugdymo aplinkoje, skatinti ugdytinių dalyvavimą ugdymosi procese. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų teisės įtvirtintos tarptautiniuose teisės aktuose, tokiuose kaip: Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1948), Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1989), Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2010) ir kt. Dabartiniame ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo kontekste vis daugiau vaikų, turinčių ir neturinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, žaidžia, mokosi, vystosi kartu įvairiose aplinkose – ikimokyklinio ugdymo įstaigose, ankstyvosios intervencijos programose ir kitur.

Sąvoka *inkliuzinis ugdymas* vaikų ugdymo diskurse yra nauja esminė sąvoka. Siekdami ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus kartu su bendraamžiais bendrojo ugdymo mokykloje, siekiame pateisinti demokratiškos ir tolerantiškos valstybės vardą. Tačiau inkliuzinio ugdymo siekiamybė formuoti naują, socialine ir kultūrine prasme įvairių ugdymo įstaigą, užtikrinti visavertį ugdytinių dalyvavimą ugdymo procese, atsižvelgiant į jų poreikius ir galimybes. Lietuva, lyginant su kitomis ES šalimis, neseniai, tik prieš 20 metų, pasuko link „Mokykla visiems“, kurioje ugdymo procesas pritaikomas kiekvieno mokinio individualiems poreikiams, kūrimo. Juodaitytės (2014) teigimu, „Vaikų lygybės samprata skatina formuoti pliuralistinį požiūrį į vaikų mokymo(si) įvairovę, suvokiant individualius jų skirtumus kaip ugdymo vertybę“ (Juodaitytė, 2014, 1, p., 239).

Siekdama atverti inkliuzinio ugdymo kelią ugdymo įstaigose Lietuva kartu su kitomis Europos šalimis dalyvauja inkliuzinio ugdymo projektuose: „Mokytojų rengimas inkliuziniam ugdymui (2009 - 2011), „Inkliuzinio ugdymo indikatoriai“, „Ankstyvoji intervencija vaikystėje“ (2003 - 2004) ir kt. Lietuvoje 2012-2015 įgyvendintas projektas „Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtra (IPUP)“, turint tikslą didinti ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumą ir įvairovę, ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse, mažinti socialinę atskirtį ir skirtumus tarp savivaldybių, užtikrinti lanksčias ir kokybiškas paslaugas ir reikiamą švietimo pagalbą, atsižvelgiant į individualius vaikų ugdymosi poreikius.

Šiame magistro darbe analizuojama, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos yra pasirengusios ugdyti kiekvieną vaiką ir sudaryti tokias ugdymo sąlygas, kurios atitiktų vaiko galimybes ir patenkintų jo ugdymosi poreikius.

Mokslinis tyrimo aktualumas. Specialiųjų ugdymosi poreikių (SUP) turinčių vaikų ugdymo problemos nagrinėjamos įvairiais aspektais. Lietuvoje analizuotos būsimų pedagogų kompetencijos ir pasirengimas inkluziniam ugdymui (Ališauskas, Klizaitė 2010; Ambrukaitis, 2003, 2005; Miltenienė, Daniutė, 2014; Martišauskienė, 2008, Ligeikienė, Laurutis, 2011), ikimokyklinio ugdymo paslaugų kokybė, atsižvelgiant į vartotojų poreikius, ekologiniu sisteminiu požiūriu pagrįsta ankstyvoji pagalba ikimokyklinio ugdymo įstaigose (Ališauskienė, Kairienė, 2013), teoriniai ir praktiniai ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos ugdymo iššūkiai (Jurašaitė – Harbison, 2004). Tyrimas „Ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas“ (Ruškus ir kt., 2012) atskleidė, kad ikimokyklinis ir priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje pasižymi tam tikru prieštaravimu tarp politiškai ir teoriškai suformuluotų siekių, idealų, nuostatų. Tyrimo rezultatai parodė, kad ugdymo dalyviai pasitenkina užtikrinę minimalų vaiko ugdymo lygį: svarbu tai, kad vaikas užimtas ir saugus, prižiūrimas ugdymo patirtį bei kvalifikaciją turinčių pedagogų (2012, 116p.). Tyrimo rezultatai parodė, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos praktikoje labiausiai orientuojasi į vaikų saugumo užtikrinimą, o ne į prigimtinius, kultūrinius, socialinius bei pažintinius vaikų poreikius. Tyrimas taip pat atskleidė, kad tėvai arba neturi jokių apibrėžtų edukacinių interesų, arba yra orientuoti į konkurencingą ugdymo modelį, t.y. ikimokyklinį ugdymą supranta, kaip pasirengimą mokyklai, prioritetu laiko mokymąsi rašyti, skaityti, išmokti grumtis dėl „vietos po saule“ (ten pat, 2012). Remiantis inkluzinio ugdymo nuostatomis, ugdytinių tėvai yra neatsiejama ikimokyklinės ugdymo įstaigos dalis ir jų dalyvavimas ugdymo procese padidina ugdymo efektyvumą. Tačiau tėvų įsitraukimas į vaikų ugdymą(si) vis dar yra nepakankamas. Minėto tyrimo duomenys taip pat atskleidė, kad pedagogai ir tėvai nelaiko vaiko nuomonės svarbia priimant sprendimus dėl ugdymo tikslų ir organizavimo. Toks ugdytojų požiūris prieštarauja vienam iš inkluzinio ugdymo principų – vaiko įgalinimui ir prigimtinių galių ugdymui. Ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, ugdytojams trūksta socialinio jautrumo ir bendruomeniškumo. Stokojama tolerancijos, didžiausias dėmesys skiriamas gabiausiems.

Šiandieninė visuomenė kelia naujus iššūkius ikimokyklinio ugdymo įstaigoms: ugdymo įstaigos turi kokybiškai keistis į *visiems vaikams draugiškas*, vaiko teises ginančias įstaigas. Europos švietimo dokumentuose akcentuojamas iššūkis ugdymo įstaigoms sistemiškai persitvarkyti, kad specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai natūraliai dalyvautų ugdymosi

procesu. Tyrimai¹ rodo, kad ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo programose pateikti tik bendri nurodymai dėl ugdymo(si) sąlygų ar turinio pritaikymo specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, tačiau nėra įvairiems vaikų poreikiams pritaikyto turinio bei pažangos ir pasiekimų vertinimo gairių.

Magistro darbe išskirti tokie **probleminiai klausimai**: 1) *Kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos yra pasirengusios įgyvendinti esminius inkliuzinio ugdymo principus? - t. y., kaip vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas? kaip palaikomas pozityvus vaikų elgesys? kaip vertinama ikimokyklinio amžiaus vaikų pažanga? kaip ugdomi socialiniai įgūdžiai?* 2) *Kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigų ugdymo(si) aplinkos bei lauko erdvės yra pritaikytos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams?* 3) *Kokie teigiami poslinkiai ir kokie sunkumai būdingi ikimokyklinio ugdymo įstaigoms įgyvendinant inkliuzinį ugdymą ?*

Tyrimo objektas. Ikimokyklinį ugdymą teikiančių įstaigų pasirengimas inkliuziniam ugdymui.

Tyrimo tikslas. Atskleisti ikimokyklinį ugdymą teikiančių įstaigų pasirengimą inkliuziniam ugdymui.

Uždaviniai:

1. Pedagoginės ir psichologinės mokslinės literatūros pagrindu atskleisti inkliuzinio ugdymo sampratą, principus bei galimybes juos realizuoti ikimokyklinio ugdymo praktikoje.

2. Atskleisti esminių inkliuzinio ugdymo principų įgyvendinimą ikimokyklinio ugdymo įstaigoje remiantis pedagogų ir kitų specialistų nuomonėmis.

3. Įvertinti ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkos tinkamumą ugdyti specialiųjų bei specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus.

4. Atskleisti ikimokyklinio ugdymo įstaigų lauko erdvių tinkamumą ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus.

5. Išryškinti teigiamus ir probleminius aspektus, kurie būdingi ikimokyklinio ugdymo įstaigoms, įgyvendinant inkliuzinį ugdymą.

Tyrimo dalyviai. Tyrimo imtį sudarė 108 dalyviai – ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančios specialistės (visos respondentės – moterys): ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovės (N=6), pavaduotojos ugdymui (N=9), ikimokyklinio ugdymo pedagogės (N=70), logopedės (N=12) ir 11 kitų ugdymo įstaigoje dirbančių specialistėlių (N=11): socialinės pedagogės, socialinės darbuotojos, judesio korekcijos mokytoja. Tyrimas buvo atliekamas 2015

---

¹ http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir572/dir28/dir1/14_0.php

m. rugsėjo – lapkričio mėnesiais Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos apklausoje dalyvavo savanoriškumo principu.

Tyrimo metodika. Siekiant atskleisti nagrinėjamą temą buvo taikyti šie metodai: mokslinės literatūros analizė, anketinės apklausos duomenų analizė. Tyrimo duomenims rinkti naudotas magistro darbo autorės ir vadovės modifikuotas tyrimo instrumentas *Priešmokyklinio ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų pasirengimas inkliuziniam ugdymui*.²

Tyrimo organizavimas – apklausa raštu atlikta iš anksto susitarus su ikimokyklinio ugdymo įstaigos vadovais apie galimybes anonimiškai užpildyti pateiktus klausimynus užklijuotuose vokuose. Klausimynai ikimokyklinio ugdymo įstaigoms ir perduoti ir surinkti magistro darbo autorės.

Pagrindinės sąvokos:

Specialieji ugdymosi poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų ar įgytų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių. (LR Švietimo įstatymas, 2011).

Ikimokyklinis ugdymas - tai švietimo sistemos pradinė grandis, kurios paskirtis tenkinti prigimtinius, kultūros, socialinius ir pažintinius vaiko poreikius. Ikimokyklinis ugdymas vyksta šeimoje, o tėvams (globėjams) pageidaujant ar atsakingoms už vaiko teisių apsaugą institucijoms rekomendavus, pagal ikimokyklinio ugdymo programą. (LR Švietimo įstatymas, 2011).

Bendradarbiavimas – tai bendras problemos sprendimas ir bendras sprendimo priėmimas (Ališauskienė, 2002).

Specialioji pedagoginė pagalba - pedagoginių priemonių sistema, padedanti užtikrinti veiksmingą specialiųjų poreikių turinčių asmenų ugdymą (Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo, 2011 m. liepos 20d. Nr. Nr. 92-4395).

Inkliuzinis ugdymas – procesas užtikrinantis kokybišką ugdymą(si) visiems, gerbiant jų įvairovę ir skirtingus poreikius, gebėjimus, charakteristikas ir ugdytinių bei bendruomenių mokymosi lūkesčius ir vengiant bet kokios diskriminacijos (UNESCO 2008).

---

² *Preschool and Kindergarten Inclusion Readiness Checklist* National Association for the Education of Young Children (2009). *Young Children* 57 (3): 20–26 at: www.journal.naeyc.org/about/permissions.asp. Leidimo naudotis tyrimo instrumentu kreiptasi 2015 m. liepos mėn.

Magistro darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (66 šaltiniai), santrauka anglų kalba. Darbo apimtis – 77 puslapiai.

1 skyrius. INKLIUZINIO UGDYMO IKIMOKYKLINĖJE ĮSTAIGOJE

TEORINIAI ASPEKTAI

1.1 Inkluzinio ugdymo samprata

Lietuvoje vis labiau plėtojamas vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių, ugdymas kartu su bendraamžiais. Ališauskas ir Jomantaitė (2008) prabrėžia, kad specialusis ugdymas vis mažiau siejamas su specializuotomis ugdymo(si) įstaigomis, nors dar visai neseniai dauguma vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, buvo ugdomi specialiosiose mokyklose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Sąvokos *inkliuzija* ir *inkliuzinis ugdymas* vartojami kaip alternatyva specialiajam ugdymui. Ugdymo praktikoje *inkliuzinis* bei *integruotas ugdymas* dar dažnai vartojami kaip sinonimai (Ališauskas ir kt., 2011). Siekiant atskleisti esminius *inkliuzinio* ir *integruoto* ugdymo skirtumus Ališauskas ir kt. (2011) teigia, kad integruotas ugdymas orientuojasi į vaiko individualumą, bet ne į sisteminius pokyčius. Vaikas vertinamas kaip problematiškas. Ugdymo(si) įstaiga mažai keičiasi. Gerulaitis (2009) nurodo, kad inkluzinio ugdymo procesas vertinamas kaip nesibaigianti reagavimo būdų į įvairovę paieška. Ši paieška yra susijusi su mokymusi, kaip gyventi, kai yra skirtumų, ir kaip iš jų mokytis. Skirtumai matomi kaip kelias pozityviai stimuliuoti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus ir suaugusiuosius bei palaikyti socialinės atskirties grupėms priklausančius asmenis. Integruotas ugdymas neretai siejamas su fiziniu vaiko buvimu ugdymo įstaigoje (Ališauskas ir kt. , 2011), mažai atsižvelgiama į tai, ar vaikas yra tikrai priimtas ir realiai įtraukiamas į bendras veiklas, ko jis mokosi ir ko išmoksta. Inkluzinis ugdymas siekia šalinti kliūtis, kurios trukdo produktyviam ugdymui(si). Akcentuojamos galimybės, kaip pagerinti socialinių paslaugų, mokymo bei mokymosi politiką ir praktiką, skatinamas kūrybiškumas sprendžiant problemas (Gerulaitis, 2009, p. 14-16). *Vienas iš esminių integruoto ir inkluzinio ugdymo skirtumų yra požiūris į ugdymo(si) aplinkos kūrimą, vaiko dalyvavimo ugdymo(si) procese vertinimą.* Taip pat būtina pažymėti, kad „integruotas“ vaikas neretai sulaukia mažai pagalbos ir paliekamas vienas prisitaikyti prie ugdymo sistemos arba gauna individualizuotą pagalbą, kuri jį tik dar labiau atskiria nuo bendraamžių (Ališauskas ir kt., 2011). Autoriai pažymi, kad jei vaikui nesiseka, tai vertinama kaip jo paties problema ir kaltė. Tuo tarpu inkluzinis ugdymas akcentuoja visų asmenų dalyvavimą ir pasiekimus. Dalyvavimas yra susijęs su patirčių kokybe ir lygiaverčiu vertinimu. Pasiekimai suprantami ne kaip testų ar egzaminų rezultatai, bet kaip mokymosi procesas ir jo pasekmės (Gerulaitis, 2009, p. 14-16). Apibendrinus pateiktus integruoto ir inkluzinio ugdymo bruožus, matyti skirtingi požiūriai į vaiką, kaip visavertį ugdymo(si) proceso

dalyvi, į ugdymo(si) proceso problemų sprendimo būdus, į pagalbos specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams kūrimą. Siekiant įgyvendinti inkluzinį ugdymą šiandieninėje visuomenėje svarbu, kad ugdymas ir ugdymo sistema būtų kuriama atsižvelgiant į visų besimokančiųjų poreikius. Kalbant apie specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, būtina pažymėti, kad inkluzinio ugdymo siekis yra skirtybės vertinti ir toleruoti kaip galimus resursus. Ališauskas, Ališauskienė (2011) pažymi, kad kiekvienas gali mokytis ir išmolti, todėl inkluzinis ugdymas orientuotas į ugdymosi poreikius, sunkumus ir gebėjimus bei sėkmės ugdymo procese galimybes. Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (UNESCO) pabrėžia, kad inkluzinio ugdymo pagrindas - tolerancija ugdytinių skirtybėms, aktyvus ugdytinių dalyvavimas ugdymo(si) procese, kultūriniame ir socialiniame bendruomenės gyvenime. Anot Galagan (2008), inkluzinis ugdymas turi vykti jau nuo vaikų darželio - inkluzinio ugdymo pradžia turėtų būti ikimokyklinio ugdymo įstaiga, nes:

- *Kiekvienas vaikas nusipelnė gyventi pilnavertį gyvenimą, o inkluzinis ugdymas nuo ikimokyklinės įstaigos tam teikia daug lūkesčių.* Autorius pažymi, kad tėvai ir ugdytojai dažnai nesąmoningai kelia mažesnius ugdymo/si lūkesčius specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, norėdami juos apsaugoti. Tačiau tėvai ir ugdytojai turi įvertinti realią situaciją, ką vaikas gali padaryti, ko pasiekti ar išmolti, ir tam sudaryti palankias ugdymo/si sąlygas.
- *Inkluzinis ugdymas nuo ikimokyklinės įstaigos reiškia inkluziją ateityje.* Autorius pažymi, kad ugdymosi aplinka, kurią kursime nuo pat pradžių, mus lydės ir tolimesniame gyvenime, nes visuomenė bus užaugusi tokioje aplinkoje ir bus prie to pripratusi, todėl specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius asmenis vertins kaip visaverčius visuomenės narius.
- *Inkluzinis ugdymas nuo ikimokyklinės įstaigos formuoja tolimesnius ugdymo/si modelius.* Vaikai mokosi vieni iš kitų.
- *Inkluzinis ugdymas teikią naudą visiems ugdymo/si dalyviams* - ne tik specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems vaikams, bet ir kitiems kartu besimokantiems bendraamžiams. Įtraukdami vaikus į ugdymo procesą kaip mažuosius mentorius, suteikiame jiems galimybę geriau suvokti ugdymo/si medžiagą ir skatiname tarpusavio bendradarbiavimą.

Mokslininkai ir švietimo politikai akcentuoja³, kad:

---

³ Tarptautinės konferencijos „Inkluzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglauda“ išvados, Madridas, 2010 03 11/12.

1. Inkluzinis ugdymas, kai asmuo ir jo situacija yra proceso centre, naudingas visiems mokiniams, t. y. neturintiems specialiųjų ugdymosi poreikių ir dėl neįgalumo ar kitų aplinkybių jų turintiems. Inkluzinis ugdymas padeda parengti mokinius gyventi pliuralistinėje visuomenėje.
2. Būtina politinė valia, socialinių partnerių ryžtas ir apsisprendimas švietime įgyvendinti esminius pokyčius.
3. Būtina remti susijusių sektorių pastangas koordinuoti politiką, keistis gerąja patirtimi.
4. Ypatinę dėmesį reikėtų atkreipti į mokytojų rengimą (studijas ir dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimą) visuose švietimo lygmenyse. Mokytojai turėtų būti pasirengę ugdyti įvairių poreikių mokinius, nes tai yra esminė sėkmingo inkluzinio ugdymo sąlyga.
5. Visos priemonės, įdiegtos siekiant inkluzinio ugdymo plėtros, bus naudingos visiems besimokantiems⁴.

Apibendrinant galima teigti, kad inkluzinis ugdymas teikia neabejotiną naudą tiek specialiųjų poreikių turintiems, tiek jų neturintiems vaikams. Specialiųjų poreikių neturintys vaikai turi galimybę suprasti individualių skirtumų įvairovę bei mokyti tuos skirtumus priimti ir toleruoti, o specialiųjų poreikių turintiems suteikiama galimybė stiprinti socialinius santykius su bendraamžiais bei sėkmingai dalyvauti visuomenės gyvenime.

1.2. Specialieji ugdymosi poreikiai ir specialiosios pedagoginės pagalbos teikimas ikimokykliniame amžiuje

Pradėję lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigas, vaikai patenka į neformaliojo švietimo sistemą (Švietimo įstatymas, 2011, 6 str.), šiame amžiuje tikslingas mokymasis dar nevyksta (Giedrienė, 2011). Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymo(si) sėkmė, savijauta, ugdymosi aplinka priklauso nuo pedagogų požiūrio į juos. Svarbu, kad ugdymo procese pedagogas sukurtų tokią aplinką, kurioje ugdytiniai gerbtų vienas kitą, padėtų vienas kitam, pripažintų ir toleruotų vienas kito skirtumus, siektų bendrų tikslų, naudodamiesi savo gebėjimais, individualiomis galimybėmis, prisiimdami atsakomybę už savo mokymąsi ir elgesį (*Metodinės rekomendacijos mokytojams, 2008*). „Šilti ugdytojo ir ugdytinių tarpusavio santykiai, pagrįsti abipuse meile, atvirumu, pagarba, išklusymu, įsijautimu, supratimu, yra ugdymo ir ugdymosi sėkmės pamatas“ (Butkienė, 1993, p. 274). Lepeškienė (1996) teigia, kad vaiko savosios vertės pajautimą stiprina jo poreikių gerbimas ir paisymas. Organizuojant specialiųjų ugdymosi

---

⁴ https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-in-action-flyer_Madrid-Extracts-LT.pdf

poreikių turinčių vaikų ugdymo procesą būtina remtis bendraisiais LR švietimo principais (humaniškumo, demokratiškumo, tautiškumo, atsinaujinimo) bei specialiojo ugdymo principais (Barkauskaitė ir kt., 2001):

- lygių galimybių – vienodų ugdymo ir ugdymosi sąlygų sudarymas specialiųjų ugdymosi poreikių asmenims kaip ir kitiems bendruomenės nariams;
- decentralizacija – šeimos, visuomenės narių bei vietos savivaldos institucijų darbuotojų dalyvavimas ugdant SUP turinčius asmenis;
- visuotinumą – visų SUP turinčių asmenų ugdymas;
- tęstinumą – SUP turinčių asmenų ugdymas ir ugdymasis visą gyvenimą;
- prieinamumo ir lankstumo – bendrojo ir specialiojo ugdymo įstaigų suderinta veikla, laiduojanti SUP turinčių asmenų ugdymo ir ugdymosi tęstinumą;
- ugdymo funkcionalumo – SUP turinčių asmenų savarankiškumo ir gebėjimo gyventi vietos bendruomenėje ugdymas.

Ikimokyklinio amžiaus SUP turintys vaikai dažniausiai yra ugdomi ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendrosiose ir specialiosiose grupėse. Aidukienė (2012), analizuodama specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų situaciją, atskleidė, kad 13% visų ikimokyklinio ugdymo įstaigas lankančių vaikų turi specialiųjų ugdymo(si) poreikių. Specialiojo ikimokyklinio ugdymo tikslas – maksimaliai stimuliuoti intelektinę, fizinę ir dorinę raidą siekiant sušvelninti sutrikimų pasekmes bei parengti vaiką tolimesniam gyvenimui („Sutrikusios raidos vaikų ikimokyklinio ugdymo gairės“ 2003, 12p.). Vaiko SUP vertinami pedagoginiu, psichologiniu, medicininiu ir socialiniu požiūriais ir gali būti nedideli, vidutiniai, dideli ir labai dideli.

Kuo anksčiau nustatomi vaiko ugdymosi poreikiai ir pradama teikti reikiama švietimo pagalba, tuo palankesnės vaiko raidos prognozės. Hallahan, Kauffman (2003) išskiria tris pagrindinius ankstyvosios intervencijos taikymo argumentus:

1. Ankstyvasis vaiko ugdymas(is) – tai suteiktas pagrindas tolesniam jo mokymuisi, todėl juo anksčiau pradama taikyti intervencijos programa, tuo sudėtingesnius įgūdžius mokydamasis vaikas gali įgyti.
2. Ankstyvoji intervencija dažnai tampa parama tiek pačiam vaikui, tiek visai jo šeimai; ji padeda išvengti papildomų problemų ar negalių.
3. Ankstyvoji intervencija gali padėti šeimai prisitaikyti prie neįgalaus vaiko; ją taikant tėvai įgyja įgūdžių, kurių reikia norint tinkamai prižiūrėti vaiką namuose, užtikrinti savo vaikui papildomas paslaugas – konsultacijas, medicininę pagalbą ar finansinę paramą.

Tenkinant vaikų gerovę SUP ikimokykliniame amžiuje, vienas svarbiausių klausimų yra kaip tobulinti specialistų komandos veiklą ir kurti komandos kultūrą, lemiančią pozityvų lygiavertį visų ugdymo bei pagalbos proceso dalyvių bendravimą ir efektyvų darbą (Ališauskienė, Čegyūtė, 2009). Ikimokyklinio ugdymo įstaigoje kiekvienam vaikui palankias ugdymo(si) sąlygas siekia užtikrinti, Vaiko gerovės komisija (VGK; pirmas pagalbos lygmuo), kuri sujungia visus pagalbos vaikui teikėjus į vieną visumą – vieną komandą. Vaiko gerovės komisijos veikla reglamentuojama LR ŠM ministro 2011 m. balandžio 11 d. įsakymu Nr. V-579 „Dėl Vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ – ši komisija teikia pirminę specialiąją pedagoginę ir psichologinę pagalbą arčiausiai vaiko esančioje aplinkoje. Komisijos paskirtis – organizuoti ir koordinuoti prevencinį darbą, švietimo pagalbos teikimą, saugios ir palankios vaiko ugdymuisi aplinkos kūrimą, atlikti mokinio specialiųjų ugdymosi poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų) pirminį įvertinimą ir atlikti kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas. Siekiant užtikrinti visavertę VGK pagalbą vaikui, rekomenduojama, kad ją sudarytų įvairūs specialistai: auklėtojos, socialinis darbuotojas, psichologas, logopedas, specialusis pedagogas, kineziterapeutas ir kt. VGK neįsivaizduojama be tėvų dalyvavimo pagalbos teikimo procese, nes ugdytinių tėvai yra lygiateisiai ugdymo(si) proceso dalyviai. Svarbu, kad kiekvienas VGK narys tinkamai atliktų savo funkcijas ir siektų maksimalių darbo rezultatų. Specialistų, teikiančių pagalbą specialiųjų poreikių turintiems vaikams, funkcijos apibūdinamos taip (Dudzinskienė, Kišonienė ir kt., 2008):

- **Psichologas** tiria vaikus, konsultuoja tėvus, pedagogus, teikia individualią pagalbą vaikams, patiriantiems bendravimo, elgesio sunkumų, dalyvauja sudarant individualias ugdymo programas.
- **Logopedas** veda individualius pogruginius ir grupinius užsiėmimus, koreguojančius vaiko kalbą, sudaro individualias vaikų kalbėjimo ir kalbos sutrikimo šalinimo programas, fiksuoja vaikų pasiekimus.
- **Kineziterapeutas** taiko kompleksines reabilitacijos priemones, aktyviąją kineziterapiją vaikų grupiniuose ir individualiuose užsiėmimuose, vertina vaikų funkcinę būklę, stebi ir fiksuoja vaikų fizinius pasiekimus, parenka naujas fizinio ugdymosi formas pagal vaiko individualius vystymosi ypatumus, parenka ir pritaiko kompensacinę techniką.
- **Specialusis pedagogas** veda individualius, pogruginius ir grupinius užsiėmimus, stebi ir fiksuoja vaikų pasiekimus, dalyvauja sudarant individualias ugdymo programas, rūpinasi metodinėmis priemonėmis.

Multiprofesinė VGK užtikrina, kad vaikui bus teikiama visokeriopa pagal. Tačiau kokie specialistai sudarys vaiko gerovės komisijos komandą ir kokia pagalba joje bus teikiama,

priklauso nuo įstaigos ir ugdymo situacijos. Dudzinskienė ir kt. (2008) teigia, kad švietimo sistemą reglamentuojantys dokumentai reglamentuoja galimybę ugdymo įstaigoms turėti tokius specialistus, kokių jiems labiausiai reikia, taip pat kurti mobiliąsias pagalbos vaikams grupes bei dirbti bendradarbiaujant.

Jei ugdymo įstaigai bei vaiko gerovės komisijai reikia papildomos pagalbos, būtinos SUP turinčių vaikų sudėtingiems ugdymo klausimams išspręsti, pasitelkiama psichologinė pedagoginė tarnyba (PPT; antras lygmuo), kurios pagrindinė veiklos sritis - pagalba mokiniui, pedagogams ir šeimai. PPT tikslas – teikti specialistų paslaugas kiek įmanoma arčiau gavėjo namų, sukurti kokybiškų paslaugų įvairovę ir skatinti specialistų bendradarbiavimą su vaikų, turinčių SUP, šeimomis ir mokyklomis. PPT dirbantys specialistai atlieka specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų edukacinių ir psichologinių problemų įvertinimą, su ugdymo įstaigos atstovais ir šeimomis aptaria vaiko/šeimoms/mokyklos poreikius, susijusius su vaiko ugdymo(si) situaciją, teikia aptartas rekomendacijas ugdymo programai. PPT specialistai dirba komandos principu, bendradarbiaudami su ugdytinio tėvais (globėjais, rūpintojais), mokytojais, su vaiku dirbančiais specialistais (Evans, Sabaliauskienė, 2010; Ališauskas, 2007).

Trečiasis švietimo pagalbos lygmuo – Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras (SPPC). Centro paskirtis – formuoti specialiosios pedagoginės ir psichologinės pagalbos sistemą visoje šalyje, kurti ir nuolat tobulinti pedagoginės psichologinės pagalbos strategijas SUP turintiems mokiniams. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centro veikla, anot Evans, Sabaliauskienės (2010), padeda nustatyti pagalbos prioritetus, koordinuoti vaiko gerovės komisijos ir psichologinės pedagoginės tarnybos veiklą. SPPT prisideda rengiant ir leidžiant teisinius dokumentus, organizuojant tobulėjimo programas specialistams, įgyvendinant prevencines programas.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant patenkinti SUP turinčių vaikų ugdymo(si) poreikius, svarbu, kad pagalba vaikui, jo šeimai ir kitiems ugdytojams būtų prieinama ir grindžiama kryptingu įvairių sričių specialistų bei įvairių lygmenų tarnybų bendradarbiavimu.

1.3. Inkluzinio ugdymo principai

Inkluzinis ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigose turi teigiamą poveikį SUP turinčių ir jų neturinčių vaikų socialinei raidai. Įgyvendinant inkluzinį ugdymą svarbu, kad vaikai, turintys ir neturintys SUP, bei jų šeimos jaustųsi visaverčiais visuomenės nariais, būtų palaikomi teigiami socialiniai santykiai bei sudaromos palankiausios sąlygos ugdytis.

Inkluzinis ugdymas grindžiamas aiškiai apibrėžtais principais, kurie išplėtotai pateikti Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo agentūros dokumentuose:

- *Dalyvavimas*, siekiant padidinti švietimo prieinamumą visiems vaikams. Įgyvendinant dalyvavimo principą, svarbu didinti švietimo *prieinamumą* ir skatinti veiksmingą visų vaikų, kuriuos dažnai švietimo sistema linkusi atskirti, galimybių plėtrą ir ugdymo(si) potencialo realizavimą.⁵ Įgyvendinant dalyvavimo principą svarbu užtikrinti, kad visi vaikai būtų įtraukti į ugdymo(si) procesą, kuris kiekvienam vaikui būtų prasmingas. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos turi užtikrinti SUP turinčių vaikų teisę ugdytis kartu su bendraamžiais.⁶
- *Visų mokytojų pasirengimas* dirbti inkliuzinėje švietimo sistemoje – tam, kad mokytojai kokybiškai dirbtų inkliuzinėje sistemoje, jie turėtų vadovautis atitinkamomis vertybėmis ir nuostatomis, būti įgiję įgūdžių ir kompetencijų.
- *Organizacijos kultūra ir etika*, skatinančios inkliuzinio ugdymo plėtrą – mokykloje ar kitoje švietimo įstaigoje puoselėjama teigiama mokinių įvairovės klasėse ir kitoniškumo nuostata yra lemiamas veiksnys siekiant atsižvelgti į skirtingus mokinių ugdymosi poreikius.
- *Paramos / pagalbos sistema*, skatinanti inkliuzinio ugdymo plėtrą; paramos sistemą sudaro paslaugas teikiančios tarnybos, organizacijos, išteklių centrai ir specialistai ir atspindi vietos bendruomenės poreikius. Pagalbos sistemos turi gebėti lanksčiai tenkinti organizacijų, taip pat individualius vaikų, jų šeimų ir specialistų poreikius.
- *Lanksti švietimo aprūpinimo sistema*, skatinanti inkliuzinio ugdymo plėtrą. Ištekliai skiriami taip, kad būtų įmanoma lanksčiai, efektyviai ir dalykiškai atsižvelgti į mokinio poreikius;
- *Politika*, kuri skatina inkliuzinio ugdymo plėtrą. Siekti inkliuzinio ugdymo kokybės padeda aiškios švietimo politikos nuostatos. Tikslas kurti mokyklą visiems suformuluojamas švietimą reglamentuojančiuose teisės aktuose ir įgyvendinamas diegiant atitinkamą etiką, vadybą ir ugdymo praktiką mokyklose.

*Apibendrinus pateikiamas kokybiško ugdymo visiems nuostatas, išryškėja tokie esminiai principai, kurie leidžia įvertinti inkliuzinio ugdymo(si) programų bei teikiamos pagalbos naudą yra **prieinamumas** visiems vaikams ir jų šeimoms, **dalyvavimas** ir **parama**⁷. Esminiai inkliuzinio ugdymo principai įgyvendinami per tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, vaikų pozityvaus elgesio palaikymą, tinkamą ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimą,*

⁵ https://www.european-agency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education_key-principles-EN.pdf

⁶ Core Principles of an Inclusive Early Childhood Education. <http://olms.cte.jhu.edu/olms2/3839>

⁷ http://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/DEC_NAEYC_EC_updatedKS.pdf

socialinių įgūdžių ugdymą, ikimokyklinio ugdymo įstaigos aplinkų bei lauko erdvių pritaikymą ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus

1.4. Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas inkliuzinėje ikimokyklinėje įstaigoje

Į ikimokyklinę ugdymo įstaigą vaikas ateina iš svarbiausios socialinės institucijos – šeimos. Įvairūs moksliai šaltiniai ir pedagoginė praktika rodo, kad šeimoje vaikas įgyja pirmąją socialinę patirtį, todėl vienas iš siektinų ikimokyklinės įstaigos uždavinių – bendradarbiavimas su ugdytinio šeima, tėvais.

LR švietimo įstatyme (2011) švietimas apibūdinamas kaip ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, pedagogų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklų visuma. Pastaraisiais metais vis labiau akcentuojama tėvų, pedagogų ir vaikų bendradarbiavimo svarba, siekiant patenkinti vaikų SUP bei užtikrinti kokybišką ir visavertį jų ugdymą(si). „Ikimokyklinių programų kriterijų apraše“ (2005) bei „Metodinėse rekomendacijose ikimokyklinio ugdymo programai rengti“ (2006) pabrėžiama, kad bendradarbiavimas apima ne tik ugdymo(si) turinį, bet ir visą ikimokyklinio ugdymo institucijos gyvenimą. Šeima ir ikimokyklinio ugdymo įstaiga turi tapti dviem nuolat sąveikaujančiomis ir viena kitą papildančiomis socialinėmis edukacinėmis sistemomis (Juodaitytė 2002). Bendravimo procesu siekiama suprasti vienas kito suvokimą, idėjas ir patirtį (Teresevičienė, Gedvilienė, 2000). Bendradarbiavimo pagrindą sudaro nuolatinė komandos narių sąveika, komunikacija, kooperacija, koordinacija ir dalijimasis patirtimi (Ališauskienė, Miltenienė, 2004; Ambrukaitis, Antonovaitė, 2002). Taip pat akcentuojama, kad poreikis bendrai veikti ir bendradarbiauti siekiant užtikrinti SUP turinčių vaikų visavertį ugdymą suprantamas, tačiau praktikoje tam stokojama reikalingų įgūdžių (Ruškus, Mažeikis, 2007).

Glaudus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas – vienas esminių gerą ugdymą teikiančio darželio bruožų. Tėvų vaidmuo ugdant SUP turinčius vaikus labai svarbus, kartais net lemiamas (Ališaukas, Ališauskienė ir kt., 2011). Autoriai išskiria penkis tėvų įsitraukimo į ugdymo proceso lygius:

1. Pakankamas informuotumas. Šiame lygmenyje ugdymo įstaigos informuoja tėvus apie ugdymo programas ir kartu suteikia informaciją.
2. Dalyvavimas veiklose. Tėvai įtraukiami į tam tikras veiklas.
3. Dialogas ir pasikeitimas nuomonėmis. Su tėvais yra aptariami ugdymo įstaigos tikslai, grupių tikslai ir kt.

4. Dalyvavimas priimant sprendimus. Tėvų prašoma įvertinti, kaip priimami sprendimai veikia jų vaiką. Svarbus šios veiklos rodiklis yra tėvų dalyvavimas sudarant individualų ugdymo(si) planą.
5. Pasidalijimas atsakomybe už priimtus sprendimus. Tai aukščiausias įsitraukimo lygmuo, kai tėvai dalyvauja priimant sprendimus, planuojant, vertinant ugdymą, formuojant ugdymo įstaigos politiką, prisiimant tutoriaus vaidmenį savo vaiko ugdyme (Specialiųjų poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste (2011, 34 p.).

Tėvai ugdymo įstaigoje turėtų būti ne svečiai, o bendruomenės nariai. Pedagogo pareiga – susipažinti su tėvų socialiniu statusu, išsiaiškinti jų požiūrį į ugdymą bei lūkesčius, susijusius su vaiko ugdymu. Bendrauti su tėvais reikia taip, kad jie nesijaustų tik vykdytys ugdymo įstaigos instrukcijas, o rodytų iniciatyvą, įsitrauktų į konkrečią veiklą. Siekiant užtikrinti ikimokyklinėje įstaigoje dirbančių specialistų ir tėvų bendradarbiavimą svarbu, kad tėvai suprastų, jog ikimokyklinio ugdymo įstaiga neatleidžia ugdytinio tėvų nuo atsakomybės. Anot Ališauskienės ir Miltenienės (2004), specialistų pareiga – padėti tėvams pasijusti kompetentingiems ugdyti savo vaiką. Bendradarbiavimu paremta ir pati ugdymo samprata (Šalkauskis, 1991). Pateikiami tokie pedagogo bendradarbiavimo su šeima tikslai (Skeirienė, 2005):

1. Geriau pažinti ir suvokti ugdytinį kaip asmenybę, pažįstant jo artimiausią socialinę aplinką. Pažinti vaiko šeimą – tai ne tik sužinoti jos materialines-ekonomines sąlygas, bet suprasti ir psichosocialinę situaciją, bendravimo su vaiku ypatumus, auklėjimo stilių. Siekiant konstruktyvaus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo, svarbūs veiksniai yra pagarba vienas kitam, gebėjimas kalbėtis, tėvų požiūris į vaiko SUP ir noras jam padėti, pedagogų kompetencija ugdyti tokį vaiką ir pan. (Gevorgianienė, 2003).
2. Plėtoti tėvų pedagoginę kompetenciją, skatinant tėvus įsitraukti į aktyvų vaiko ugdymą, gerinant tėvų ir vaikų bendradarbiavimą bei tėvų ir ugdymo įstaigos sąveiką. Gevorgianienė (2003) teigia, kad tėvai geriau jaučiasi ugdymosi įstaigoje, kai pažįsta joje dirbančius specialistus, žino jų funkcijas. Autorės teigimu, tėvų dalyvavimas vaikų ugdyme sudaro sąlygas stebėti savo vaiko aktyvumą, elgesį, bendraamžių santykius su juo, suvokti vaiko psichologinę būseną bei adekvačiai vertinti jo galimybes.

Šiandieninėje visuomenėje, didėjant reikalavimams švietimo sistemai ir ugdymo kokybei, ugdymo dalyvių bendradarbiavimas įgauna naują prasmę. Ugdymo dalyvių

bendradarbiavimas tampa vienu svarbiausių veiksnių ugdant SUP turinčius vaikus (Ališauskienė, 2003; Miltenienė, Ruškus, Ališauskas ir kt., 2003). Ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje bendradarbiavimas su šeima vyksta kartu kuriant ir įgyvendinant tokias veiklas (Kontautienė, 2006):

- Institucijos viziją, misiją, veiklos programas;
- Projektinę veiklą;
- Priimant institucijos bendruomenei svarbius sprendimus;
- Ugdant SUP turinčius vaikus ;
- Parenkant ugdymo programas;
- Organizuojant papildomas ugdomasias veiklas.

Išskirtos bendradarbiavimo su šeima sritys atspindi platų bendradarbiavimo su šeima kontekstą. SUP turintį vaiką auginančiai šeimai svarbu aktyvus bendradarbiavimas su ikimokyklinio ugdymo įstaiga, pedagogais, kitais tėvais. Sėkmingo abipusio bendradarbiavimo savybes apibūdino Ivanauskienė (2002):

- Bendradarbiavimas tarp šeimos ir ugdymo įstaigos turi būti reguliarus, abipusis ir prasmingas,
- Tėvystės įgūdžiai turi būti skatinami ir palaikomi;
- Tėvų vaidmuo padedant vaikui ugdytis – integralus;
- Savanoriai tėvai ugdymo įstaigoje turi būti priimami, o jų paramos ir pagalbos siekiama;
- Tėvai yra partneriai ugdymo įstaigoje priimant sprendimus, kurie turi įtakos vaikams ir jų šeimoms;
- Bendruomenės išteklių yra naudojami pastiprinti ugdymo įstaigą, šeimą ir vaikų ugdymą.

Ikimokyklinio ugdymo įstaiga, siekianti užtikrinti kryptingą ugdytinių ugdymą, turi nuolat teikti informaciją tėvams. Vienas svarbiausių tikslų, kai vaikas pradeda lankyti ikimokyklinio ugdymo įstaigą, informuoti tėvus apie vaiko ugdymo(si) būdus ir formas, būdingas konkrečiai ikimokyklinio ugdymo įstaigai. Tai itin svarbu aptarti su tėvais, kurie augina SUP turintį vaiką. Efektyvus bendradarbiavimo bruožas - tai tarpusavio santykių ir žinių kūrimo sąveikos rezultatas, lemiantis bendrą pasidalytą supratimą ir problemos sprendimą komandoje (Bossche, Gijsselaers, Segers, Kirshner, 2006, cit. Kairienė, 2010). Bendradarbiavimo kokybę lemia pagalbos SUP turintiems vaikams efektyvumą (Galkienė ir Dudzinskienė, 2004). Autorės pažymi, kad efektyvus ugdymas yra tada, kai:

1. Kiekvienas specialistas savo veikloje teikia prioritetą koordinacinei – komunikacinei funkcijai;
2. Ugdymo institucijų vadovai aktyviai ir kryptingai dalyvauja specialiosios pagalbos organizavimo procese, atlieka veiksmų koordinavimo, pasiskirstymo vaidmenimis, informavimo veiklą;
3. Specialistų ir vadovų veikla siejama kryptingo bendradarbiavimo;
4. Paslaugų gausumo siekiama orientuojantis į bendravimo ir bendradarbiavimo kokybę.

Nors literatūroje pateikiamos įvairios strategijos ir būdai, kaip skatinti pedagogų ir tėvų bendradarbiavimą, įtraukti tėvus į vaikų ugdymą, tačiau tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas lieka aktuali problema šiandieninėje visuomenėje. Kaip rodo tyrimų rezultatai (Gerulaitis, 2007), ugdytinių tėvai vis dar jaučiasi atitolę ir beteisiai ugdymo įstaigoje, kurioje teikiama pagalba jų vaikui. Nors ugdymo procese ir pastebimas aktyvesnis tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas, tačiau dažniausiai tai vyksta individualių pokalbių konsultacijų metu, o ne komandiniame darbe (Ališauskienė, Miltenienė, 2003). Tėvai bei pedagogai teigiamai vertina galimybę bendradarbiauti, tačiau pedagogai nemano, kad aktyvus tėvų dalyvavimas ir bendradarbiavimas, ugdant vaiką, yra būtinas. Tai dažnai lemia skurdus bendradarbiavimo formų naudojimas (Leišienė, 2007; Dapkienė (2003). Ališauskienė, Miltenienė (2003) pažymi, kad specialistų požiūris į tėvų dalyvavimą ugdymo procese labai siauras, dažniausiai akcentuojamas informacijos tėvams pateikimas, tačiau tai nereiškia, kad taip ugdytojai patenkina šeimos poreikius. Pateikiami būdai, kaip būtų galima vykdyti šeimos ir pedagogų ar kitų įstaigoje dirbančių specialistų bendradarbiavimą:

1. Konsultacija - patarimas, rūpinimasis, svarstymas, diskutavimas, informavimas;
2. Koordinacija - elementų jungimas į bendrą veiklą, sinchronizavimas, derinimas, reguliavimas, pasidalinimas tikslais, žiniomis, veiklos planu, proceso modeliavimas kartu;
3. Bendravimas - informacijos perdavimo, priėmimo arba pasikeitimo aktas, idėjų raiškos menas, kuris apima kalbėjimą, klausymą, tarpusavio konfliktų sprendimą, problemų iškėlimą ir kt.;
4. Kooperacija – vieningumas, derinimasis, sutikimas ir pan., kurioje galima išskirti trijų tipų tikslus: bendro darbo rezultato siekimas, bendra kūrybinė inovacijų paieška;
5. Komanda - kartu dirbančių asmenų grupė, kurioje visų veikla yra būtina bendram tikslui įgyvendinti ir kiekvieno grupės nario individualiems poreikiams patenkinti

Apibendrinant galima teigti, kad tėvų ir pedagogų bei kitų specialistų bendradarbiavimas gerina vaiko savijautą grupėje, ugdymosi proceso kokybę. Pertvarkant švietimo sistemą būtina apgalvoti įvairias bendradarbiavimo su tėvais formų ir būdų taikymo galimybes ikimokyklinio ugdymo įstaigoje, nes kuo jos įvairesnės, tuo vaikų ugdymasis yra efektyvesnis.

1.5. Pozityvaus elgesio palaikymas ikimokykliniame amžiuje

Ikimokyklinis amžius – palankiausias laikas socialiniams įgūdžiams ugdytis. Ikimokyklinės įstaigos siekis ne tik lavinti asmenybę, bet ir skatinti ugdytinių pozityvų elgesį, mokytis padėti kontroliuoti savo elgesį. Socialiniai įgūdžiai – kokybiški tarpasmeniniai santykiai, gebėjimas pasiekti savo tikslų, gebėjimas susidoroti su visuomenės keliamais elgesio reikalavimais (Lekavičienė, 2001), tačiau vis dažiau ikimokyklinį ugdymą užtikrinantys specialistai susiduria su tokios problemomis kaip vaikų neklusnumas, agresyvumas, spyriojimas, situacijai neadekvatus elgesys, konfliktinės situacijos. Beaver (2012) teigia, kad nėra burtų lazdelės ar stebuklingo recepto, kuris padėtų auklėti vaikus. Ugdymo prasmė bei ugdymo misija – padėti vaikui tapti sėkmingu žmogumi, gebančiu įgyvendinti savo prigimtines galias, jaučiančiu gyvenimo pilnatvę, įprasminančiu savo buvimą gerais darbais kitų ir savo labai (Jonynienė, 2010). Ikimokyklinio amžiaus vaikų elgesį labiausiai lemia suaugusiųjų elgesys bei požiūris į juos. Vaiko socializacija – ilgas ir sudėtingas procesas. Visuomenė, kiekviename vystymosi etape kurianti tam tikrą socialinių bei dorovinių vertybių sistemą, elgesio taisykles, idealus, pirmiausia suinteresuota tuo, kad vaikas suvoktų tai ir, pavertęs savastimi, galėtų tapti pilnateisiu tos visuomenės nariu (Leliūgienė, 2002, p. 9). Siekiant palaikyti pozityvų elgesį ikimokyklinio ugdymo įstaigoje patariama laikytis tam tikro nuoseklumo⁸:

1. Sudaryti pozityvaus elgesio palaikymo komandą, į kurią būtų įtraukti ir tėvai, ir ugdymo įstaigos specialistai;
2. Pozityvaus elgesio komandoje numatyti trumpalaikius ir ilgalaikius tikslus;
3. Išsiaiškinti, kas sukelia ir paskatina neigiamą vaikų elgesį;
4. Parengti pozityvaus elgesio palaikymo programą, kurioje būtų numatytos prevencinės strategijos ir būdai neigiamam vaikų elgesiui spręsti bei pozityviam vaikų elgesiui palaikyti;
5. Įsivertinti pozityvaus elgesio programos naudą bei pasiektus rezultatus, numatyti tolesnius tikslus.

⁸ Positive Behavior Support for Addressing Challenging Behavior. <http://olms.cte.jhu.edu/olms2/3869>

Siekiant ugdyti pozityvų vaikų elgesį, būtina suprasti, kas skatina vaiko nepageidautiną elgesį. Siekiant, kad socialinių gebėjimų lavinimo programos teigiamai veiktų vaikų elgesį, grupės vadovo(u) profesionalumas yra ypač svarbus. Spaanjard (2008) manymu, pedagogui svarbu gebėti užmegzti pozityvų kontaktą su vaiku, kurti pasitikėjimo santykius, būti elgesio modeliu (mokyti savo pavyzdžiu), stebėti, gebėti suteikti grįžtamąjį ryšį pratybų metu, vesti diskusijas, mokėti balansuoti tarp darbo ir poilsio, tinkamai panaudoti praktinės patirties pavyzdžius, gebėti kontroliuoti dalyvių emocijas, gebėti derinti darbo formas, reguliuoti praktinių užduočių ir žinių perdavimo kiekį, gebėti pateikti namų užduotis. Hall (2008) pateikia 6 pozityvaus elgesio palaikymo principus:

1. Mokinių netinkamo elgesio keitimas reikalauja keisti ir mokytojų elgesį;
2. Kai kuriems mokiniams reikia skirti daugiau laiko ir dėmesio nei kitiems;
3. Mokiniai demonstruoja pageidaujamą ir nepageidaujamą elgesį priklausomai nuo jį paskatinusios priežasties ir sąveikos su aplinka;
4. Daugelis elgesio pokyčių atspindi mokymosi sunkumus;
5. Dažniausiai netinkamas elgesys yra numatomas ir susijęs su specifiniais kontekstais bei veiklomis;
6. Taikant pozityvias mokinių elgesio strategijas, pokyčius galima konstruoti daug veiksmingiau nei taikant baudžiamąsias priemones.

Siekiant įgyvendinti šiuos principus svarbu, kad pedagogas tinkamai reaguotų į neigiamą vaiko elgesį bei ieškotų tinkamų būdų šiam elgesiui šalinti. Žukauskienė (2001) akcentuoja, kad vaikų agresyvumą ar pyktį ypač mažina vaiko, tokio, koks jis yra, priėmimas. Į bet kokį vaiko elgesį svarbu reaguoti ramiai, siekiant mokyti takaus gyvenimo būdo, nes vaikas, taikydamas įvairius elgesio būdus, bando suvokti, kuris elgesys yra priimtinas, o kuris – ne (Monkevičienė, 2004). Dažnai suaugusiųjų dėmesio vaikai siekia išmoktu agresyvumu. Braslauskienės, Jonutytės (2005) teigimu, kai vaikas siekia suaugusiųjų dėmesio agresyviu elgesiu, pedagogai neturėtų jį tai reaguoti. Jei vaikas elgiasi tinkamai toje pačioje situacijoje, kurioje jo elgesys buvo agresyvus, būtų akcentuoti jo pozityvų elgesį. Pozityvų vaikų elgesį palaikyti ugdymo įstaigoje gali pozityvaus elgesio palaikymo modelis, kuris apima:

- Į vaiką situacijoje orientuotą ugdymą;
- Visų ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimą organizuojant ir vykdant bendrą veiklą;
- Funkcinį elgesio vertinimą, aiškiai apibrėžiant elgesio problemas, įvykius, laiką, situacijas ir vietas, kai nepageidaujamas elgesys pasireiškia ar nepasireiškia; apibendrinant teiginius ar hipotezes; numatant duomenų rinkimo būdus;
- Hipotezių analizę;

- Ciklinį mokymosi veikiant procesą: planavimą, veiklą, stebėjimą ir refleksijas;
- Įvertinimą, orientuotą į grįžtamojo ryšio procesą;
- Esminius pokyčius klasėje, mokykloje ar švietimo sistemoje (Geležinienė, Vasiliauskienė ir kt. 2011, 132p.).

Autorių teigimu, šiuo modeliu siekiama mokyti, stiprinti, akcentuoti ir daryti įtaką pozityviems individualiems asmens pokyčiams visose jo ir su juo susijusiose aplinkose bei eliminuoti netinkamo, nepageidaujamo elgesio epizodus, skatinant tikslingą vaiko veiklą ir asmeninį poreikį jai.

1.6. Pažangos ir pasiekimų vertinimas ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje

Pedagogo, ugdančio ikimokyklinio amžiaus vaikus, kasdieninė veikla - ne tik organizuoti ugdymosi procesą, bet ir vertinti ugdytinių pasiekimus ir gebėjimus. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimo procesą reglamentuoja normatyviniai švietimo dokumentai: LR Švietimo įstatymas (2011), Ikimokyklinio pažangos pasiekimų vertinimo metodiniai reikalavimai, 2012, Pavyzdinis auklėtojų pareigybių aprašas, 2005, Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašas, 2005, Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014.

- Pažangos vertinimas sudaro galimybes pedagogams įvertinti ugdytinių pažangos kaitą bei, atsižvelgiant į vaiko pasiekimus, planuoti tolimesnį ugdymą, sudaryti tam palankias ugdymo(si) sąlygas, ieškoti naujų būdų ir metodų siekiant ugdymo(si) pažangos. Vaikų ugdymosi pasiekimai – tai ugdymosi procese įgyti vaikų gebėjimai, žinios ir supratimas, nuostatos, apie kurias sprendžiame iš vaikų veiklos ir jos rezultatų (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas, 2014. 12p.). Hoban (2002) pažymi, kad pedagogas, organizuodamas vaikų ugdymą, turi ne tik kelti tikslus ir numatyti ugdymo(si) uždavinius, bet ir nuolat apmąstyti jų prasmę bei reflektuoti ugdymo(si) procesą. Pagrindinis vaikų pasiekimų vertinimo tikslas – padėti vaikui mokytis ir bręsti kaip asmenybei, pateikti informaciją apie vaiko mokymosi patirtį, pasiekimus ir pažangą, nustatyti ugdytojo, ugdymo įstaigos darbo sėkmę, priimti pagrįstus sprendimus (Mokinių pažangos ir vertinimo samprata, 2004, 5 p.). Ikimokyklinio pažangos pasiekimų vertinimo metodiniuose reikalavimuose (Bernotienė, Juraitienė, Jakavonytė-Staškuvienė, 2012 11p) išskiriama, kad vaikų vertinimas turi būti:
- *Visybini* – sutelkiamas dėmesys į vaiko veiklą, jo elgesį, stengiamasi išvelgti vaiko gebėjimus, individualumą, pomėgius, daromos pažangos žingsnius.

- *Planuojamas* – numatomi vertinimo tikslai, laikotarpis, suplanuojamos vertinimo formos ir metodai, informavimo apie vaiko pasiekimus būdai, laikotarpis.
- *Objektyvus* – vertinimo objektyvumas priklauso nuo vertintojo turimos patirties, gebėjimo adekvačiai įvertinti situaciją, aplinkybes. Tai atliekame tik tada, kai esame numatę konkrečius vertinimo kriterijus, aiškiai apsibrėžę vertinimo tikslą. Stebint tam tikrą vaikų veiklą, žaidimą, sunku atsiriboti nuo kylančių minčių, apibendrinimų. Svarbu, kad vaikams pedagogo susikaupimas neatrodytų nenatūralus ar net gąsdinantis.
- *Informatyvus* – tikslingai atliekamas vaiko pasiekimų vertinimas teikia naudingą informaciją pedagogui, pačiam vaikui ir jo tėvams. Efektyviai panaudojus šią informaciją, gerėja ugdymo(si) kokybė. Tinkamai užfiksuota, aiškiai ir laiku pateikiama informacija yra informatyvi ir gali užtikrinti grįžtamąjį ryšį.
- *Fiksuojantis vaiko pažangą*. Vertinimu siekiame išvelgti tai, ką vaikas jau geba padaryti. Ugdymo procese vyrauja vertinimas, kuris padeda ugdytis, siekti vis geresnių rezultatų, patirti sėkmę, atradimo ir pažinimo džiaugsmą. Todėl svarbu fiksuoti faktus, kaupti įvairius įrodymus, atskleidžiančius vaiko gebėjimus, daromą pažangą. Kiekvieno vaiko pasiekimai fiksuojami tam tikrais būdais ir panaudojami tolimesniam ugdymo procesui tobulinti.
- *Jautrus ir humaniškas*. Vertinimo procesas grindžiamas humanizmo principu, akcentuojančiu pagarbą vaikui kaip asmenybei, garantuojančiu gyvenimo ir elgesio pagal savo prigimtį teisę. Vertinimas teiks didelę naudą tik tada, kai jautriai, humaniškai ir pagarbiai bus atsižvelgta į visas ugdymosi sėkmes ir nesėkmes.
- *Pozityvus*. Teigiamas požiūris į vaiko asmenybę, esamus gebėjimus ir jo daromą pažangą, teikiantis patarimų, ką daryti kitaip, kad pasiekimai būtų geresni.
- *Ugdantis vaiko pasitikėjimą*. Vertinimas turėtų auginti vaiką, padėti skleisti jo gebėjimus, todėl svarbu suteikti galimybę tobulinti savo gebėjimus ir siekti geresnių rezultatų (*Ikimokyklinio pažangos pasiekimų vertinimo metodiniai reikalavimai, 2012, 3p.*).

Vertindamas ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimus, pedagogas turi nuodugniai pažinti ugdytinius, suvokti vaikų skirtybes ir bendrybes (Juodaitytė, 2004). Suprasdamas ugdytinių interesus, atsižvelgdamas į jų polinkius bei objektyviai vertindamas vaikų išsakomas mintis ir idėjas, pedagogas gali objektyviau vertinti ugdytinių pažangos pasiekimus. Vaikų vertinimas kasdieniame ugdymosi procese – veiksmingas būdas įvertinti vaikų galimybes. Vaikų stebėjimas kasdieninėje veikloje, anot Nilsen (2004), mažiausiai bauginantis vertinimo būdas. Natūralioje

ugdymo aplinkoje vaikas atskleidžia savo tikruosius gebėjimus. Pollard (2006), siekdamas atskleisti vertinimo tikslų bei uždavinių svarbą, teigia, kad vertinimas:

- Padeda ugdytis, nes suteikia grįžtamąjį ryšį, kuris leidžia sužinoti, ką pasiekė ir ką turėtų gerinti, leidžia priimti sprendimus ir imtis atsakomybės už tolimesnį ugdymąsi;
- Pedagogams suteikia informacijos apie vaikų ugdymąsi, todėl jie gali koreguoti savo ugdymą, kurti tolimesnius ugdymo planus keliant naujus tikslus bei uždavinius;
- Svarbus ne tik pedagogams, bet ir tėvams, kurie gali matyti vaiko daromą pažangą, taip pat kitiems pedagogams, kurie dalyvauja vaikų ugdymo procese.

Kasdien bendraudamas su tėvais, pedagogas teikia informaciją apie vaiko ugdymą(si), daromą pažangą, probleminius aspektus. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimo metodiniuose reikalavimuose (2012) numatomos ugdytinių tėvų informavimo formos:

- Individualūs pokalbiai, kurių metu pedagogas su tėvais keičiasi informacija apie vaiko ugdymą(si);
- Skelbimai, kuriuose pateikiama aiški ir aktuali informacija tėvams, kokie vaikų gebėjimai bus ugdomi, ko bus siekiama ugdymo procese;
- Vaizdo medžiaga, kuri suteikia galimybę pastebėti svarbias detales, kurios grupėje dažnai neužfiksuojamos. Šią medžiagą galima naudoti siekiant geriau pažinti vaikus, stebėti jų susidomėjimą tam tikra veikla;
- Pasiekimų aplankas, kuriame kaupiami vaikų kūrybos darbai su vertinamaisiais komentarais. Šį aplanką galima panaudoti individualių pokalbių metu su ugdytinio tėvais;
- Pasiekimų aprašas;
- Nuotraukos su vertinimo komentarais;
- Garso medžiaga;
- Elektroniniai laiškai, tėvų bendravimo grupės

Svarbu pasirinkti tinkamiausią tėvų informavimo formą. Informacija apie vaiko pasiekimus yra naudinga tik tada, kai ji yra pateikiama tėvams priimtomis formomis (Bernotienė, Juraitienė, Jakavonytė-Staškuvienė, 2012). Seitz (2008) pažymi, kad pedagogų renkama informacija kasdieninės veiklos metu yra labai svarbi vertinant vaikų daromą pažangą. Autorė teigia, kad renkant informaciją apie vaikų ugdymąsi, svarbu pasirinkti temą ir ją plėtoti, nesistengti suteikti ugdytiniais žinių apie viską po truputį. Jei pasirinkote vieną temą, ją turite išplėtoti. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimo metodiniuose reikalavimuose (2012) pabrėžiama, kad vaikus vertiname tam, kad:

- Pažintumėme vaiką bei vaiko ugdymo(si) poreikius, interesus, pomėgius, galias, stilių, charakterio ypatumus, kultūrinius skirtumus;
- Atskleistume vaiko pastangas ir pažangą bei skatintume jų ugdymą(si);
- Apmąstytume, reflektuotume įgyvendintus programos tikslus ir uždavinius;
- Planuotume tolimesnes ugdymo perspektyvas individualiai kiekvienam vaikui ir vaikų grupei;
- Apibendrinę sukaupę vertinimo informaciją, koreguotume ugdymo planus.
- Pateiktume vertinimą vaikui, vaiko tėvams ir kitiems ugdytojams.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimas turi būti grindžiamas sukaupta informacija (nuotraukos, vaizdo medžiaga, vaikų piešiniai, vaikų išsakytos mintys, elgesys veiklos metu ir kt.). Tai padeda užfiksuoti teigiamus pasiekimus ir numatyti tolesnius ugdymo(si) tikslus. Vertinimas svarbus ne tik ugdytojams bet ir ugdytinio tėvams.

1.7. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkų pritaikymas

Siekiant užtikrinti visavertį vaikų ugdymą(si) ikimokyklinio ugdymo įstaigose, labai svarbi tinkama ugdymo(si) aplinka. Siekiant sukurti inkliuzinę ugdymosi aplinką svarbu, kad ji būtų kuriama taip, kad būtų tenkinami kiekvieno vaiko poreikiai bei užtikrinamas kiekvieno vaiko aktyvus dalyvavimas ugdymo(si) procese. Dudzinskienė ir kt. (2008) nurodo, kad ugdomosios aplinkos sąvoka yra daugialypė ir apima tiek fizinę, tiek psichologinę aplinkas. Tinkamas ugdymo(si) aplinkos sukūrimas ir pritaikymas garantuoja ugdytinių visavertį dalyvavimą ugdymosi procese, leidžia realizuoti savo galias bei patenkinti pagrindinius poreikius. Pagrindiniai funkciniai ugdymo sistemos požymiai yra vientisumas ir aplinka (Neifachas, 2010). Ugdant SUP turinčius vaikus, svarbu ne tik kurti tinkamą aplinką vaikams, bet ir, reikalui esant, jiems suteikti (Galkienė, 2005):

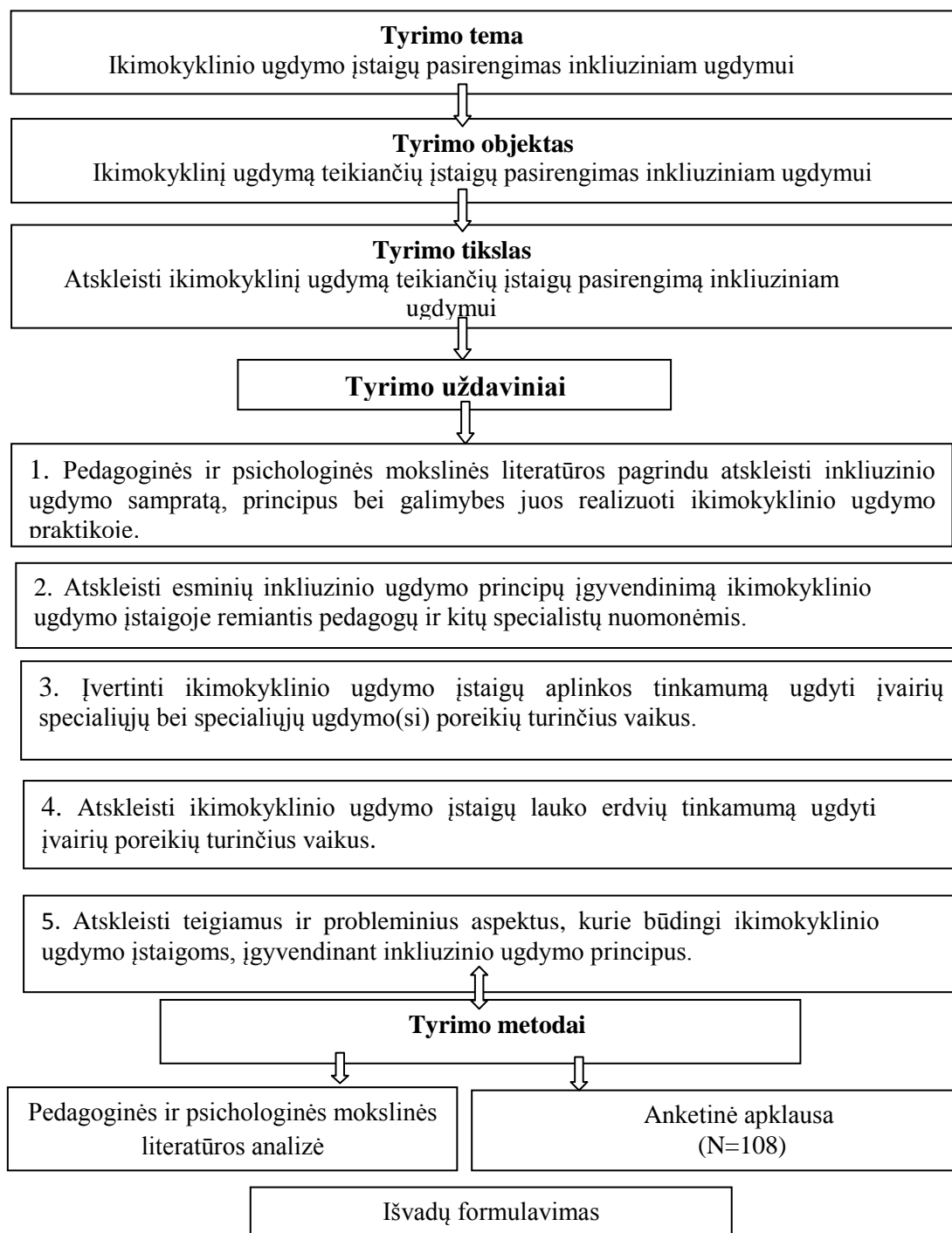
- **Medicininę pagalbą:** nors vaikų gydymas nėra ugdymo įstaigos kompetencija, tačiau vaikams, turintiems didelių sveikatos problemų, būtina nuolatinė medicininė priežiūra. Kiekvienoje ugdymo(si) įstaigoje, kurioje taip pat ugdomi ir SUP turintys vaikai, turi dirbti visuomenės sveikatos specialistas, kuris teiktų reikiamą pagalbą kiekvienu konkrečiu atveju;
- **Specialiąją pagalbą:** atsižvelgiant į SUP turinčių vaikų poreikius, ugdymo(si) įstaiga turi užtikrinti specialiąją pagalbą ir užtikrinti visavertį ugdymą(si).
- **Specialiąją pedagoginę, psichologinę pagalbą:** šių pagalbų tikslas tenkinti asmens ugdymosi ir psichologinius poreikius, sumažinti ugdymo(si) veiklos ribotumą, sudaryti palankias sąlygas holistinei asmenybės raidai. Specialiosios pedagoginės ir psichologinės

pagalbos grupę pagal poreikį turėtų sudaryti psichologai, socialiniai pedagogai, logopedai, tiflopedagogai, surdopedagogai, specialieji pedagogai, judesio korekcijos specialistai, socialiniai pedagogai.

- **Jeigu yra poreikis suteikti transportą:** vaikams, turintiems judėjimo sutrikimų ar tam tikrų orientacijos trūkumų (intelektinio sutrikimas, autizmas, judėjimo sutrikimai), turi būti suteikta transporto paslauga, kuria pagal Lietuvos įstatymus privalo aprūpinti vietos savivaldos institucijos.
- **Pritaikyti ugdymo(si) aplinką:** kuriant atvirą ugdymo(si) aplinką SUP turintiems vaikams, turi būti atsižvelgiama į šią labai svarbią sąlygą; ugdymo(si) aplinka turi būti pritaikyta kiekvienam vaikui, aprūpinta kompensacine ugdymo(si) technika. SUP turintiems vaikams svarbu užtikrinti saugumą, autonomiškumą, ugdymo prieinamumą.

2 skyrius. IKIMOKYKLINIŲ ĮSTAIGŲ PASIRENGIMAS INKLIUZINIAM UGDYMIUI: TYRIMO REZULTATŲ ANALIZĖ

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą ir uždavinius, tyrimas atliktas pagal tokį planą:

2.1. Tyrimo metodika, organizavimas ir etika

Siekiant atskleisti nagrinėjamą temą bei išsiaiškinti, ar ir kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos yra pasirengusios ugdyti vaikus inkliuziniu būdu, buvo atliktas empirinis tyrimas.

Tyrimas vyko 2015m. rugsėjo – lapkričio mėnesiais Lietuvos ikimokyklinio ugdymo įstaigose. Tyrimo procesą sudarė šie etapai:

1. Tyrimo metodologijos pagrindimas: pasirinktas duomenų rinkimo metodas – anoniminė anketinė apklausa raštu, kuri leido per trumpą laiką apklausti ikimokyklinio ugdymo įstaigoje dirbančius specialistus: vadovus, ikimokyklinio ugdymo pedagogus, logopedus ir kitus specialistus. Apklausa buvo siekiama atskleisti respondentų nuomonę apie ikimokyklinių įstaigų pasirengimą inkliuziniam ugdymui.
2. Metodikos parengimas;
3. Respondentų apklausa;
4. Anketinės apklausos duomenų analizė ir interpretavimas bei išvadų formulavimas.

Tyrimo metodika rengta 2015m. gegužės – rugpjūčio mėnesiais. Tyrimo duomenims rinkti naudotas magistro darbo autorės ir vadovės modifikuotas tyrimo instrumentas *Priešmokyklinio ir ikimokyklinių ugdymo įstaigų pasirengimas inkliuziniam ugdymui*⁹. Anketą sudaro 59 atviro tipo klausimai, kurie yra suskirstyti į 11 blokų:

1. *Demografiniai ir kiti duomenys*. Šio bloko klausimai skirti išsiaiškinti įstaigą lankančių vaikų skaičių bei specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų įstaigoje skaičių, respondentų išsilavinimą, užimamas pareigas, aukštąją mokyklą ir baigimo metus, tobulinimosi kursus. Bloką sudaro 10 pagrindinių bei 2 patikslinantys klausimai.
2. *Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas ikimokyklinėje įstaigoje*. Šiais klausimais siekiama išsiaiškinti pedagogų ir tėvų bendradarbiavimo sąlygas, būdus ir dažnumą. Bloką sudaro 4 klausimai.
3. *Pozityvaus elgesio palaikymas ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje*. Šį bloką sudaro 6 klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti, kaip ugdytojai skatina pozityvų vaikų elgesį darželyje.

---

⁹ *Preschool and Kindergarten Inclusion Readiness Checklist* National Association for the Education of Young Children (2009). *Young Children* 57 (3): 20–26 at: www.journal.naeyc.org/about/permissions.asp. Leidimo naudotis tyrimo instrumentu kreiptasi 2015 m. liepos mėn.

4. *Vertinimas ir ugdymas ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šių klausimų tikslas – išsiaiškinti, kaip organizuojamas ugdymas įstaigoje, kas dalyvauja ugdymo organizavimo procese. Bloką sudaro 4 klausimai.
5. *Socialinių įgūdžių ugdymas ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šio bloko klausimais siekiama nustatyti, kaip darželyje ugdomi vaikų socialiniai įgūdžiai. Bloką sudaro 3 klausimai.
6. *Galimybė ugdyti vaikus su fizine negalia ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šio bloko paskirtis - įvertinti fizinės aplinkos tinkamumą vaikams su fizine negalia ugdyti. Bloką sudaro 8 uždaro tipo klausimai.
7. *Galimybė ugdyti vaikus su klausos ir regos sutrikimais ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Siekiama nustatyti, ar ugdymosi aplinka yra pritaikyta vaikams su klausos ir regos sutrikimais. Bloką sudaro 3 uždaro tipo klausimai.
8. *Galimybė ugdyti vaikus su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šiais klausimais siekiama išsiaiškinti, kaip organizuojamas ugdymas kalbėjimo ir kalbos sutrikimų turintiems vaikams. Bloką sudaro 6 uždaro tipo klausimai ir 1 atviro tipo klausimas.
9. *Galimybė ugdyti vaikus su intelekto sutrikimais ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šio bloko tikslas – išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigos pasirengusios ugdyti vaikus su intelekto sutrikimais. Bloką sudaro 3 atviro tipo klausimai.
10. *Galimybė ugdyti jautrius vaikus ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šiame bloke pateikiami 5 klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti, kaip ugdomi sensoriškai jautrūs vaikai.
11. *Lauko erdvės ikimokyklinį ugdymą teikiančioje įstaigoje.* Šiame bloke pateikti 2 uždaro ir 3 atviro tipo klausimai, kuriais siekiama išsiaiškinti, ar lauko erdvės yra tinkamos ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus.

Klausimynas pateikiamas 1 priede.

Tyrimo organizavimas ir etika. Tyrimas organizuotas 12 Šiaulių ir Radviliškio miestų ikimokyklinio ugdymo įstaigų. Prieš atliekant tyrimą tiesiogiai arba telefonu buvo kreiptasi į kiekvienos ugdymo įstaigos vadovą ir pateikta trumpa informacija apie atliekamą magistro tyrimą. Įstaigos tyrime dalyvavo savanoriškumo principu. Kiekvienos ugdymo įstaigos vadovui buvo perduoti klausimynai, kurie buvo sudėti į atskirus vokus, ir paprašyta, kad juos užpildytų ugdymo įstaigos darbuotojai. Po savaitės užpildytus klausimynus užklijuotuose vokuose surinko pati magistro darbo autorė arba jos įgaliotas asmuo. Išlaikytas anonimiškumo principas. Išdalinta

140 klausimynų, užpildyta 136 klausimynai. Tyrime analizuojami tik 108 klausimynai, nes 18 klausimynų užpildyti ne visiškai, nepateikti komentarai.

2.2. Respondentai ir kontekstas

Respondentai. Tyrime dalyvavo 108 respondentai - ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančios specialistės (visos respondentės – moterys): 6 ikimokyklinio ugdymo įstaigų vadovės, 9 pavaduotojos ugdymui, 70 ikimokyklinio ugdymo pedagogių (40 auklėtojų ir 30 vyr. auklėtojų); 12 logopedžių ir 11 kitų ugdymo įstaigoje dirbančių specialistė: socialinės pedagogės, socialinės darbuotojos, judesio korekcijos mokytoja. Dauguma (87 proc.) visų respondenčių teigia dirbančios pagal įgytą specialybę. Informacija apie tai, kokią aukštąją mokyklą baigė respondentės, pateikta 1 lentelėje.

1 lentelė

Aukštosios mokyklos, kurias baigė respondentai

Aukštoji mokykla	Respondentų skaičius (N=108)
Šiaulių universitetas (anksčiau Šiaulių pedagoginis institutas)	71
Klaipėdos universitetas	9
Lietuvos Edukologijos universitetas (anksčiau Vilniaus pedagoginis institutas)	6
Panevėžio kolegija	6
Vilniaus kolegija	6
Vilniaus universitetas	5
Panevėžio J. Švedo pedagoginė muzikos mokykla	4
Rostovo pedagoginė mokykla	1

Pateikti respondentų komentarai rodo, kad dauguma apklausoje dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojų baigė Šiaulių universitetą. Respondentų taip pat buvo klausama, kuriais metais jie baigė aukštąją mokyklą (žr. 2 lentelę).

2 lentelė

Aukštosios mokyklos baigimo metai

Baigimo metai ir procentinis respondentų pasiskirstymas			
Iki 1990	1990- 2000	2000 - 2010	2010-2014
30%	25%	18%	27%

Remiantis gautais duomenimis matyti, kad respondentų pasiskirstymas pagal baigimo metus skirtingais laikotarpiais panašus. Daugiau nei pusė respondenčių (55 proc.) aukštąją mokyklą baigė iki 2000 m., iš kurių net 30 proc. baigė iki 1990 m. Galima daryti prielaidą, kad daugumoje ikimokyklinio ugdymo įstaigų dirbančios pedagogės turi didelį pedagoginio darbo stažą ir ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirba garbaus amžiaus specialistės.

Siekiant atskleisti respondentų kompetencijas dirbti su SUP turinčiais vaikais, buvo prašoma nurodyti kvalifikacijos tobulinimo kursus, susijusius su šių vaikų ugdymu. Daugiau nei pusė respondenčių (51%) teigė, kad per pastaruosius trejus metus tokiuose kursuose nesilankė: „*Nes tik neseniai pradėjau dirbti ikimokyklinio ugdymo auklėtoja*“; „*Neturiu poreikio*“; „*Nepasitaikė progos*“; „*Nebuvo organizuota*“; „*Niekas nesiūlė*“; „*Nebuvo galimybės*“.

Iš pateiktų respondentų komentarų matyti, kad daugiau nei pusė respondenčių stokoja atnaujintų žinių, svarbių ugdant SUP turinčius vaikus. Kai kurie komentarai rodo, kad pedagogai patys nesidomi arba neturi motyvacijos tobulėti („*Niekas nesiūlė*“).

Beveik pusė respondentų teigė (49%), kad lankėsi kursuose, susijusiuose su SUP turinčių vaikų ugdymu. Komentaruose respondentai nurodė lankytus kursų ar seminarų tematiką: „*Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje*“ (1999); „*Kaip ugdyti vaikus su kalbos sutrikimais*“ (2012); „*Elgesio problemų sprendimas ikimokykliniame amžiuje*“ (2013); „*Palankaus mikroklimato kūrimas autizmo spektrą turintiems vaikams*“ (2014m.)“; „*Vaikų elgesio problemos* (2014)“; „*Specialioji pedagogika ir specialioji psichologija*“; „*Naujos pagalbos šeimai ir vaikui galimybės*“; „*Pedagogo ir logopedo bendradarbiavimas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje* (2015)“; „*Kalbos sutrikimų ankstyvoji prevencija ir intervencija* (2015)“; „*Vaiko kelias į gražią kalbą* (2015)“, bei bendresnę informaciją: „*Daug kursų, susijusių su spec. poreikių vaikais*“, „*Keturi seminarai*“ ir pan.

Pateikti respondentų komentarai rodo, kad dažniausiai pedagogai lankėsi seminaruose, kuriuose buvo kalbama apie elgesio problemas, apie autizmo spektrą turinčių vaikų ugdymą, bendradarbiavimą su kolegomis. Pasigendama seminarų ar kursų, kuriuose būtų analizuojami klausos ir regos ar kitų sensorinių sutrikimų, fizinę negalią turinčių vaikų inkliuzinio ugdymo klausimai. Kai kurie pedagogai, dirbantys ikimokyklinio ugdymo įstaigose, kvalifikacijos tobulinimo kursus lankė seniai (pvz., 1999 metais).

Kontekstas. Tyrime dalyvavusių ikimokyklinį ugdymą teikiančių institucijų ugdytinių skaičius įvairus. Daugiausia vaikų lankančią vieną ikimokyklinę ugdymo įstaigą – 224, mažiausiai – 75. Vertinant visas ikimokyklinio ugdymo įstaigas, galima teigti, kad vidutiniškai ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko 150 vaikai. Analizuojant kiek vaikų, kuriems yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai, lanko tyrime dalyvavusias ikimokyklinio ugdymo įstaigas,

matyti, kad daugiausia – 80, o mažiausiai – 30. Galime daryti prielaidą, kad ikimokyklinę ugdymo įstaigą vidutiniškai lanko 55 vaiku, kuriems yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai.

2.3. Inkluzinio ugdymo principų įgyvendinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Šioje magistro darbo dalyje pateikiama analizė empirinio tyrimo duomenų, atskleidžiančių kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos įgyvendina esminius inkluzinio ugdymo principus, t. y., kaip vyksta tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas, kaip palaikomas vaikų pozityvus elgesys, kaip vertinama ikimokyklinio amžiaus vaikų pažanga, ugdomi socialiniai įgūdžiai.

2.3.1. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas

Glaudus tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas – vienas esminių kokybišką ugdymą teikiančios ikimokyklinės įstaigos bruožų. Abipusė tėvų ir ugdymo įstaigos darbuotojų parama ir pagalba, savitarpio supratimas yra svarbios vaikų ugdymo sąlygos. Siekiant atskleisti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo formas ir būdus ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje pateikti 4 klausimai.

Pirmuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar ikimokyklinį ugdymą teikiančiose įstaigose sudaromos sąlygos bendradarbiauti tėvams ir pedagogams. Respondentų teigimu, dažniausiai taikoma bendradarbiavimo forma yra tėvų susirinkimai (98%), taip pat individualūs pokalbiai su ugdytinių tėvais (74%), bendrų švenčių organizavimas (52%). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad ikimokyklinį ugdymą teikiančiose įstaigose dažniausiai naudojami tradiciniai bendradarbiavimo metodai, tuo tarpų tik 7% respondentų taiko anketines apklausas, 6% organizuoja įvairias išvykas ir 3% rengia įvairius seminarus ugdytinių tėvams. *Respondentų pateikti atsakymai rodo, kad vyrauja tradicinės formalios bendradarbiavimo formos, kurios mažai padeda pažinti vieniems kitus ir kartu spręsti vaikų ugdymo klausimus.*

Antruoju klausimu buvo siekiama atskleisti, kaip dažnai ikimokyklinio ugdymo įstaigose rengiami tėvų susirinkimai, taip pat kokios susirinkimų temos. Apibendrinta tėvų susirinkimų tematika ir pavyzdžiai pateikti 3 lentelėje.

3 lentelė

Tėvų susirinkimų tematika

Apibendrinta tėvų susirinkimų tematika	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Vaikų ugdymosi pasiekimai	108	„<...> pasiekimų vertinimas“; „<...> įvairių pasiekimų aptarimai.“ ; „Supažindiname su vaikų pasiekimų vertinimais“ ; „Vaikų ugdymosi

		pasiekimai“ ; „Tėveliai supažindinami su vaiko pasiekimais po 1 mėnesio“ ; „<...> vaikų pažanga“; „ Kalbama apie vaikų pažangą ir pasiekimus.“ ; „Vaikų pasiekimai, pažanga.“; „ Metų pabaigoje pateikiami vaikų pasiekimai ir padarytą pažangą“ ; „<...> gegužės mėnesį apie vaikų pasiekimus“ ; „Pradinis vaikų vertinimas“ ; „<...> vaikų pasiekimai ir gebėjimai.“; „ Vaikų ugdymosi pasiekimai.“;
Pasitarimai dėl švenčių organizavimo	108	„<...>pasitarimai dėl įvairių švenčių“; „<...> aptariame Kalėdines dovanas vaikams“ ; „<...> diskutuojame , kokią Kalėdinę šventę organizuosime vaikams“; „<...> dėl Kalėdų šventės ir kt.“; „ <...> švenčių aptarimas“; „ Kalėdų belaukiant“; „<...> švenčių organizavimas“.
Pristatomos programos, projektai	60	„ Ugdymo programų pristatymas.“; „<...> kalbame apie ugdymą, programą, ugdymo prioritetus.“ „< ...> informuojame apie numatomus projektus, siūlome įsitraukti.“ „<...> programų pristatymas.“; „ Apie ugdymo organizavimą.“; „Ugdymo programos pristatymas.“; „Ugdymo programos pritaikymas.“; „Pristatome ugdymo programos tikslus ir uždavinius.“; „ Pagal kokią programą dirbame, kokios naujovės“ ; „ Projektų pristatymas“; „ Rugsėjo mėnesį šnekama apie vaikų ugdymo programą“;
Vaikų adaptacija grupėje	40	„<...> vaikų adaptacija“; „< ... > kalbamės apie vaikų adaptaciją.“ ; „ Metų pradžioje kalbamės, kaip palengvinti vaikų adaptaciją.“ ; „<...> lapkritis – gruodis dėl Kalėdų.“ ; „<...> Kalėdinis susirinkimas.“; „Dėl adaptacijos.“ ; „Kaip palengvinti vaikų adaptaciją.“.; „Vaikų agresija, adaptacija.“

Iš pateiktų komentarų matyti, kad visose tyrime dalyvavusiose ugdymo įstaigose viena iš pagrindinių temų tėvų susirinkimų metu – „Vaikų ugdymosi pasiekimai“ ir „Artėjančios šventės“. Ugdytojams taip pat svarbu pristatyti ugdymosi įstaigose numatomus projektus ar renginius, mažiau dėmesio skiriama vaikų adaptacijai darželyje aptarti. Daugiau nei pusė (61%) respondentų pažymėjo, kad susirinkimai rengiami 3 kartus per metus, trečdalis teigia, kad jų įstaigose tėvų susirinkimai vyksta 2 kartus per metus ir tik 10%, kad susirinkimus rengia 4 kartus per metus. Dažniausiai pasikartojančios susirinkimų temos: „*Supažindiname su vaikų pasiekimų vertinimu*“, „*Vaikų ugdymosi pasiekimai*“, „*Vaikų amžiaus tarpsnio ypatumai*“, „*Aptariame adaptacijos problemas, ugdymo naujoves, pasiekimus ir vaikų pažangą*“, „*Programų, projektų pristatymas, vaikų pasiekimai ir gebėjimai, kiti klausimai*“, „*Rugsėjo mėnesį pristato programą ir numatomus projektus, aptaria vaikų pasiekimus*“, „*Vaikų agresija, adaptacija ir kt.*“, „*Artėjantys renginiai, naujų programų pristatymas, adaptacija*“.

Respondentų pateikti komentarai rodo, kad susirinkimų metu dažniausiai pristatomos ugdymosi programos, aptariama vaikų pažanga, adaptacija, artėjančios šventės. Pasigendama susirinkimų temų įvairovės, tėvų siūlomų bei jiems aktualių temų.

Trečiasis klausimas padėjo išsiaiškinti, ar ir kada ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojai atsižvelgia į tėvų nuomonę, sudarydami veiklų tvarkaraščius, valgiaraščius ir pan. Pateikti komentarai apibendrinti ir sugrupuoti į tris kategorijas (žr. 4 lentelė).

4 lentelė

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų bendradarbiavimas su tėvais sudarant valgiaraščius ir veiklų tvarkaraščius

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Atsižvelgiama, kai pateikiamos rekomendacijos gydytojų	31	„Jei pateikiamos gydytojo rekomendacijos“, „Jei yra gydytojo rekomendacijos“, „Dalinai atsižvelgiame, jei yra pateikiamos gydytojų rekomendacijos“, „Jei vaikas negali kažko valgyti, remiantis gydytojo rekomendacijomis sudaromas valgiaraštis“, „Alergiškiems vaikams, pagal daktaro rekomendacijas“.
Į tėvų nuomonę atsižvelgiama remiantis anketinėmis apklausomis	25	„Atsižvelgiame į tų pageidavimus anketose“, „Anketavimas“, „Anketų pildymas, apklausa“, „Apklausa: anketinės, žodinės“, „Užpildomos anketos, vykdomos apklausa“.
Atsižvelgiama į tėvų nuomonę pokalbiais	14	„Tėvai išsako savo pasiūlymus“, „Išsiaiškiname individualių pokalbių metu“, „Diskutuojame kartu su tėvais“, „Klausiame tėvų nuomonės apie veiklų tvarkaraščius, įtraukiame juos į veiklas“, „Tėvai teikia pasiūlymus dėl vaikų ugdymo plano“, „Tėveliai savo nuomonę išsako susirinkimų metu, individualių pokalbių metu“, „Aptariame susirinkimų metu“.

Respondentų komentarai atskleidė, kad dažniausiai į tėvų nuomonę dėl vaikų maitinimo valgiaraščio ar veiklų tvarkaraščių atsižvelgiama tada, kai yra pateikiamos gydytojo rekomendacijos. Taip pat ugdytojai naudoja anketines apklausas. Remiantis tyrimo rezultatais, galima teigi, kad mažiausias dėmesys skiriamas individualiems pokalbiams su tėvais. Pateikti komentarai rodo, kad sudarant valgiaraščius vaikams atsižvelgiama tik į gydytojo rekomendacijas. Daugiau nei pusė respondentų (65%) teigia, kad yra atsižvelgiama į tėvų nuomonę: „Lanksčiai derinama“, „Atsižvelgiama į tėvų nuomonę“, „Jei pateikiamos gydytojų rekomendacijos, atsižvelgiama sudarant valgiaraštį“, „Pateikiame tėveliams anketas, atsižvelgiame į jų nuomonę“, „Iš dalies atsižvelgiame. Valgiaraštis keičiamas tada, kai yra gydytojo rekomendacijos. Dienos režimas pastovus (pagal metų laiką), pedagogo, spec. pedagogo, judesio korekcijos mokytojo veiklų tvarkaraščiai pagal galimybę derinami“. Trečdalis respondentų (35%) teigimu, šiais klausimais su tėvais nediskutuojama, nes „Viską sprendžia darželis“, „Veiklos grupėse vyksta pagal numatytas programas“, „Su tėvais nediskutuojama“, „Valgiaraščiai šiuo metu gaunami iš Vilniaus“, „Tėvai tik išsako savo nuomonę apie maitinimą, tačiau į ją visai neatsižvelgiama, nes darželis yra atsakingas už valgiaraščius ir tėvai neturi didelių galimybių rinktis produktus“, „Valgiaraščius sudaro specialistai“.

Pateikti respondentų atsakymai rodo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos mažai linkusios tartis su tėvais dėl vaikų ugdymo tvarkaraščio, kitų svarbių dalykų, nes „darželis žino geriau“. Taip pat atsižvelgiama ir į gydytojų rekomendacijas dėl vaikų maitinimo.

Ketvirtasis klausimas atskleidė, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojai tariasi su tėvais dėl vaikų ugdymo. Respondentų komentarai suskirstyti į tris kategorijas, kurias

atspindi, kokiais būdais ikimokyklinio ugdymo įstaigos tariasi su tėvais dėl vaikų ugdymo (žr. 5 lentelę).

5 lentelė

Ikimokyklinio ugdymo įstaigų naudojami pasitarimo su tėvais būdai dėl vaikų ugdymo

Kategorija	Komentarų Skaičius	Pavyzdžiai
Bendri susirinkimai	53	„<...> susirinkimai“, „Aptariame vaikų pažangą, pristatome ugdymo planus susirinkimų metu“, „Susirinkimu metu interaktyviose grupėse“.
Anketinė apklausa	33	„Anketos, atliekame tyrimus“, „Individualūs pokalbiai<...>“, „Išsiaiškiname vaikų ir tėvų poreikius, lūkesčius, pateikiame anketas“.
Individualūs pokalbiai	12	„Ryte ir vakare individualių pokalbių metu“, „Tėvai teikia pasiūlymus pokalbio metu“, „Vaikų ugdymo programos sudaromos bendradarbiaujant su tėvais“, „Individualių pokalbių metu pedagogai tariasi su tėvais dėl vaikų ugdymo tęstinumo namie“.

Analizuojant respondentų komentarus paaiškėjo, kad didžiausias dėmesys dėl vaikų ugdymo kreipiamas į tėvų nuomonę susirinkimų metu. Taip pat pedagogai taiko anketines apklausas. Tėvai gali pateikti savo pasiūlymus, patarimus dėl vaikų ugdymo. Mažiausiai dėmesio ugdytojai skiria individualiems pokalbiams. Didžioji dalis respondentų (90%) teigia, kad bendradarbiauja su tėvais vaikų ugdymo klausimais: „*Susirinkimų metu tariamės dėl pratybų vaikams pirkimo ir pan.*“, „*Vykdomė anketines apklausas, atliekame tyrimus*“, „*Individualių pokalbių metu ir per susirinkimus. Anketavimo būdu*“, „*Per tėvų susirinkimus aptariame nagrinėjamas ugdymo temas ugdymo įstaigoje*“, „*Tėvai išsako savo pageidavimus, lūkesčius, norus, prisideda ugdymosiomis priemonėmis bei finansiškai*“, „*Tenkinami tėvų poreikiai*“, „*Įtraukiame tėvus į įvairius projektus*“, „*Vaikų pasiekimų vertinimas, individualūs pokalbiai, konsultacijos, rekomendacijos*“, „*Aptariame ugdymo strategijas, pagalbos būdus, ugdymo tęstinumą namuose*“. Dalis respondentų (10%) teigia, kad organizuodami ugdymą su vaikų tėvais nebendradarbiauja „*Dirbame pagal darželio parengtą programą*“, „*Vadovaujamės darželio ugdymo programa, tik įtraukiame tėvus į įvairius projektus*“.

Apibendrinant respondentų atsakymus apie tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą ikimokyklinio ugdymo įstaigose, galima teigti, kad pedagogai dažniausiai taiko tradicinius būdus ir formas: tėvų susirinkimus, individualius pokalbius, kartais organizuoja šventes. Tokie bendradarbiavimo būdai yra formalūs, menkai įtraukia ugdytinių tėvus į ugdymo(si) procesą. Tyrime dalyvavę respondentai visai neminėjo neformalių, inovatyvių bendradarbiavimo formų ir būdų, neakcentavo, kaip jie įtraukia tėvus į vaikų darželio bendruomenės kasdienį gyvenimą, neminėjo tėvų savanorystės ir kt.

2.3.2. Pozityvaus elgesio palaikymas

Gebėjimas valdyti emocijas ir elgesį nėra įgimtas. Pedagogai turi padėti vaikui išmokti kontroliuoti savo elgesį, išmokti reikšti jausmus priimtiniais būdais. Tinkamas elgesys yra subtili pusiausvyra tarp vaiko savarankiškumo poreikio ir būtinybės žinoti ribas. Nuosekliai laikydamiesi tam tikrų taisyklių ir ritualų ugdytojai gali mažinti savo kontrolę ugdytinių atžvilgiu, suteikdami galimybę pačiam vaikui atsakyti už savo elgesį. Parodant vaikui pasitikėjimą, pripažįstant jo gebėjimus, stiprinama vaiko savigarba ir savikontrolė. Kai vaikai palankiai nusiteikę savo atžvilgiu, kai teigiamai vertina savo santykius su kitais, jie noriau laikosi taisyklių. Siekiant atskleisti, kaip pedagogai palaiko pozityvų elgesį ikimokyklinėje ugdymo įstaigoje, respondentams pateikti 6 klausimai (Watson, McCathren (2009)).¹⁰

Pirmuoju klausimu siekta sužinoti, ar vadovai, auklėtojos ir kiti specialistai kalbasi su vaikais apie tai, kokio elgesio iš jų tikisi. Analizuojant respondentų komentarus, matyti, kad dažniausiai ugdytojai vaikams akcentuoja paklusnumą, primena jiems elgesio taisykles, akcentuoja teigiamą ir tinkamą elgesį. Apibendrintos šio klausimų komentarų kategorijos pateiktos 6 lentelėje.

6 lentelė

Temos kuriomis pedagogai bendrauja su vaikais

Kategorija	Komentarų Skaičius	Pavyzdžiai
Elgesio taisyklės	95	„Supažindinu su gero elgesio taisyklėmis < ... >“, „< ... > gero elgesio taisyklės kuriamos ir vis papildomos“, „Aiškinamės, kad kiekvienas vaikas yra asmenybė, kuri turi savo charakterį, bet mes turime grupes ir darželio taisykles, kurių turime laikytis.“, „<...> grupės taisyklės“, „<...> kartu su vaikais kuriame susitarimus, taisykles“.
Teigiamas ir tinkamas elgesys	68	„Visuomet klausiu, ar norėtum, kad su tavim taip elgtųsi taip, kaip dabar tu elgiesi su draugu“, „< ... > akcentuojame teigiamą ir neigiamą elgesį“, „< ... > akcentuojame draugiškumą ir draugystę.“, „kiekvieną rytą pokalbis apie gerus darbus, teigiamą elgesį, džiugias emocijas“, „Kalbamės apie gražų elgesį su kitais vaikais, mandagumą su auklėtojais ir kitais suaugusiais ir vaikais < ...>“, „< ... > akcentuojame gero elgesio taisykles“.
Instrukcijos ir paklusnumas	20	„Akcentuojame kad reikia klausyti, ką auklėtoja sako, gerbti draugus, dalintis žaislais ir pan.“, „< ... > nesipykti, nesipešti, dalytis žaislais.“, „Nešūkauti grupėje.“, „Išklausyti kitus < ... >.“, „Kai auklėtoja šneka tyliai klausyti.“.

¹⁰ Watson A., McCathren R. (2009). Including Children with Special Needs. Are You and Your Early Childhood Program Ready? Beyond the Journal. *Young Children on the Web*, March 2009 /1.

Iš pateiktų komentarų matyti, kad dažniausiai pozityvų elgesį ikimokyklinio ugdymo įstaigose stengiamasi palaikyti įvairiomis taisyklėmis. Pedagogai kuria įvairias taisykles: grupės, lauko, salės, elgesio prie stalo, kurios yra nuolat primenamos vaikais. Daug dėmesio ugdytojai skiria teigiamam ir tinkamam vaikų elgesiui. Akcentuojant gerus vaikų darbus, draugiškumą, skatinamas pozityvus vaikų elgesys. Dalis (penktadalis) respondentų nurodė, kad akcentuoja paklusnų elgesį.

Remiantis respondentų atsakymais, visi teigia, jog kalbasi su vaikais apie jų elgesį, pvz.: „Nesipykti, nesimušti, dalytis žaislais.“, „Reikia klausytis, ką sako auklėtoja, gerbti draugus, dalintis žaislais“, „Kiekvieną dieną prisimename grupės taisykles, jei reikia, kalbamės su vaikais individualiai“, „Kiekvieną rytą kalbamės apie gerus darbus, teigiamą elgesį, džiugias emocijas“, „Vyksta tarptautinė programa „Zipio draugai“, kalbamės apie tai ryto rato metu“, „Akcentuojama mandagaus elgesio taisykles: sveikinimasis, santykių aiškinimasis be peštynių, žaidimų taisyklių laikymasis“, „Kuriame grupės taisykles, vaikai išsako savo nuomonę, rodome teigiamo elgesio pavyzdžius paveikslėliuose, žaidžiame stalo žaidimus“, „Akcentuojame, kad reikia elgtis taip, kaip nori, kad su tavim elgtųsi. Kad netinkamas elgesys netoleruojamas nei bendraamžių, nei suaugusiųjų tarpe“, „Visuomet klausiu ar norėtum, kad su tavim taip elgtųsi, kaip tu dabar elgiesi su draugu“, „Kuriame grupės taisykles, kalbamės, koks elgesys džiugina aplinkinius“, „Aiškinamės, kad kiekvienas vaikas yra asmenybė, kuri turi savo charakterį, bet mes turime grupės ir darželio taisykles, kurių turime laikytis“.

Kaip matyti iš respondentų pasisakymų, pozityviam elgesiui palaikyti kuriamos grupės taisyklės, kurios vaikams dažnai primenamos. Pedagogai ir kiti specialistai pozityvų elgesį stengiasi palaikyti grupinių arba individualių pokalbių metu. Pozityviam elgesiui paskatinti pedagogai dažnai taiko įvairius būdus ir priemones: pagyrimus, mažus prizus, lipdukus: „Skatiname pagyrimu“, Pagiriu vaiką ir tėveliams pagiriu vaikui girdint“, „Paskatiname pagal iš anksto nustatytą susitarimą“.

Antruoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose modeliuojamas tinkamas vaikų elgesys ir kaip tai daroma. Sugrupavus respondentų komentarus į kategorijas paaiškėjo, kad vaikų elgesį ugdytojai dažniausiai modeliuoja ugdomosios veiklos metu primindami grupės taisykles, skatindami vaikų mandagumą ir pan. Apibendrinti komentarai pateikti 7 lentelėje.

Vaikų tinkamo elgesio modeliavimas

7 lentelė

Kategorija	Komentarų	Pavyzdžiai
------------	-----------	------------

	skaičius	
Elgesio taisyklių priminimas rutinos metu	60	„<...>kartojame elgesio taisykles“, „<...>grupėje primename elgesio taisykles“, „Prieš einant valgyti prisimename elgesio prie stalo taisykles“, „<...> nuolat prisimename grupės taisykles“, „Kartu su vaikais kuriame elgesio grupėje taisykles“, „<...>aiškinamės kokių taisyklių vaikai nesilaiko, kodėl“.
Elgesio modeliavimas per ugdomąją veiklą	35	„<...>per ugdomąją veiklą“, „Stengiuosi modeliuoti per ugdomąją veiklą, pavyzdžiais“, „Ryto rato metu aptariame, kaip elgsimės: nesimušime, nesipyksime ir t.t.“, „Jei kyla konflikcinė situacija, susėdame į ratą ir ją aptariame“, „Žiūrime pamokančius filmukus“.
Elgesio modeliavimas analizuojant situacijas	26	„<...> per įvairias situacijas“, „Pavyzdžiu, situacijų analize“, „<...>sudarome situacijas, kad vaikas pasielgtų taip, kaip iš jo tikimasi“, „<...> nuolatos vaikams pateikiame teigiamo elgesio pavyzdžius“, „<...> aptariame elgesio pavyzdžiais“, „Analizuojame įvairias situacijas, aptariame iliustracijas“.
Vaikų mandagumo skatinimas per teigiamus pavyzdžius	20	„Ryte skatiname, kad vaikai pasisveikintų su kitais vaikais<...>“, „Pati sveikinuosi su darbuotojais ir vaikų prašau pasisveikinti“, „Prašiau pasakyti ačiū muzikos vadovei, kūno korekcijos mokytojai po užsiėmimo“, „<...> po valgio sakome ačiū“.

Remiantis išskirtomis vaikų tinkamo elgesio modeliavimo kategorijomis, matyti, kad dažniausiai tinkamas vaikų elgesys modeliuojamas grupės taisyklėmis. Taip pat daug dėmesio vaikų elgesiui skiriama įvairių veiklų metu. Iš pateiktų komentarų matyti, kad tinkamą vaikų elgesį palaikyti padeda įvairių situacijų, iliustracijų analizavimas. Vienas iš būdų, skatinantis tinkamą vaikų elgesį, anot respondentų, mandagumo skatinimas. Respondentų komentarai atskleidžia, kad vaikų tinkamam elgesiui skiriama daug dėmesio. Dauguma tyrime dalyvavusių respondentų teigia, kad jie daugiau dėmesio skiria vaikų elgesio ugdymui ir apibūdino, kaip jie tai daro: „Tinkamą vaikų elgesį modeliuojame pagal tarptautinę „Zipio draugai“ programą“, „Stengiuosi modeliuoti per ugdomąją veiklą, teigiamais pavyzdžiais“, „Prašau pasisveikinti, atsisveikinti, pasakyti ačiū po valgio“, „Sudarome sąlygas, kad vaikas pasielgtų taip, kaip iš jo tikimasi, parodome, kad toks jo elgesys labai svarbus ir padeda kitiems“, „Vaikui aiškiai pasakome, koks elgesys yra tinkamas“, „Jei vaikas elgiasi netinkamai, paaiškinu, kad jo elgesys yra nepriimtinas“, „Aptariame elgesio pavyzdžius, kartojamės taisykles“, „Modeliuojame per ugdomąją veiklą“, „Naudojame pasakas, aptariame pasakų herojus, jų elgesį“.

Komentarų analizė parodė, kad pozityviam vaikų elgesiui palaikyti pedagogai taiko individualius ir grupinius pokalbius, kurių metu su vaikais aptaria kylančius klausimus. Pedagogai taip pat stengiasi tinkamą vaikų elgesį formuoti stebėdami juos ugdymo procese, užsiėmimų metu, kasdienėje rutinoje, demonstruodami tinkamo elgesio pavyzdžius.

Trečiuoju klausimu siekta išsiaiškinti, kaip ugdytojai vaikų darželyje kuria sąlygas ir vykdo planus tam, kad užkirstų kelią probleminiam vaikų elgesiui. Suskirsčius respondentų

klausimus į kategorijas paaiškėjo, kad probleminio vaikų elgesio klausimus sprendžia Vaiko gerovės komisija, taip pedagogai bendradarbiaudami su ugdytinių tėveliais bei rengdami įvairius renginius, projektus, akcijas (žr. 8 lentelę).

8 lentelė

Priemonės, vaikų probleminiam elgesiui užkirsti ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Vaikų elgesio klausimų sprendimas per renginius	60	„<...>lankome seminarus.“; <...> įstaigoje vykdoma sveikatos stiprinimo programa“; „Organizuojamos įvairios akcijos“; <...> auklėtojos rengia mini seminarus tėvams“; <...> organizuojame įvairius renginius“.
Vaikų elgesio klausimų sprendimas Vaiko gerovės komisijoje	58	„Darželyje dirba vaiko gerovės komisija“; „Vaiko gerovės komisija, paskirtas pedagogas už poveikio priemonių netinkamai besielgiantiems taikymą.“ „<...>VGK teikia rekomendacijas tėvams“; <...> VGK sprendžia tokias problemas“.
Vaikų elgesio klausimų sprendimas su tėvais	45	„<...>bendradarbiaujame su tėvais“; „susirinkimu metu kalbame apie vaikų elgesį“; „<...> jei reikia, pasikviečiame tėvus pastebėti savo vaiką darželyje“; „<...>analizuojame konfliktines situacijas su tėvais“.

Respondentų komentarai atskleidė, kad probleminiam vaikų elgesiui spręsti dažniausia rengiami įvairūs projektai, seminarai, renginiai. Respondentai teigia, kad probleminį vaikų elgesį jiems padeda spręsti VGK, kuri teikia įvairias rekomendacijas pedagogams ir tėvams, diskusijų metu ieškoma sprendimų. Į šią veiklą įtraukiami ir ugdytinių tėvai. Dauguma (82%) ikimokyklinio ugdymo įstaigose dirbančių specialistų teigia ir pagrindžia, kad jų įstaigose sudaromos sąlygos ir vykdomi planai, siekiant užkirsti kelią probleminiam vaikų elgesiui: „Dirba vaiko gerovės komisija“, „Bendradarbiaujame su tėvais, informuojame darželio bendruomenę“, „Yra vaiko gerovės komisija turinti veiklos planą, yra paskirtas žmogus už poveikio priemonių netinkamam vaikų elgesiui taikymą. Bendradarbiaujame su seniūnijos socialine darbuotoja“, „Įstaigoje vykdomė sveikatos stiprinimo programą, kurioje numatomos priemonės pozityviam vaikų elgesiui skatinti“, „Dalyvaujame prevenciniuose renginiuose „Savaitė be patyčių“, „Tolerancijos diena“, rengiame projektus konkrečiai problemai spręsti“, „Apie kiekvieną išskirtinį atvejį aptariame „Vaiko gerovės komisijoje“ posėdžiuose, ieškome sprendimo tokiam elgesiui šalinti“.

Respondentų komentarų analizė parodė, kad vaikų probleminis elgesys dažnai aptariamas ikimokyklinio ugdymo įstaigų Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, kurių metu pedagogams pateikiamos rekomendacijos ir būdai probleminiam vaikų elgesiui spręsti. Siekdami užkirsti kelią neigiamam vaikų elgesiui, pedagogai taip pat bendradarbiauja su tėvais, ieško bendrų sprendimo būdų. Tačiau, nors respondentai teigia, kad jų ikimokyklinio ugdymo įstaigose kuriami ir vykdomi planai probleminiam vaikų elgesiui spręsti, tačiau iš pateiktų komentarų

matyti, kad konkrečios programos, kurioje būtų numatyti tikslai ir uždaviniai, įstaigos neturi. Tai vyksta bendradarbiaujant su kolegomis, tėvais, organizuojant įvairius renginius. Galima daryti prielaidą, kad tyrime dalyvavusios ikimokyklinio ugdymo įstaigos neturi konkrečių strategijų ir priemonių vaikų probleminei elgesiui spręsti. Tačiau penktadalis respondentų (18%) nurodė, kad jų atstovaujamos ikimokyklinio ugdymo įstaigose nėra specialių priemonių, kaip užkirsti kelią probleminei vaikų elgesiui. Respondentai manymu, tokios priemonės netaikomos, nes: „Tėvai labai neigiamai priima neigiamą informaciją apie vaiko elgesį, kaltina kitus vaikus, pedagogus“, „Apie neigiamą vaikų elgesį kalbamės su tėvais, taip bandome spręsti problemines situacijas“, „Tik stebime vaiko elgesį, jei reikia drausminame, tačiau konkrečios programos neturime, kad būtų kas nors nuolatos daroma“.

Pateikti atsakymai ir komentarai rodo, kad dažniausiai vaikų probleminis elgesys sprendžiamas drausminant vaiką, kalbant su tėvais. Vis dažniau pedagogai susiduria su vaikų probleminiu elgesiu, kuris pasireiškia agresija, atsikalbinėjimu, spyriojimusi ir pan., todėl kiekvienoje ikimokyklinio ugdymo įstaigoje turėtų būti kuriami ir vykdomi probleminio elgesio sprendimo planai, kurie padėtų ugdyti tinkamą vaikų elgesį, atliktų prevencinę funkciją – užkirstų kelią probleminei elgesiui.

Ketvirtuoju klausimu buvo siekiama atskleisti, ar ugdytojai, prieš eidami su vaikais į lauką ar kitą patalpą, kalbasi, kaip dera elgtis. Analizuojant respondentų pateiktus komentarus matyti, kad dažniausiai pedagogai akcentuoja saugumą, drausmingumą, primena taisykles (žr. 9 lentelę).

9 lentelė

Būdai, taikomi mokytis tinkamai elgtis pereinant iš vienos patalpos į kitą

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Saugumo akcentavimas	108	„Dažnai diskutuojame apie saugų elgesį lauke“, „<...> saugoti save ir draugus“, „Atsargiai lipti laiptais po vieną, laikantis už turėklų“, „<...> stebėti kitus vaikus, stengtis jų neužgauti“, „Akcentuojame saugumo svarbą“, „<...> saugiai suptis“, „ Akcentuojamas geras ir saugus elgesys žaidžiant kieme“;
Drausmės, draudimų akcentavimas	95	„Prašome elgtis mandagiai“ ; „ Akcentuojame, kad vaikai turi eiti gražiai, tvarkingai, netriukšmauti“ : „<...> nesistumdyti“ ; „ <...> būname drausmingi“, „Susitariame, kur žaisime“, „ Nebėgti laiptais, nesistumdyti, nebėgti į aikštelę lauke“, „Nesistumdyti, nepilti smėlio ant vaikų ir į akis <...>“, „ Nebėgti, nešūkauti, dalintis su vaikais žaislais“, „Nelipti aukštai, nelaužyti šakų, nemindyti vabalų“.
Elgesio taisyklių priminimas	60	„Prisimename saugaus ir mandagaus elgesio susitarimus“, „<...> aptariame saugaus elgesio taisykles“, „ <...> taisyklės kaip elgtis gamtoje“ ; „ Turime grupės, lauko, salės elgesio taisykles“ „Visada aptariame elgesio taisykles“;

Kaip matyti iš pateiktų komentarų, visiems respondentams labai svarbus vaikų saugumas. Taip pat didelis dėmesys skiriamas vaikų drausmei palaikyti bei drausminimui (*nešūkauti, nepilti, nemindyti...*). Pateikti komentarai rodo, kad vaikams pereinant iš vienos patalpos į kitą ar į lauką, ugdytojai patiria daug streso, nes turi užtikrinti vaikų saugumą. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad pedagogai diskutuoja su vaikais apie jų elgesį prieš eidami į lauką ar kitą patalpą. Respondentų komentarai šiuo klausimu atskleidžia, kaip jie tai daro: „*Primename saugaus elgesio taisykles*“, „*Mokome nelipti, nelaužyti, nemindžioti*“, „*Kalbamės apie saugų elgesį darželio teritorijoje*“, „*Primename taisykles, kalbamės, kad būtų atsargūs, saugotų save ir draugą, neskubėtų*“, „*Neskubėti, nesistumdyti, palaukti auklėtojos*“, „*Mandagumas, padėkojimas, draugiškumas*“, „*Kad nesistumdytų, neskubėtų, nešūkautų*“, „*Susitariame, kur žaisime, ką veiksime*“, „*Turime grupės, lauko, sporto salės elgesio taisykles*“, „*Akcentuojame saugumo svarbą*“, „*Pagarba sau ir vienas kitam, tinkamas elgesys*“, „*Drausmingumas*“, „*Visada aptariame prieš einant į lauką elgesio taisykles lauke*“, „*Prisimename, kaip saugiai nultipti laiptais, sutikus darbuotoją pasisveikinti*“.

Analizuojant pateiktus komentarus matyti, kad dažniausiai pedagogai ir kiti specialistai akcentuoja vaikų saugumą ir drausmingumą, kuris grindžiamas draudimais: nešūkauti, nesistumdyti, nelipti, nelaužyti ir pan. Didžioji dalis apklausoje dalyvavusių respondentų nurodo, kad jų atstovaujamos ikimokyklinio ugdymo įstaigose vaikai supažindinami su grupės, lauko, sporto salės taisyklėmis, kurios yra nuolatos primenamos vaikams. Galime daryti prielaidą, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų gyvenimas ugdymo įstaigoje apibrėžtas nuolatinėmis taisyklėmis, kurios akcentuoja vaikų drausminimą.

Penktuoju klausimu buvo siekiama atskleisti, ar pedagogai pastebi teigiamą vaikų elgesį ir kaip jį komentuoja. Išskirtos trys kategorijos, atskleidžiančios ugdytojų taikomus vaikų tinkamo elgesio skatinimo būdus (žr. 10 lentelę).

10 lentelė

Būdai, kuriais pedagogai skatina tinkamą vaikų elgesį

Kategorija	Komentarų Skaičius	Pavyzdžiai
Pagyrimai	108	„Visuomet pagiriame“; „Kai pastebiu būtinai pasidžiaugiu“; „Pagiriu, pasakau, kad šauniai pasielgė, kad tikiuos ir kitą kartą teigiamo elgesio“; „Žodinis pagyrimas“; „Atkreipiu dėmesį ir pagiriu vaiko, net mažas pastangas“; „Pagiriu ir pakomentuoju teigiamą vaiko elgesį“; „Giriu visų akivaizdoje, siūlau sekti jo pavyzdžiu“; „Pagiriu, kad visi grupės vaikai tai girdėtų“; „Pagiriu individualiai ir dar kartą, kai ateina tėveliai“; „
Tinkamo vaikų	80	<...> informacijos perdavimas tėveliams, pabrėžiant už ką

elgesio aptarimas su tėvais		vaikas yra giriamas“; „< atėjus tėveliams pasakau, kaip elgėsi vaikas“; „ Tėveliams pakomentuojame, ką vaikas padarė gerai“; „<...> pasakau tėvams“; „<...> aptariu su vaiko tėvais“.
Paskatinimai	45	„ Skatiname įvairiais simboliniais ženklukais, prizais“; „<...> apdovanoju“; „<...> paskatinimu“; „Turime mini prizus“ ; „ Turime gero elgesio saldainiukų; „ Iškerpu iš popieriaus linksmos šypsenėlės medalį ir padovanoju vaikui“;

Vienas iš pagrindinių būdų vaikų tinkamam elgesiui paskatinti – pagyrimas. Didžioji dalis (80 proc.) apklausoje dalyvavusių ugdytojų nurodė, kad tinkamą elgesį būtinai aptaria su tėvais. Dalis respondentų vaikų tinkamam elgesiui įvertinti naudoja prizus ar staigmenas. Visi apklausoje dalyvavę respondentai teigia, kad, pastebėję vaikų teigiamą elgesį, jį pakomentuoja, paskatina: „*Pagiriui ir skatinu toliau taip elgtis*“, „*Pagiriui draugų akivaizdoje, pakomentuoju jo poelgi, paskatinu mažu siurprizu*“, „*Kiekvieną vaiko gerą elgesį stengiamės pastebėti ir už tai pagirti, padėkoti ne tik vaikui, bet ir jo tėveliams*“, „*Visada vaikai skatinami geru žodžiu, pagiriami* „*Akcentuojame, kad vaikai moka užjausti, padėti draugui. Geba įsijausti į kito vaiko situaciją*“.

Respondentų pateikti komentarai rodo, kad dažniausiai teigiamas vaikų elgesys įvertinimas pagyrimu, teigiamu įvertinimu kitų vaikų ar tėvų akivaizdoje.

Šeštasis šio bloko klausimas leido atskleisti, ar analizuojamas vaikų netinkamas elgesys ir kaip nustatomos tokio elgesio priežastys. Respondentų pateikti komentarai atskleidė, kad, siekdami nustatyti netinkamo vaikų elgesio priežastis, ugdytojai dažniausiai individualiai kalbasi su netinkamai besielgiančiu vaiku, ugdytinių tėvais, kolegomis. Apibendrinti būdai, kuriais pedagogai sprendžia netinkamą vaikų elgesį, pateikti 11 lentelėje.

11 lentelė

Būdai, kuriais pedagogai sprendžia netinkamą vaikų elgesį

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Pokalbiai su vaiko tėvais	93	„<...> vakare kalbuosi su vaiko tėvais“; „<...> nuolat kalbamės su tėvais“; „Aptariu vaiko elgesį namuose su tėveliais“; „ Analizuoju vaiko elgesį su tėvais, kartu ieškome sprendimų“; „su tėvais pasikalbu apie vieną ar kitą atvejį, kartu aiškinamės priežastis“; „<...> tariamės su tėvais, teikiame jiems rekomendacijas“.
Pasitarimai su kolegomis	75	„ Pasitariu su kolege dėl vaikų elgesio“; „ Diskutuoju su kolegėmis arba VGK, ar socialine darbuotoja.“; „Analizuojame pagal reikalą su kitais pedagogais <...>“; „ Kalbuosi su kitomis kolegėmis, kaip jos sprendžia netinkamą vaikų elgesį“; „Analizuoju su logopede<...>“; „ Aptariame metodinių susirinkimų metu, kasdien su kolegomis“;
Individualūs pokalbiai su vaiku	68	„Aiškinuosi kodėl jis taip pasielgė“; „Šnekuosi su vaiku dėl jo netinkamo elgesio“; „Aptariu su vaiku, kartu mokomės kaip tinkamai elgtis“; „Klausiu vaiko, kodėl taip pasielgėi“; „Kalbuosi individualiai“; „Paiškinu vaikui, kad jo elgesys nėra tinkamas“; „Individualaus pokalbio metu aiškinamės, kaip buvo galima išvengti incidento“.

Iš pateiktų komentarų matyti, kad dažniausiai netinkamo elgesio priežasčių ieškoma kalbant su tėvais. Bendradarbiaudamos su ugdytinių tėvais, pedagogės bando ieškoti sprendimų netinkamam vaikų elgesiui spręsti, teikia rekomendacijas, bando išsiaiškinti, kaip vaikas elgiasi namuose. Vaikų probleminis elgesys aptariamas ir su kolegėmis. Daugiau nei pusė respondentų bando kalbėtis su pačiu vaiku ir taip spręsti problemines situacijas. Nors daugumą respondentų (92%), teigia, kad analizuoja netinkamą vaikų elgesį bei ieško tokio elgesio priežasčių, tačiau vis dėlto dalis (8%) apklaustųjų teigia, kad to nedaro. Dauguma respondentų pateikė komentarus ir paaiškino, kaip jie analizuoja netinkamą vaikų elgesį: „*Individuliai kalbuosi su vaiku*“, „*Vaikas sudrausminamas, skatinamas pasistengti elgtis geriau*“, „*Aiškinamės individualiai arba su konfliktuojančia grupe*“, „*Kalbamės su vaikais, tėveliais*“, „*Kalbuosi su tėvais, kolege*“, „*Vaikų elgesį reflektuojame savaitės ugdymo refleksijoje*“, „*Aptariame su grupėje dirbančiais pedagogais, esant reikalui su vaiko tėveliais*“, „*Jeigu turime tam laiko, nes ne visada spėjame (grupėje daug vaikų), bet ryškų netinkamą elgesį analizuojame su kolege, tėveliais*“, „*Neanalizuoju, tačiau paaiškinu, kad jų elgesys yra netinkamas*“, „*Taikome vaikų susirinkimus, aptariame problemas, kas ne taip, individualiais kalbamės su tėvais*“, „*Veikia draugystės būrelis*“.

Pateikti komentarai rodo, kad netinkamas vaikų elgesys analizuojamas ir priežasčių ieškoma ir grupės lygmeniu: kalbama su vaikais, tėvais, konfliktuojančiomis grupėmis. Dažniausiai probleminiam elgesiui įveikti pedagogai ir kiti specialistai taiko pokalbio metodą. Mokslinėje literatūroje pateikiamų probleminio elgesio sprendimo metodų (pvz., *lėlių teatro metodas, probleminių situacijų kartu su vaikais sprendimas*, ir pan.) respondentai visai nepaminėjo. Taip pat tyrimo dalyviai retai minėjo bendradarbiavimą su kitais specialistais: psichologais, socialiniais pedagogais, socialiniais darbuotojais ar pan.

Apibendrinant šio bloko atsakymus ir komentarus galima teigti, kad dažniausiai pozityvus vaikų elgesys ikimokyklinio ugdymo įstaigoje suprantamas kaip drausmingas elgesys, grindžiamas nuolatiniu taisyklių paisymu, kurių ikimokyklinio ugdymo įstaigose labai daug. Taip pat akcentuojamas vaikų drausminimas. Respondentai mažai akcentavo tai, kaip svarbu paprastai, aiškiai ir teisingai pasakyti, kokio elgesio iš vaiko tikimės. Tokie teiginiai kaip „*nelipti, nelaužyti, nemindžioti*“ nurodo, ko vaikai negali daryti, tačiau nepaaiškina, kodėl ir kaip kitaip reikėtų elgtis (pvz., „*jei lipsi aukštai, gali nukristi ir susižeisti, teks važiuoti į ligoninę*). Daugiau dėmesio turėtų būti teikiama ir vaiko elgesio problemų sprendimui bendradarbiaujant specialistų komandoje.

2.3.3. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimas

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas yra prasminga ir būtina pedagogo kasdienė praktinė veikla. Vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimas – asmenybės pažinimo ir ugdymo(si) poreikių pripažinimo pagrindas. Vaiko pasiekimai – tai įgyti gebėjimai socialinėje, kalbos ir komunikavimo, pažinimo, sveikatos saugojimo ir meninio ugdymo srityse. Vertindami vaiko ugdymo(si) pasiekimus pabrėžiame sėkmes, ypač tose srityse, kuriose dar pasitaiko įvairių sunkumų, taip pat numatome, ką ir kaip reikia tobulinti. Siekiant įvertinti pažangos vertinimo aspektus ikimokyklinio ugdymo įstaigose, respondentams pateikti keturi klausimai (Watson, McCathren, 2009¹¹).

Pirmasis klausimas leido išsiaiškinti, ar pedagogai stebi ir fiksuoja vaikų pažangą ir kaip šią informaciją naudoja rengdami ugdymo planus. Daromos vaikų pažangos fiksavimo būdai pavaizduoti 12 lentelėje.

12 lentelė

Vaikų pažangos fiksavimo būdai

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Pasiekimų fiksavimas nustatytuose dokumentuose	108	„Pildome pažangos lapą“; „Stebime du kartus per metus, fiksuojama vaikų daroma pažanga“; „Diagramomis“; „Naudojama plaukimo takelio metodą“; „<...> yra parengti vaikų pasiekimų aplankai, aprašai“. „Pasiekimų analizėje, apraše.“ ; „tris kartus per metus pildomos "kalbos įvertinimo kortelės"; „ <...> vaikų pažanga fiksuojama kokybiniu - aprašomuoju būdu 2 kartus per metus.“ ; „Pasiekimai fiksuojami anketose, taip numatomas tolimesnis ugdymas<...>“; „Pasiekimai fiksuojami "Vaiko dienoraštyje".“; „Pildo pasiekimų aplankus (grupių auklėtojos), logopedės rengia aprašus apie vaikų ugdymo pasiekimus.“ ; „<...> yra vertinimo aplankai, stebimi vaikai ir fiksuojama pažanga“; „Pasiekimai fiksuojami anketos“;
Pasiekimų fiksavimas renkant įrodymus	92	„Renkami vaikų aprašai, nuotraukos, filmuota medžiaga, piešiniai, testai.“; „<...> grupinės užduotys“; „<...> renka įrodymus <...>“; „<...> pagal vaikų darbelius, testus, atliktas užduotis rengiami ugdymosi planai.“; „Stebėjimais, vaikų darbai, elgesys nuolat.“; „Veiklos refleksija grupės knygoje, dailės darbėlių aprašai <...>“; „<...>

¹¹ Watson A., McCathren R. (2009). Including Children with Special Needs. Are You and Your Early Childhood Program Ready? Beyond the Journal. *Young Children on the Web*, March 2009 /1.

		kaupiami vaikų darbeliai, atliktos užduotys“.
Pasiekimų fiksavimas ir panaudojimas planuojant ugdymą	83	„<...> numatome prioritetus uždavinius bei pagalbos vaikui metodus bei būdus.“; „ pagal vaikų ugdymo(si) rezultatus numatome tolimesnius ugdymo(si) uždavinius“; „ analizuojame, kokių žinių vaikams trūksta pagal tai planuojame ugdymą“;

Visi respondentai vaikų pažangą fiksuoja dokumentuose bei įvairiose formose: pažangos lapuose, diagramose, vaikų dienoraščiuose, anketose, vertinimo aplankuose. Remiantis fiksuota pažanga, pedagogai išskiria problemines ugdymosi sritis, pagal kurias numato tolimesnio vaikų ugdymo tikslus ir uždavinius. Pedagogų renkami įrodymai (piešiniai, nuotraukos, kt.) iliustruoja vaikų pasiekimus.

Kadangi ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas yra neatsiejama kasdieninė pedagogo veikla, visi respondentai teigia, kad fiksuoja savo ugdytinių pažangą ir šią informaciją naudoja planuodami tolimesnius ugdymo planus. Respondentai pateikė atsakymus ir paaiškino, kaip vyksta ugdytinių pažangos vertinimas ir kaip gauti rezultatai naudojami planuojant tolimesnį ugdymą: „*Išsiaiškiname, kokioje gebėjimų srityje reikia pagalbos, numatome prioritetus, uždavinius bei pagalbos vaikui metodus ir būdus*“, „*Vaikų pažangą fiksuojame du kartus per metus, dėmesį skiriame probleminėms sritims*“, „*Vaikų pažangos rezultatus naudojame numatant ugdymo savaitės planą, stebime, ar padaryta pažanga*“, „*Pildome pažangos lapą, siūlome individualias užduotis*“, „*Įstaigoje turime pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarką, pagal ją numatomi tikslai ir uždaviniai*“, „*Renkami vaikų aprašai, nuotraukos, filmuota medžiaga, piešiniai, testai*“, „*Ugdymo planus sudarome atsižvelgdami į darželio programą, vaikų pasiekimus. Matant silpnąsias vaikų puses ir gebėjimus įtraukiamos temos į ugdymo planus, veiklas*“.

Respondentų komentarai rodo, kad dažniausiai, vertinant vaikų ugdymą(si), dar vis siekiama atskleisti ugdytinių silpnąsias puses ir, remiantis jomis, toliau planuoti ugdymą. Išsiaiškinus problemines ugdymosi sritis, stengiamasi ieškoti metodų ir būdų joms spręsti. Ugdymo(si) rezultatams pagrįsti renkami įrodymai. Respondentų komentarai rodo, kad ugdymo įstaigos dažniausiai orientuojasi į probleminių ugdymo(si) sričių sprendimo būdus, tačiau mažiau dėmesio skiria vaikų stiprybėms pastebėti.

Tyrime taip pat domėtasi, ar ugdymo(si) priemonės ir medžiaga, naudojama grupėje, leidžia vaikams suprasti, kad visi žmonės yra skirtingi – vieni geba vienokius dalykus, kiti

kitokius, vieni gali nematyti, kiti negirdėti ir pan. Apibendrinus pateiktus komentarus šiuo klausimu, buvo išskirtos kategorijos (žr. 13 lentelę).

13 lentelė

Ugdymosi priemonės, leidžiančios vaikams suprasti, kad visi vaikai yra skirtingi

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Pokalbiai	44	Kalbamės šiomis temomis ryto rato metu <...>; Per pasakas“; <...> „Pokalbių, filmukų aptarimas <...>.“; „<...> aiškinamės, kad mes visi skirtingi ir visus reikia vienodai gerbti.“; „Apie tai kalbamės užsiėmimų metu. Skaitome trumpas istorijas, vėliau jas analizuojame.“
Vaidmenų ir kiti žaidimai	20	„Žaidžiame įvairius žaidimus: užsirišame akis, kad suprastumėm kokios svarbios mums akys ir t.t.“; „Vaikai supažindinami su žmonių skirtingumais: žaidimų metu“; „Žaidimai užrištomis akimis, uždengtomis ausimis“; „Specialūs užsiėmimai“; „<...>bendraujama su specialiųjų poreikių vaikais, kartais žaidžiame su jiems pritaikytais žaislais.“; „Filmukai, žaidimai, plakatai“; „<...> žaidimų metu.“;
Vaizdinės priemonės	13	„Turime įvairių paveikslėlių“; „<...>vaizdinės priemonės.“; „Plakatai“; „Plakatai, kartais pagal temas rodomi filmukai.“; <...> korteles, kuriose žmonės užmerktomis akimis, neįgaliame vežimėlyje.“; „Įvairios priemonės pagal analizuojamą temą, problemą.“; „<...>naudojame pokalbiams knygutes <...>“; „Brailio rašto knyga, raidės atpažinimui liečiant.“; „<...> knygos, filmukai, gero elgesio taisyklės“; „<...>Grupėje yra fotonuotraukų, įvairių kortelių <...>.“; „Knygos, leidinukai, filmukai, elgesio taisyklės, plakatai.“; „Knygos, stalo žaidimai, atliekant menines kūrybines užduotis.“; „<...> turime paveikslėlių.“; „

Atsižvelgiant į komentarų skaičių matyti, kad dažniausiai apie žmonių skirtības ugdytojai sužino kalbėdamiesi, analizuodami įvairias situacijas kartu su pedagoge. Respondentų atsakymai atskleidė, kad ugdymo įstaigos stokoja įvairių paveikslėlių, plakatų, iliustracijų, kurios leistų vaikams pastebėti žmonių skirtības. Tam pedagogės naudoja įvairius žaidimus. Daugiau nei pusė respondentų (62%) atsakydami į šį klausimą teigė, kad tokių priemonių grupėje yra: „Turime įvairių paveikslėlių“, „Plakatai, kartais rodomi filmukai“, „Žaidžiame įvairius žaidimus: užsirišame akis, kad suprastumėm, kokios svarbios mums akys ir pan.“, „Pagal temų išplanavimą vaikai supažindinami su žmonių įvairove, skirtingumu.“, „Bendraudami su vaikais pasakome apie žmonių skirtumus. Naudojame priemones iš „Gudragalvis.“, „Naudojame pokalbiams knygutes, aptariame iliustracijas, kalbamės šiomis temomis ryto rato metu“, „Grupę lango 8 žymių negalių turintys vaikai. Turime judėjimo, klausos, regos, intelekto sutrikimų turinčių vaikų. Dalyvaujame bendroje veikloje darželyje – mes tarsi "ugdymo priemonės kitiems“.

Respondentai, aptardami žmonių skirtumus su vaikais, dažniausia naudoja plakatus, iliustracijas, žaidžia įvairius žaidimus. Tačiau daugiau nei trečdalis (38%) respondentų teigia, kad priemonių, kurios leistų vaikams suprasti, kad visi žmonės yra skirtingi, savo grupėse neturi:

„Neturime tokios ugdymo(si) medžiagos ir priemonių“, „Nesusimąstėme, kad tai turėtų būti“, „Tokių ugdytinių nėra“, „Neturime tokių paveikslėlių ar kitų priemonių“, „Apie tai kalbame nepakankamai“.

Trečiasis klausimas padėjo išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose rengiamos individualizuotos ugdymo programos. Respondentų pateikti komentarai leido išskirti tris kategorijas, kurios atskleidžia, kokiais atvejais rengiamos individualizuotos ugdymo programos (žr. 14 lentelę).

14 lentelė

Individualizuotų ugdymo programų rengimas

Kategorija	Koment arų skaičius	Pavyzdžiai
Diferencijuotų užduočių rengimas pagal poreikį	23	„<...> logopedas kiekvienam vaikui pagal poreikį parengia užduotis.“; „ Užsiėmimų metu pateikiu tik skirtingas užduotis: lengvesnes ir sunkesnes“; „ Pagal temą parenku skirtingas užduotis“; „ <...> dėl užduočių tariusi su logopede“; „ užduotis derinu su kitais specialistais“; „ Turime skirtingas pratybas <...>“. <...>
Logopedo rengiamos programos	15	„ Jei reikalinga dėl kalbos rašo logopedė.“; „Rengia logopedai <...>“; „ vaikams turintiems kalbos neišsivystymą <...>“; „<...> , kuriems reikalinga logopedo pagalba.“; „ „Logopedės rengia individualizuotas kalbos ugdymo programas <...>.“; „ Logopedo pagalba“; „<...> vaikams turintiems kalbos neišsivystymą.“; „ rengiant planus išskiriami vaikai, kuriems reikalinga logopedo pagalba“; „ Logopedė dirba su vaikais individualiai ir pritaiko vaikams užduotis“; „ <...> logopedė nurodo į ką atkreipti dėmesį vaikams parenkant užduotis“;
Programos SUP turintiems vaikams	11	„Programos sudaromos atsižvelgiant į vaikų specialiuosius poreikius.“; „Vaikams, turintiems specialiųjų poreikių, gabiems vaikams.“; „Programos rengiamos specialiųjų poreikių vaikams“; „ Spec. poreikių vaikams, organizuojama individuali veikla“;< spec. poreikių vaikams numatome kitus ugdymo(si) uždavinius, pagal juos numatome užduotis“;

Pateikti respondentų komentarai rodo, kad dažniausiai, siekiant patenkinti vaikų SUP, pateikiamos diferencijuotos užduotys. Individualizuotos ugdymo programos rengiamos vaikams, kuriems reikalinga logopedo pagalba, bei kitiems vaikams, turintiems SUP. Tačiau respondentų komentarai rodo, kad dažniau pateikiamos atskiros užduotys nei rengiama individualizuota ugdymosi programa. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad beveik pusė (45%) respondentų teigia, kad individualizuotos ugdymo programos jų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje yra rengiamos. Dauguma respondentų nurodė, kad individualizuotos ugdymo programos sudaromos, atsižvelgiant į vaikų poreikius: „Programos sudaromos atsižvelgiant į vaikų specialiuosius poreikius“, „Rengiamos pagal vaikų amžių,, „Vaikams turintiems specialiųjų ugdymosi poreikių, gabiems vaikams“, „Jei reikalinga dėl kalbos - rašo logopedas“, „Rengia logopedai, kurie dirba su autizmo spektro sutrikimą turinčiais vaikais“, „Rengiamos vaikams, kurie dėl

savo elgesio išsiskiria iš bendraamžių, jas rengia darželio Vaiko gerovės komisija“, „Vaikams turintiems kalbos neišsivystymą“, „Jei yra poreikis, ugdymas organizuojamas pagal PPT komisijos rekomendacijas“, „Rengia ugdytojų sudaryta komanda, įtraukia ugdytinio tėvus“, „Rengiant planus išskiriami vaikai, kuriems reikalinga logopedo pagalba“, „Darželyje dirbantis logopedas kiekvienam vaikui pagal poreikį parengia užduotis ir dirba su vaiku“. Daugiau nei pusės (56%) respondentų teigimu, tokios programos jų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje nerengiamos: „Parenkamos tik skirtingos užduotys“, „Yra tik rekomendacinio pobūdžio“, „Turime supaprastintą formą specialiųjų poreikių turintiems vaikams, bet ne programą“, „Programos nerengiamos, nes įstaigoje nėra vaikų su sunkiais fiziniais, klausos ar regos sutrikimais“, „Didelių specialiųjų poreikių turinčių vaikų šiuo metu neturime“.

Ketvirtuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar vertinant vaikus dalyvauja ir kiti specialistai, kurie nedirba ugdymo įstaigoje (psichologas, socialinis darbuotojas, kiti specialistai) (žr. 15 lentelę).

15 lentelė

Specialistai, su kuriais bendradarbiaujama vertinant vaikus

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Pedagoginė psichologinė tarnyba	34	„Kai reikia nustatyti kalbos ir komunikacijos sutrikimų lygį, dalyvauja PPT specialistai, <...> dalyvauja PPT komisija.“; „psichologas vertina SUP vaikus PPT“; „<...> jei vaikui reikalinga specialioji ugdymo pagalba, vertina PPT“; „pagal poreikį vaikai nukreipiami pas soc. partnerius – į PPT.“; „<...> PPT tarnybos specialistai teikia rekomendacijas“.
Socialinis pedagogas	10	„<...> soc. pedagogas“; „Jei yra poreikis, padeda socialinis pedagogas“; „Bendradarbiaujame su seniūnijos socialine pedagoge“; <...> tariamės įvairiais klausimais su socialine pedagoge<...>“;
Kiti specialistai	8	„<...> psichologas<...>“; „<...> spec. pedagogas, judesio korekcijos specialistė.“; „Į savaitę kartą atvyksta sveikatos priežiūros specialistė“; „<...> neurologai“; „Jei yra poreikis, darželis kviečiasi psichologą“; <...> bendradarbiaujame su kitu darželiu, kartais dalyvauja jų kūno korekcijos specialistė“; „sveikatos specialistai įvertina vaikų sveikatą“.

Pateikti duomenys rodo, kad ugdymo įstaigos dažniausiai bendrauja su PPT, jas įtraukdami į vaikų ugdymo(si) vertinimą. Vertindami vaikus pedagogai taip pat bendradarbiauja su socialiniais pedagogais, rečiau su psichologais, judesio korekcijos specialistais, neurologais, sveikatos specialistais. Beveik pusė (48%) apklausos dalyvių teigia, kad jų ikimokyklinio ugdymo įstaiga turi galimybę bendrauti su kitais specialistais, kurie nedirba jų ugdymo įstaigoje ir įtraukti juos į vaikų ugdymo procesą, tačiau daugiau nei pusės (52%) teigimu tokios galimybės nėra. Respondentai, kurie nurodė, kad vaikų vertinime dalyvauja ir kiti specialistai teigia, kad dažniausiai bendradarbiauja su pedagoginės psichologinės tarnybos specialistais: „Kai reikia nustatyti kalbos ir komunikacijos sutrikimų lygį, dalyvauja PPT komisija“, „PPT komisija“, „

Jei vaikui reikalinga specialioji ugdymosi pagalba ,vertina VGK ir siunčia į PPT“, taip pat į vaikų ugdymosi vertinimą įtraukiami ir kiti specialistai: logopedas, socialinis pedagogas, psichologas. Respondentai, kurie nenurodė, kad kiti specialistai vaikų ugdymo vertinime dalyvauja, teigia : „Nedalyvauja, nebendradarbiaujame su šiais specialistais“, „Niekas nesiūlė tokių specialistų pagalbos“, „Nėra etatų“, „Vaikai ateina su gydytojų ar kitų specialistų diagnozėmis“, „Turime tik logopedę, auklėtoja tariasi tik su ja“, „Vaikų su sunkiais sutrikimais nėra, todėl kiti specialistai nedirba“.

Apibendrinant šio klausimų bloko rezultatus matyti, kad ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimas , kuriuo siekiama išsiaiškinti labiau vaikų silpnesias puses ir jomis remtis sudarant ugdymo planus, dažniausiai fiksuojamas du kartus per metus. Iš pateiktų komentarų matyti, kad ugdymo rezultatams pagrįsti dažniausiai naudojami vaikų piešiniai, nuotraukos, filmuota medžiaga. Tačiau pateiktuose komentaruose neatsispindi, kaip ugdymo įstaigos įtraukia ugdytinių tėvus į vaikų pažangos vertinimą, nes vaikų ugdymas vyksta ne tik ugdymo įstaigose, bet ir namuose. Atsižvelgiant į tai, kad pusė respondentų nurodė, jog jų ikimokyklinio ugdymo įstaigos neturi galimybės bendradarbiauti su kitais, jų ugdymo įstaigoje nedirbančiais specialistais, galima daryti prielaidą, kad vaikų pažangą dažniausiai vertina ugdantis pedagogas (grupės auklėtoja).

2.3.4. Socialinių įgūdžių ugdymas

Socialiniai įgūdžiai apibūdina vaiko socialines galias. Vaiko socialinę kompetenciją galima apibūdinti pagal jo socialinėje tikrovėje savarankiškai įgytus mąstymo ir veiklos darinius, o pastarieji turi būti atskirti nuo išmoktų veiksmų, atliekamų pagal pateiktus pavyzdžius ir taisykles (Juodaitytė, 2009). Savarankiškas vaiko elgesys yra vienas svarbiausių socialinės kompetencijos rodiklių. Siekiant išsiaiškinti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigose ugdomi socialiniai įgūdžiai, klausimyne pateikti trys klausimai.

Pirmuoju klausimu buvo siekta išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigos rengia socialinių įgūdžių programą, kuri akcentuotų vaikų geranoriškumą ir empatiškumą. Apibendrinti duomenys apie tai, kaip socialiniai įgūdžiai skatinami ikimokyklinio ugdymo įstaigose, pateikti 16 lentelėje.

16 lentelė

Socialinių įgūdžių skatinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Kategorija	Komentarų Skaičius	Pavyzdžiai
Integruotas socialinių įgūdžių ugdymas	23	„Integruojame "Gyvenimo įgūdžių ugdymo programą“; „Savaitė be patyčių“; „Projektai, planai.“; „Programos neturime, tačiau rengiame įvairias akcijas“;

		padėk beglobiams gyvūnams ir pan.“; „Švenčių akcijų metu akcentuojame vaikų geranoriškumą ir empatiškumą“; „Vyksta renginiai "Auginkime gerumo medelį"; „
Socialinių įgūdžių programos	21	„Socialinius įgūdžius padeda tobulinti tarptautinė programa "Zipio draugai“.“; „<...> kiekviena auklėtoja savo grupėje turi programą, pagal kurią ugdomi vaikai.“ ; „Socialinis pedagogas turi savo parengtas soc. įgūdžių ugdymo programą.“; „Istaigoje yra soc. pedagogas, kuris rengia šią programą ir padeda ugdyti socialinės kompetencijos įgūdžius, atsižvelgiant į vaikų poreikius.“; "Pilietiškumo programa“.“; „Įgūdžiai ugdomi spec. programomis“ .
Socialinių įgūdžių mokyklėlės	13	„Socialinių įgūdžių mokyklėlė "Mažasis šeiminkas“.“; „<...>socialinių įgūdžių mokyklėlė.“; „

Tyrimo dalyvių komentarai rodo, kad socialiniai įgūdžiai ugdomi integruojant socialinio ugdymo turinį į kitas programas, projektines veiklas, renginius arba įgyvendinant socialinių įgūdžių ugdymo programas (pvz., „Zipio draugai“). Kai kurios ugdymo įstaigos kuria socialinio ugdymo mokyklėles. Daugiau nei pusė (53%) apklausoje dalyvavusių respondentų teigia, kad jų ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra rengiamos socialinių įgūdžių ugdymo programos: „Socialinių įgūdžių mokyklėlė „Mažasis šeiminkas“, „Integruojama „Gyvenimo įgūdžių programa“, „Pradėjo veikti socialinių įgūdžių mokyklėlė“, „Socialinius įgūdžius padeda tobulinti tarptautinė programa „Zipio draugai“, „Kiekviena auklėtoja grupėje turi programą, pagal kurią dirbame“, Pedagogų parengta „Pilietiškumo programa“. Komentarų analizė rodo, kad socialinių įgūdžių programas įgyvendina ne tik pedagogai, bet ir kiti įstaigose dirbantys specialistai: „Socialinis pedagogas turi savo socialinių įgūdžių ugdymo programą“, „Istaigoje yra socialinis pedagogas, kuris rengia šią programą ir padeda ugdyti socialines kompetencijas, atsižvelgiant į vaikų poreikius“, „ Socialinių įgūdžių programą rengiame kartu su socialine pedagoge“. Socialiniams įgūdžiams ugdyti darželiuose rengiamos ne tik programos, bet ir įvairūs renginiai bei akcijos: „Programos neturime, bet rengiame įvairias akcijas: padėk beglobiams gyvūnams ir pan.“, „Vyksta renginiai „Gerumo medis“, „Nors tam skirtos programos neturime, bet rengiame akcijas, bendradarbiaujame su vaikų globos namais, dovanojame jiems šventinius atvirukus“.

Tyrimo rezultatai rodo, kad socialinių įgūdžių ugdymas yra aktualus daugumoje ikimokyklinio ugdymo įstaigų, tačiau beveik pusė (47%) respondentų teigia, kad tokios ugdymo programos neturi. Kai kurie respondentai nurodė, kad tokia programa dar tik rengiama: „Dar tik planuojame rengti“, „Nors konkrečios programos neturime, taikome idėjas iš gyvenimo įgūdžių programos“. Taip pat dauguma respondentų savo komentaruose paminėjo, kad: „Socialinių įgūdžių ugdymas įtrauktas į ikimokyklinio ugdymo programą ir tam papildomos

programos nereikia“, „Nors atskiros programos nėra, bet kiekvienos savaitės temoje siekiame ugdyti socialinius įgūdžius“, „Socialinius įgūdžius ugdome kasdieninėje veikloje, tam atskiro dėmesio neskiriame“, „Socialinius įgūdžius kiekviena auklėtoja ugdo savo grupėje numatydama įvairias veiklas“.

Apibendrinant analizuotą klausimą galima teigti, kad daugiau nei pusėje dalyvavusių ugdymo įstaigų rengiamos ir įgyvendinamos socialinių įgūdžių programos.

Antrasis klausimas leido išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose skatinamas vaikų bendradarbiavimas bei pagalba vienas kitam. Apibendrinta šiuo klausimu pateiktų komentarų analizė pateikta 17 lentelėje.

17 lentelė

Būdai, skatinantys bendradarbiavimo ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Pagalba vienas kitam kasdienėje veikloje	95	„Per kasdieninę ugdomąją veiklą.“; „<...> padeda užsirišti batus, užsisėgti sagas.“; „<...>skatiname kad vaikai vieni kitiems padėtų, paaiškintų.“; „Padėti apsirengti, susitvarkyti žaislus<...>.“; „<...> pagalba vienas kitam tarp skirtingo amžiaus vaikų.“; „<...>padeda apsirengti <...>.“; „Skatiname, kad vaikai padėtų vieni kitiems.“; „Skatinami vaikai pagelbėti draugui jei geba geriau atlikti tam tikras užduotis.“; „<...> padėti lėtesniems vaikams apsirengti <...>“; „<...> grupėje vaikai padeda vieni kitiems savitvarkoje.“
Pagalba vienas kitam ugdomosios veiklos metu	80	„<...> ugdomosios veiklos metu.“; „Kolektyviniai darbai.“; „Darbas grupėse“; „Dirba grupelėmis stipresnis su silpnesniais.“; „Kalbamės, analizuojame, skatiname pagal iš anksto nustatytus susitarimus, taisykles.“; „Užduočių įveikimas drauge.“; „per ugdomą veiklą, <...>“; „Užduotys skiriamos atlikti nedidelėmis grupėmis.“; „<...>organizuojame veiklą grupelėse <...>“; „<...>kasdieninėje veikloje vaikai skatiname padėti silpnesniems.“; „Nuolatinėje veikloje <...>“; „Pateikiame komandines užduotis“;
Pagalba vienas kitam žaidžiant	68	„ Per žaidimus“; „<...> per žaidimą.“; „<...> kartu žaisti, dalintis žaislais.“; „<...>kartu įgyvendinti žaidimo idėjas.“; „<...>žaidimų metu, judriųjų žaidimų metu.“; „<...> bendri kūrybiniai žaidimai <...>“; „<...> nedrąsius kviesti žaisti.“; „<...> judrieji žaidimai, vaidybiniai žaidimai, kūrybiniai žaidimai.“; „Priešmokyklinio amžiaus vaikai eina į lopšelio grupę pažaisiti su mažesniais draugais.“; „<...> žaidžiant.“; „Žaidimai ir užduotys grupėse“. „ Žaidimų metu lauke“; „<...> dalintis žaislais, priemonėmis.“

Respondentų komentarų analizė rodo, kad vaikai skatinami bendradarbiauti, padėti vieni kitiems įvairių veiklų metu: daro kolektyvius darbelius, atlieka grupines užduotis, žaisdami, siekia bendro tikslo, mokosi dalintis žaislais. Visi respondentai teigia, kad ugdydami vaikus skatina vaikus bendradarbiauti. Respondentai nurodė, kad dažniausiai tai daro įvairiose

kasdieninėse situacijose: „Padėti užsirišti batus, užsisėgti sagas“, „Padėti apsirengti, susitvarkyti žaislus“. Ugdytinių bendradarbiavimą pedagogai skatina ir per ugdomąją veiklą: „Vaikai bendradarbiauja darant kolektyvinius darbus: vienas kerpa, kitas lipdo ir pan.“, „Žaidimų metu“, „Bendri kūrybiniai žaidimai“, „Skiriu užduotis mažoms vaikų grupelėms, taip skatinu vaikų bendradarbiavimą“, „Sportinį, judriųjų žaidimų metu“, „Dirbame grupelėmis, kartu pasirošame ir susitvarkome darbo vietas“, „Darbas grupėse, žaidimai, skatiname kad vaikai vieni kitiems padėtų, paaiškintų“. Taip pat bendradarbiavimas ir pagalba vienas kitam skatinami atsižvelgiant į skirtingą vaikų amžių, įvertinant jų silpnybes ir stiprybes: „Vyresni padeda mažesniems“, „Grupės yra mišrios, todėl kasdieninėje veikloje vyksta bendradarbiavimas ir pagalba vienas kitam tarp skirtingo amžiaus vaikų“, „Kasdieninėje veikloje vaikai skatinami padėti silpnesniems, lėtesniems vaikams apsirengti, nedrąsius kviešti žaisti“, „Priešmokyklinio amžiaus vaikai eina į lopšelio grupę pažaisti su mažesniais draugais“, „Prašome gabesnių vaikų padėti tiems, kas dar nebaigė darbelio“, „Vyresni padeda mažesniems“.

Iš pateiktų komentarų matyti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigose daug dėmesio skiriama vaikų bendradarbiavimui ir pagalbai vienas kitam.

Trečiuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar ugdytojai demonstruoja teigiamo socialinio elgesio pavyzdžius vaikams. Visi respondentai teigia, kad savo kasdieninėje ugdymo veikloje stengiasi pateikti tinkamus socialinio elgesio pavyzdžius. Iš pateiktų komentarų matyti, kad dauguma respondentų teigiamus socialinio elgesio pavyzdžius stengiasi formuoti bendraudamos su kolegomis, ugdytinių tėveliais ir vaikais: „Sveikinuosi ir atsisveikinu su ugdytinių tėveliais, taip demonstruoju mandagumą“, „Mandagiai bendrauju su kolege ir vaikais: padėkoju, jei man padeda, taip pat akcentuoju vaikams, kad jų pagalba man yra labai svarbi“, „Išklausau kiekvieną vaiką, jei jis mane pertraukia pasakau: „Aš dabar kalbu, jei tu nori ką nors pasakyti, turi pasakyti atsiprašau“, „Kalbėdama su vaiku stengiuosi kalbėti jo akių lygyje, taip rodu pagarbą jam“, „Jei netyčia stumteliu vaiką, visada atsiprašau“, „Jei noriu kitiems parodyti vaiko atsineštą žaislą, visada jo atsiklausiu“.

Respondentai stengiasi vaikams demonstruoti tinkamo socialinio elgesio pavyzdžių ir kitais būdais: „Pateikiu vaikams įvairias situacijas, kur vaikai elgiasi negerai, nemandagiai, ir diskutuojame su vaikais, kaip reikia elgtis“, „Žiūrime įvairius filmukus, kuriuose rodomas teigiamas elgesys arba neigiamas ir analizuojame, ar gerai, ar blogai pasielgta“, „Seku pamokančias pasakas“, „Prašau, kad vaikai mandagiai elgtųsi veiklos metu, akcentuoju, kad vaikai turi gerbti vieni kitus bei auklėtoją ir klausytis“. Kai kurie respondentų buvo kategoriški: „Tam ir esame ugdytojai, jei nedemonstruotume, jau seniai įstaigoje nedirbtume“.

Apibendrinus šio bloko atsakymus ir komentarus, matyti, kad socialinių įgūdžių ugdymas ikimokyklinėse įstaigose yra aktualus, tačiau ne visada ir visur tinkamai įgyvendinamas. Beveik pusės (47%) respondentų nuomone, jų ikimokyklinio ugdymo įstaigose nėra rengiamos atskiros socialinių įgūdžių ugdymo programos, kai kuriose ugdymo įstaigose socialinių įgūdžių ugdymas vyksta epizodiškai: rengiamos įvairios akcijos, projektai ar renginiai. Kaip nurodo tyrimo dalyviai, dažniausiai jie savo asmeniniu pavyzdžiu siekia ugdyti vaikų socialinius įgūdžius ir akcentuoja mandagumą bei pagarbą vienas kitam.

Atsižvelgiant į tai, jog ikimokyklinis amžius yra vienas jautriausių, intensyviausių raidos periodų, kurio metu vaikai daug išmoksta iš kitų, labai svarbu tinkamai ugdyti socialinius įgūdžius, gebėjimą laisvai reikšti savo mintis, užmegzti draugiškus santykius su bendraamžiais, aktyviai dalyvauti bendruomenės gyvenime ir pan., o ne tik akcentuoti mandagumą ir pagarbą. Svarbu tai, kad vaikas suvoktų save ir kitus, savo vaidmenį grupėje, šeimoje, o ne tik savo elgesiu stengtųsi atitikti visuomenėje nusistovėjusias elgesio normas. Taip pat iš pateiktų komentarų matyti, kad socialiniai įgūdžiai dažniausiai ugdomi tik grupės ar įstaigos aplinkoje, nors literatūroje pažymima, kad „*Vaikų pažinimą plečia galimybė tiesiogiai bendrauti su žmonėmis, būti gamtoje – miške, parke, pievoje, kieme, sode. Vaiko sugebėjimų ir poreikių pripažinimas padeda pedagogui suaktyvinti vaiko mąstymą ir siekti aukštesnių ugdymosi pasiekimų*” (Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas. (Metodiniai reikalavimai, 2012, 6 p.).

2.4. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkos tinkamumas ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus

2.4.1. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus, turinčius fizinę negalią

Šiame klausimyno bloke pateikti 8 uždaro tipo klausimai, kuriais siekta išsiaiškinti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigų patalpos yra pritaikytos ugdyti vaikus su fizine negalia. Aiškintasi, ar vaikas, naudojantis neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę, gali lengvai patekti į ugdymo įstaigą.

Respondentų atsakymai parodė, kad jų ikimokyklinio ugdymo įstaigose nėra rampų, kuri palengvintų vaikų patekimą į ugdymo įstaigą. Tačiau dešimtadalis respondentų nurodo, kad įėjimai į ugdymo įstaigą yra pritaikyti vaikams, naudojantiems neįgaliojo vežimėlį ir/ar vaikštynę. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad vaikų, naudojančių neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę, ugdymas ikimokyklinio ugdymo įstaigose vis dėlto sukeltų problemų. Vertinant ikimokyklinio ugdymo įstaigų grupių pritaikymo galimybes vaikams, naudojantiems neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę, paaiškėjo, kad grupės taip pat nėra pritaikytos tokių specialiųjų poreikių turintiems

vaikams. Trečdalis respondentų nuomone, grupės yra erdvios, tačiau didelė dalis (70 proc.) dalyvių nurodė, kad fizinę negalią turintiems vaikams grupėse būtų sunku judėti ir naudotis jiems būtina įranga. Taip pat buvo aiškinamasi, ar turėklai atitinka ugdytinių poreikius, ar tualetai pritaikyti vaikams su fizine negalia. Paaiškėjo, kad daugumoje įstaigų laiptų turėklai pritaikyti atsižvelgiant į vaikų ūgį, tačiau, trečdalis teigimu, laiptų turėklai vis dėlto neatitinka vaikų ūgio. Dauguma (95proc.) respondentų teigia, kad vaikų tualetuose nėra porankių, į kuriuos galėtų įsikibti fizinę negalią turintys ugdytiniai, ir tik 5 proc. teigia, kad jų grupėse porankiai tualetuose yra. Respondentų atsakymų analizė parodė, kad daugumoje ikimokyklinio ugdymo įstaigų (89 proc. respondentų teigimu) nėra kėdučių, ant kurių vaikas gali pasilipti, jei jam sunku pasiekti čiaupą. Taip pat analizuota, kaip kitos ugdymo įstaigos patalpos (grupių kambariai, koridoriai) pritaikytos fizinę negalią turintiems vaikams. Paaiškėjo (remiantis 69 proc. respondentų nuomone), kad ugdymo įstaigų erdvės nėra pritaikytos fizinę negalią turintiems vaikams - jiems būtų sunku apsisukti, pravažiuoti, kiltų problemų kitų vaikų judėjimui. Trečdalis dalyvių manymu, visos įstaigos patalpos yra iš dalies arba visiškai pritaikytos fizinę negalią turintiems vaikams. Daugumos nuomone (81proc.), visų įstaigų grindų paviršiai yra lygūs ir užtikrina vaikų saugumą. Dauguma respondentų (90 proc.) teigia, kad baldai yra pritaikyti vaikams pagal jų amžių ir ūgį, tačiau 10 proc. vis dėlto nurodo, kad stalai ir kėdės neatitinka vaikų ūgio.

Apibendrinant galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigų patalpos vaikams su fizine negalia nepritaikytos ir sunkiai prieinamos. Daugiausia problemų kelia fizinės aplinkos pritaikymas vaikams, naudojantiems neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę: nepakankamos grupių erdvės, siauri koridoriai, nėra rampų ir pan.

2.4.2. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus su klausos ir regos sutrikimais

Vertinant ikimokyklinio ugdymo įstaigų aplinkų tinkamumą ugdyti vaikus, turinčius klausos ir regos sutrikimų, pateikti trys klausimai. Analizuojant tyrimo duomenis paaiškėjo, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigų apšvietimas yra tinkamas - 78 proc. respondentų teigia, kad apšvietimas yra tolygiai paskirstytas ugdymo(si) patalpoje, tačiau penktadalio (22%) manymu, pasitaiko apšvietimo problemų. Didelė dalis (83%) apklausos dalyvių nurodo, kad ugdymo(si) patalpose nėra garso izoliacijos, kuri sumažintų triukšmą grupėje. Vertinant ,ar grupėje esanti ugdymo medžiaga (kortelės, plakatai, užrašai ir kt.) yra pritaikyta vaikams, turintiems regėjimų sutrikimų, dauguma (82 proc.) respondentų nurodo, kad ugdymosi

medžiaga nėra pritaikyta vaikams su regėjimo sutrikimais. Vis dėlto, penktadalio (18%) dalyvių manymu, ugdymo priemonės yra tinkamos ugdyti vaikus, turinčius regėjimo sutrikimų.

Apibendrinant respondentų nuomones šiais klausimais galima teigti, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigų fizinė aplinka nėra tinkamai pritaikyta ugdyti vaikus su klausos ir regos sutrikimais. Taip pat kitiems vaikams tokia aplinka, kurioje trūksta gero apšvietimo ir garso izoliacijos, nėra pati tinkamiausia.

2.4.3. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus su kalbėjimo ir kalbos sutrikimais

Šiame bloke pateikti šeši klausimai padėjo išsiaiškinti, ar ugdymo aplinka yra tinkama ugdyti vaikus, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, t. y., ar bendraujant su nurodytų sutrikimų turinčiais vaikais, ugdytojai naudoja gestus, stengiasi išlaikyti akių kontaktą su vaiku ir pan.

Išanalizavus tyrimo dalyvių atsakymus, matyti, kad dauguma respondentų (81proc.) stengiasi išlaikyti akių kontaktą, naudoja gestus. Penktadalio teigimu, jie to nedaro. Didelį dėmesį pedagogai (96 proc. nuomone) skiria savo kalbai, atsižvelgdami į vaikų amžių ir raidos lygmenį. Bendraudami su vaikais, ugdytojai dažnai domisi, ar vaikai suprato, kas jiems buvo pasakyta (94 proc. respondentų teigimu). Pasitaiko, kad ankstyvojo ir ikimokyklinio amžiaus vaikai kalba nerišliai, garsus ar žodžius taria netaisyklingai. Daugumos (90 proc.) ugdytojų teigimu, jie skatina vaikus kalbėti „savo kalba“, o tada pamoko pasakyti/ištarti taisyklingai. Dešimtadalis ugdytojų pripažįsta, kad neskatina vaikų kalbėti „sava kalba“. Ugdydami vaikus, jie dažnai naudoja knygas. Daugumos (91proc.) teigimu, grupėse esančios knygos yra pritaikytos skirtingo amžiaus ir raidos vaikams, tačiau, dalies (10%) manymu, parenkant knygas neatsižvelgiama į skirtingus vaikų raidos lygmenis. Individualų knygų skaitymą savo ugdomojoje veikloje taiko 78 proc. tyrimo dalyvių, o 22 proc. jų teigia, kad individualiai vaikams knygų neskaito.

Paskutinis bloko klausimas leido išsiaiškinti, ar ugdytojai bendrauja su ugdytiniais temomis, kurios yra aktualios jų amžiui. Apibendrinti tyrimo dalyvių komentarai pateikti 18 lentelėje.

18 lentelė

Temos, kuriomis pedagogai bendrauja su vaikais

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Žaislai ir žaidimai	108	„ Vaikai atsineša žaislų, apie kuriuos nori papasakoti“; „<...>„ <...> apie lėles, mašinas“ ; „ <...> aptariame, kokių žaislų vaikai laukia iš Kalėdų senelio“; <...> žaidimų dienomis, kalbamės apie vaikų atsineštus žaislus“; „Mano mylimas žaisliukas.“ ; „ „Aptariame naujus žaidimus <...>“ ; „apie svajonių žaislus“; Aš ir mano žaisliukas“; „Darome žaislų piešinių pardas, pasakoja apie žaislus“; „Naujus žaislus.“; <...> kompiuterinius

		žaidimus.“; „<...> lauke žaidžiamus žaidimus“; „<...> apie lego“.
Filmai	95	„<...> Filmai, kuriuos vaikai matė kino teatre.“; „Apie filmų herojus <...>.“; „Aptariame filmus, jų herojus.“; „<...> apie jų mėgstamus filmukus.“; „<...> kai yra mažai vaikų, žiūrime filmukus, juos aptariame.“ ; „<...> spalviname savo filmukų herojus apie juos kalbame.“
Šventės	80	„Apie Kalėdas“; „<...> apie šventes“; „Kaip puošime grupę per šventes“; „<apie savo Kalėdines eglutes“; „Rašome Kalėdų seneliui laiškus“; „Vaikai pasakoja, ką jiems atnešė Kalėdų senelis.“; „<...> apie švenčių papročius“; „Apie artėjančias šventes, dovanas“ ; „Metų šventės, dovanos<...>“.
Knygos	60	„<...> skaitome atsineštas vaikų knygas, kalbamės apie jas.“ ; „<...> apie knygas“; „<...> apie pasakų veikėjus“ ; „<...> apie vaikų atsineštas knygeles“.
Kitos temos	20	<...> apie šeimą, namus, juos pačius“; „Apie augintinius <...>“; „Apie vaikų pomėgius“; „<...>aš berniukas, aš mergaitė“; „<...> aš ypatingas“; „Susirasiu daug draugų“; „Noriu augti sveikas“.“; „Kuo skiriasi mergaitės ir berniukai“; „Apie gamtos reiškinius <...>“; „<...> apie savo kūną, higieną“; „Apie kūdikio gimimą, apie mirtį“.

Tyrimo dalyvių komentarų analizė parodė, kad dažniausiai su vaikais kalbamasi tema „Žaislai ir žaidimai“. Vaikams taip pat aktualu pasikalbėti apie filmus ir filmukus, artėjančias šventes. Daugiau nei pusė respondentų nurodė, kad kalbasi su vaikais apie jų atsineštas knygas, piešia pasakų herojus. Taip pat kalbamasi ir kitomis vaikams aktualiomis temomis apie šeimą, augalus, gyvūnus, mergaičių ir berniukų skirtumus ir kt. Dauguma (99 proc.) respondentų teigia, kad kalbasi ir analizuoja temas, kurios yra aktualios vaikams: „*Kalbamės apie vaikų mėgstamus žaisliukus*“, „*Kokios pasakos patinka, ką jie labiausiai mėgsta veikti laisvalaikiu*“, „*Apie vaikiškus filmus ir jų herojus*“, „*Vaikai patys siūlo temas, vienas berniukas vis nori kalbėti apie lego, kita mergaitė apie naminius gyvulius*“, „*Jei yra poreikis, tai ir bendrauju. Tai yra darbo dalis*“, „*Tai būtinybė*“, „*Penkiamečiams įdomu apie vyrų ir moterų panašumus ir skirtumus (ieškome informacijos enciklopedijos)*“. Pedagogai su vaikais kalbasi ir skaudžiomis temomis, pvz., „*Susipyko / skiriasi tėvai*“, „*Mirė vaiko močiutė*“ ir kt. Vis dėlto yra pedagogų (1%), kurie teigia neatsižvelgiantys į vaikams aktualias pokalbių temas.

Apibendrinus respondentų atsakymus ir komentarus į šio bloko klausimus, galima teigti, kad tyrime dalyvavusiose ikimokyklinio ugdymo įstaigose sudaromos palankios sąlygos vaikų kalbėjimo ir kalbos ugdymui(si).

2.4.4. Aplinkos tinkamumas ugdyti vaikus su intelekto sutrikimais ir sensoriškai jautrius vaikus

Ši grupė klausimų skirta išsiaiškinti, kaip ikimokyklinio ugdymo įstaigos pasirengusios ugdyti vaikus, turinčius intelekto sutrikimų, bei sensoriškai jautrius vaikus.

Intelekto sutrikimų turinčių vaikų ugdymas. Paaiškėjo, kad ugdymo įstaigose (46 proc. tyrimo dalyvių nuomone) stokojama žaislų ir priemonių, skirtų vaikams, turintiems SUP dėl

intelekto sutrikimo, ugdyti. Panaši dalis respondentų (44 proc.) teigia, kad jų įstaigose žaislų ir priemonių pakanka. Atsižvelgiant į tai, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigas lanko vaikai, kurie turi skirtingų ugdymosi poreikių, daugiau nei pusė (65 proc.) respondentų mano, kad jų ugdymo įstaigos turi pakankamai priemonių tokiems vaikams ugdyti. Dauguma (87 proc.) respondentų pažymėjo, kad rengdami dienos veiklos planą jie diferencijuoja veiklas vaikams, kurie turi skirtingus dėmesio išlaikymo lygmenis: „Palengvinu arba pasunkinu užduotis“, „Parenku veiklas, kurios atitiktų vaikų dėmesio išlaikymo lygmenį“, „Parenkame įvairias užduotis, dirbame individualiai“, „Individualiuose veiklos planuose numatome užduotis tokiems vaikams“, „Priklauso nuo vaikų skaičiaus tą dieną, jei 5–7 taip, jei 15 ne“, „Veikla vyksta grupėse ir individualiai“, „Rengiant savaitės planus numatome pagalbos būdus, individualias užduotis ir pan.“, „Skirstome užduotis - greičiau atliekamas užduotis gauna vaikai, kurie ilgai dėmesio neišlaiko“, „Pateikiu trumpesnes užduotis“, „Atsižvelgiant į savaitės temą parenkami stalo žaidimai, užduotys ilgesniam dėmesio koncentravimui“, „Planus rengiame savaitei ir ten numatome ugdomojo poveikio priemones skirtingiems vaikams“, „Dirbame individualiai pagal vaiko žinių ir gebėjimų lygį“, „Vaikams siūlomos įvairios priemonės, kurias jie pasirenka pagal savo galias“, „Vaikams, kurie dėmesį sukaupia trumpą laiką, skiriame papildomas užduotis, veiklas“, „Įvairiapusių raidos sutrikimų turintiems vaikams struktūruojamas ugdymas ir dienos veikla“, „Organizuojame įvairias veiklas, kuriose vaikai dalyvauja pagal savo galimybes, kai nebeišlaiko dėmesio pasitraukia iš veiklos“.

Dalis (13 proc.) respondentų vis dėlto teigia, kad veiklų nediferencijuoja: „Tokių vaikų labai mažai“, „Nėra galimybių - daug vaikų, vienas pedagogas“, „Tai daryti labai sudėtinga, vaikų labai daug, jei skiri laiką tik vienam vaikui, pažeidi kitų teises“, „Stengiuosi, bet tam trūksta priemonių, kitų specialistų pagalbos. Kai esi viena pedagogė ir tiek daug vaikų, tai tampa neįmanoma“, „Jei grupėje mažai vaikų, stengiuosi padirbėti su vaikais individualiai ir skirti jiems daugiau dėmesio“. Net ir mažos dalies pedagogų nuostata neatsižvelgti į vaiko individualius poreikius su inkliuzinio ugdymo principais nedera.

Taip pat buvo siekta išsiaiškinti, ar ugdytojai individualizuoja ugdymą ir kaip jie tai daro. Tyrimo duomenų analizė parodė, kad ugdymo įstaigos skiria didelį dėmesį individualizuotam vaikų ugdymui (96 proc.). Tik maža dalis respondentų teigia, kad neindividualizuoja ugdymo (4 proc.). Vaikų ugdymo individualizuojamas, kai: „Kai vaikui sunkiai sekasi, nespėja, atsilieka nuo programos dėl įvairių priežasčių“, „Atliekame užduotis, kartu su vaikais skaičiuojame, lyginame, analizuojame“, „Ugdomosios veiklos metu atsižvelgiama į vaiko poreikius; parenkamos priemonės pagal vaiko gabumus“, „Kai matai, kad sudėtinga vaikui susidoroti su paprastomis užduotimis“, „Kai kada, pagal galimybes“, „Grupės

veiklos metu pasitelkiama kitų specialistų pagalba: logopedo, specialiojo pedagogo“, „Kai vaikas negali ugdytis pagal bendrą programą (autizmo sindromas)“, „Pateikiant skirtingas užduotis“, „Kai reikia vaikui padėti“, „Popietinės veiklos metu skiriame dėmesį individualiam vaikų ugdymui“, „SUP vaikams užduotys parenkamos pagal jų gebėjimus ir poreikius“, „Atsižvelgiant į vaiko amžių ir gebėjimus“, „Kasdien po bendrų pokalbių dirbame individualiai“, „Individualios veiklos metu“, „Visą dieną vyksta individualizuotas ugdymas, o bendra grupės veikla vyksta tik ryto rato metu“, „Ugdymo medžiaga pateikiama pagal vaikų gebėjimus, individualizuojamos užduotys“, „Vaikams pateikiamos jų galimybes atitinkančias užduotys“, „Papildomai dirbu su vaikais, kuriems sunkiau sekasi“, „Individualiai teikiama judesio korekcijos specialisto pagalba“, „ Dažniausiai ryte arba vakare, kai yra mažiau vaikų“, „Su logopede rengiame individualius ugdymo planus, kuriems reikalinga logopedo pagalba, dažniau atkreipiame dėmesį į tą vaiką“, „Logopedinės užduotys“, „Taikau skirtingus ugdymo metodus“, „Individualus darbas ryte ir vakare“, „Jei sunkiau sekasi, duodamos lengvesnės užduotys“.

Paskutiniu metu klausimu buvo siekta atskleisti, ar grupėse yra pakankamai priemonių skirtingo dėmesio sutelkimo lygio vaikas. Pedagogų komentarai rodo, kad tokių priemonių įstaigos turi pakankamai (65 proc. manymu), tačiau dalis (35 proc.) respondentų teigia, kad tokių priemonių vis dėlto trūksta.

Sensoriškai jautrių vaikų ugdymas. Siekiant atskleisti ikimokyklinio ugdymo įstaigų pasirengimą ugdyti sensoriškai jautres vaikus respondentams buvo pateikti 5 klausimai.

Pirmasis klausimas padėjo išsiaiškinti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra sąlygos ir erdvės, kurios vaikai gali nusiraminti. Dauguma respondentų (65proc.) nurodė, kad ugdymo įstaigoje yra erdvė, kurioje vaikai gali ramiai pabūti: *„Sensorikos kambarys, kuriame yra šviečiančios žvaigždės ant lubų, muzikos ir kvapų terapija“, „Žaidimų kambarys“, „Grupėje turime ramybės kampelį, kuris atskirtas nuo bendros erdvės, ten yra pagalvės, ant kurių vaikai gali pagulėti, pasvajoti“, „Poilsio kampelis yra rūbinėlėje, kur yra sodas, staliukas, knygų lentynėlė“, „Turime relaksacijos kambarį“.*

Respondentų komentarai rodo, kad ne visada erdvės, kurios nurodomos kaip nusiramimo, yra tam skirtos, pvz.: *„vaikai gali nusiraminti miegamajame, rūbinėlėje“.* Nei miegamieji, nei rūbinės nėra pritaikytos nusiraminti ir yra atskirtos nuo bendros erdvės, todėl pedagogas negali stebėti vaiko ir užtikrinti jo saugumo. Tyrimo dalyvių teigimu, „nusiramimo“ erdvėse vaikai turi galimybę pažaisti su įvairiais žaislais: *„ Naudojame lego kaladėles, dėliones, knygeles“, „Didelis žaislas boružėlė, kuriam galima pasipasakoti, apsikabinti“, „Akvariumas, vaidybos / teatro niša“, „Įvairūs žaislai, pagalvės, veidrodžiai“, „Sėdmaišiai, sūpynės, galima*

klausytis muzikos“, „Piešimo priemonės, nes vaikus tai labai ramina“, „Šviesos stalai, gali pažaisiti su vandeniu“. Daugiau nei trečdalis (35 proc.) manymu, tokių erdvių, kuriose vaikai galėtų pailsėti ir nusiraminti, jų įstaigoje visai nėra.

Remiantis respondentų komentarais galima teigti, kad ugdymo įstaigose nusiramimui naudojamos įvairios tiek tradicinės, tiek netradicinės erdvės ir aplinkos. Ugdant jautrius vaikus labai svarbu dienvakare derinti aktyvias ir pasyvias veiklas.

Antruoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar pedagogai į dienvakare įtraukia pasyvias ir aktyvias veiklas bei kaip jas derina. Apibendrinti duomenys pateikti 19 lentelėje.

19 lentelė

Aktyvios ir pasyvios veiklos ikimokyklinio ugdymo įstaigose

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Aktyvios veiklos	87	„Kūno kultūra <...>“, „Judrus žaidimai“, „Sportinė veikla <...>“, „Judri veikla lauke <...>“, „Užsiėmimai su muzikos pedagoge <...>“, „Fizinio pasirengimo užsiėmimai“, „Žaidimai su muzika <...>“, „Sportas“, „Einame pabėgioti į lauką <...>“, „Siūlome žaisti drauge judrius žaidimus“, „Aktyvi veikla salėje, lauke <...>“, „Šokame <...>“
Pasyvios veiklos	69	„<...> stalo žaidimai“, „Dailė, ramūs pasiplepėjimai su vaikais <...>“, „<...> ramūs žaidimai grupės kampeliuose“, „Veiklos kūrybinėse erdvėse <...>“, „Ramūs užsiėmimai grupėse <...>“, „<...> ramiai pasivaikštome lauke“, „<...> įvairūs stalo žaidimai“, „Pokalbiai <...>“, „Meninė veikla <...>“, „Savarankiška veikla grupėje ar lauko aikštelėje“, „<...> ramūs žaidimai prie stalo“, „Skaitome pasakas <...>“, „<...> miegas“, „<...> klausomės lopšinių“, „<...> skaitome knygas.“

Respondentų komentarai rodo, kad ikimokyklinėse ugdymo įstaigose derinamos aktyvios ir pasyvios veiklos (90 proc. dalyvių teigimu), vaikai turi daug pasirinkimų. Judriosios veiklos metu vaikai dažniausiai sportuoja, žaidžia įvairius judriuosius žaidimus tiek lauke, tiek salėje. Atsipalaiduoti vaikams leidžia stalo žaidimai, kūrybiniai darbeliai, pasakų klausymasis ir pan. Aktyvios veiklos dažniausiai vyksta sporto salėje, lauke, o pasyvios - grupėse. Judrias veiklas dažniausiai keičia ramesnės ir atvirkščiai: „*Judriosios veiklos metu vaikai dažniausiai sportuoja, žaidžia lauke judrius žaidimus*“, „*Jei lauke žaidžiame judrius žaidimus, tai prieš eidami į grupę ramiai pasivaikštome, stebime mus supančią aplinką*“, „*Kasdien visos grupės turi 15min. mankštos ryte, du kartus per savaitę turi kūno kultūrą, muzikos užsiėmimus*“, „*Deriname įvairius judrius žaidimus su stalo žaidimais; jei ką nors aktyviai veikiamo, tai po to susėdę skaitome pasaką ir pan.*“, „*Jei vaikas nenori dalyvauti aktyvioje veikloje, leidžiame jam pasirinkti jo norimą veiklą*“, „*Veikla grupėje keičiama su veikla salėje, lauke*“.

Nors dešimtadalis respondentų vis dėlto nurodė, kad ne visada derina pasyvias ir aktyvias veiklas, tačiau daugumos manymu, ikimokyklinio ugdymo įstaigose yra palankios sąlygos vaikams aktyviai veikti ir ramiai pailsėti. Tai ypač svarbu ugdant jautrius vaikus.

Trečiuoju klausimu buvo siekiama išsiaiškinti, ar vaikai turi galimybę pažaisiti su netradiciniais žaislais. Tyrimo rezultatai parodė, kad daugumos (91 proc.) nuomone, ikimokyklinio ugdymo įstaigose tokia galimybė suteikiama, tačiau dešimtadalis respondentų teigia, kad jų ugdytiniai tokios galimybės neturi. Vaikai gali pažaisiti su tokiomis netradicinėmis priemonėmis, kaip: „Šviesos stalai, gamtinė medžiaga“, „Padidinimo stiklas ir šviesos stalas“, „Žaidimai su vandeniu“, „Vandens indai, skirti žaidimams su vandeniu, smėlio dėžė“, „Šešėlių ir pirštų teatras, muzikiniai žaislai“, „Turime specialų smėlį žaisti grupėje, kilimėlius piešti su vandeniu“, „Interaktyvi lenta“, „Kinestetinis smėlis“, „Vandens spalvinimas vašku“, „Akmenukai, gamtinė medžiaga, vanduo“. Pateikti pavyzdžiai rodo, kad dažniausiai ugdytojai netradiciniais vaikų žaidimams naudoja šviesos stalus, vandenį arba gamtinę medžiagą. Dauguma respondentų (97 proc.) teigia, kad ne tik suteikia vaikams galimybę pažaisiti su netradiciniais žaislais, bet ir leidžia jiems savarankiškai pasirinkti priemones ir žaislus, su kuriais jie nori žaisti. Tik 3 proc. respondentų nurodė, kad jų ugdytiniai tokios galimybės neturi.

Visiems vaikams, o ypač jautriems, svarbu ne tik derinti aktyvias ir pasyvias veiklas, taikyti įvairias ugdymosi priemones, bet ir jas patiems pasirinkti.

Penktasis klausimas leido atskleisti, ar ikimokyklinio ugdymo įstaigose vaikai gali pasirinkti, ką jie nori valgyti. Nors daugiau nei pusė respondentų (62 proc.) teigia, kad vaikai gali pasirinkti, ką ir kiek jie nori valgyti, tačiau komentarai rodo, kad dažniausiai šis vaikų pasirinkimas apsiriboja galimybe valgyti arba nevalgyti jiems patiekto maisto. Pasirinkti, kokį maistą jie valgys, galimybės nėra. Taip pat savo komentaruose respondentai nurodo, kad visiems yra patiekiamas vienodas maistas, tik išskirtiniais atvejais, jei pateikiamos gydytojo rekomendacijos, vaikui sudaromas atskiras meniu: „Maistas yra suskirstytas porcijomis, tačiau, jei vaikas nenori valgyti arba nevalgo tam tikro produkto/patiekalo, nėra verčiamas jį valgyti“, „Valgiaraštis vienodas visiems vaikams. Vaikai valgo tai, kas patiekama tą dieną, jei nenori, niekas neverčia jų valgyti“, „Yra patiekalų ir produktų, kurių vaikai nevalgo, bet mes ir neverčiame, tiesiog pasiūlome paragauti, paskanauti“.

Iš pateiktų komentarų matyti, kad vaikai neturi galimybės patys pasirinkti, ką jie norėtų valgyti. Jei vaikas nemėgsta vieno ar kito patiekalo, jis tiesiog nevalgo, lieka alkanas.

2.4.5. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų lauko erdvių tinkamumas ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus

Siekiant ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus, svarbu, kad tinkamos būtų ne tik įstaigos vidaus aplinkos, bet ir lauko erdvės, kurios skatintų vaikus pažinti jį supančią aplinką, suteiktų galimybę kurti ir atrasti. Labai svarbu, kad lauko erdvės būtų pritaikytos vaikų

ugdymui(si) atsižvelgiant į jų amžių ir poreikius. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų lauko erdvių tinkamumą padėjo atskleisti tyrimo dalyvių atsakymai ir komentarai į žemiau pateiktus klausimus.

Pirmuoju klausimu buvo siekiama atskleisti, ar vaikai, žaisdami skirtingose žaidimų aikštelėse, turi galimybę bendrauti su kitais vaikais. Remiantis tyrimo rezultatais, matyti, kad, daugumos respondentų (87 proc.) nuomone, ikimokyklinio ugdymo įstaigų lauko erdvės yra pritaikytos vaikams bendrauti. Tik maža dalis (13 proc.) respondentų nurodė, kad vaikai lauke nebendrauja su kitais vaikais.

Taip pat siekta išsiaiškinti, ar ugdytojai, sudarydami ugdymo programą, numato įvairias veiklas lauke (žr. 20 lentelę).

20 lentelė

Ugdymo(si) veiklos lauke

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Šventės ir kiti užsiėmimai	85	„Sporto šventės lauke, kitos šventės lauke“; „<...> judrieji žaidimai“; „<...> stebėjimai, tyrinėjimai“; „Žaidimai su kamuoliu“; „<...> gamtinės medžiagos rinkimas“; „<...> gamtos reiškinių stebėjimas“; „<...> Morės deginimas“; „<...> netradicinės šventės“; „<...> pasivaikščiojimai“; „<...> tradicinės šventės lauke“; „<...> vabalų gyvenimo pievoje stebėjimas“; „Įvairių augalų stebėjimas“; „Žaidimai su vandeniu“.
Kūrybiniai darbiai	75	<...> Mandalų kūrimas“; „<...> besmegenių statymas“; „<...> šypsenėlės kūrimas iš gėlių žiedų“; „<...> akmenukų dažymas“; „<...> įvairi tapyba<...>“; „Kūriniai iš daržovių.“
Aplinkos gražinimas	67	„<...> aplinkos tvarkymo akcijos, talkos“; „Gėlių sodinimas, laistymas, lapų grėbimas“; „<...> vaistažolių auginimas“; „<...> lapų rinkimas“; „Sodo priežiūra“; „Medelių sodinimas <...>“; „Pavasarinės talkos“.

Respondentų komentarai rodo, kad dažniausiai pedagogai lauke organizuoja įvairias šventes ir žaidimus. Kai kurių ikimokyklinio ugdymo atstovai nurodė, kad ugdymo įstaigoje vaikai rūpinasi aplinkos gražinimu: sodina gėles, grėbia lapus ir t.t. Laukio erdvę pedagogai taip pat naudoja vaikų kūrybiškumui ugdyti. Dauguma ugdytojų (93proc.) teigia, kad atlieka įvairias veiklas lauke: „Gėlių sodinimo akcijos, daržo sodinimas ir jo priežiūra, derliaus nuėmimas, paukštelių globa“, „Sodiname, laistome gėles“, „Lauke darome įvairius stebėjimus, sodiname gėles, tvarkome aplinką“, „Grupės turi savo lysves, gėlynus, juo prižiūri“, „Organizuojame aplinkos tvarkymo akcijas, tyrinėjame gamtą, ją stebime“, „Rengiame įvairias išvykas į gamtą, prie ežero“, „Žaidžiame judriuosius žaidimus“, „Grėbiame lapus, šluojame“, „Atsižvelgiant į savaitės temą, numatome veiklas lauke“, „Laukė vyksta įvairūs bendri renginiai: sporto šventė, Užgavėnės“, „Žaidžiame su smėliu, stebime mus supančią aplinką, ją aptariame“, „Mandalų dėliojimas, medžių stebėjimas, aplinkos tvarkymas“.

Iš pateiktų komentarų matyti, kad vaikų ugdymas dažnai organizuojamas lauke, vaikams sudaromos sąlygos tyrinėti, stebėti juos supančią aplinką. Daugiau nei pusė (63 proc.) respondentų nurodė, kad jų lauko aikštelės yra pritaikytos pagal vaikų amžių. Tačiau taip pat daugiau nei pusė (52 proc.) respondentų teigia, kad žaidimų aikštelės nėra saugios - yra duobių, nelygių paviršių: „Išaugusios medžių šakos, nelygios plytelės“ , „Nelygios takų dangos, bordiūrai“, „Vaikai neturi savo žaidimų aikštelės, pasivaikščiojimo takeliai yra nelygūs, pavojai visur“, „Metaliniai įrenginiai, duobėti takeliai“, „Mažos aikštelės, nors grupėje daug vaikų“, „Nelygūs vaikščiojimo takeliai: duobėti arba plytelės ištrupėjusios“, „Lauko aikštelės vis dar tobulinamos“, „Trūksta saugių tvorų aplink darželio teritoriją“, „Reikia atnaujinti žaidimų aikšteles, nes čiuožyklos, supynės jau senos“, „Išplyšusi tvora“.

Organizuojant vaikų ugdomąsias veikas lauke, reikalingos ne tik žaidimų aikštelės, bet ir inventoriai. Todėl buvo siekiama išsiaiškinti, ar vaikai turi pakankamai žaislų ir priemonių žaisti lauke (žr. 21 lentelę).

21 lentelė

Lauko inventoriai

Kategorija	Komentarų skaičius	Pavyzdžiai
Smėlio žaislai	95	„< ... > smėlio žaislai: kibirėliai, kastuvėliai < ... >“; „< .. > turime daug smėlio žaislų“; „Įvairios formelės smėliui < ... >“; „Mėgsta statyti smėlio pilis su kibirėliais“.
Žaislai aktyviai vaikų veiklai	84	„< ... > dviratukai“; „< ... > triratukai, slidės < ... >“; „lankai, šokdynės“; „<...> lauko įrenginiai, dviratukai, paspirtukai, sportinis inventoriai“; „< ... > krepšinio lankas, supynės, lauko įrenginiai“; „< ... > statinys "Namelis"; „<...> kamuoliai, paspirtukai“; „< ... > turi vaikai ir kamuolių ir krepšinio stovą“ ; „žaidžiame su kamuoliais < ... >“; „< ... > kėgliai < ... >“; „Mergaitės mėgsta šokinėti su šokdynėmis < ... >“.

Respondentų komentarai rodo, kad dažniausiai lauke vaikai žaidžia su įvairiais smėlio žaislais. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos vaikų užimtumui lauke naudoja įvairius, vaikų aktyvumą skatinančius daiktus: dviratukus, kamuolius, lauko statinius, kėglius, šokdynes, lankus. Tik keli respondentai nurodė, kad naudoja priemones vaikų kūrybiškumui atskleisti: molbertus, spalvotas kreideles. Dauguma respondentų (90 proc.) teigia, kad ugdymo įstaigose žaislų pakanka. Iš pateiktų komentarų matyti, kad ugdymo įstaigose dažniausiai naudojami žaislai: kamuoliai, smėlio žaislai, lankai, šokdynės. Taip pat pedagogai vaikų užimtumui lauke naudoja ir molbertus, dviratukus, palapines, krepšinio stovus. Vaikų žaidimams įrengti įvairūs įrenginiai: karstyklės, čiuožyklos, sūpynės. Nors dauguma respondentų teigia, kad ugdymo įstaigoje yra pakankamai žaislų, skirtų žaisti lauke, tačiau dalis (10 proc.) vis dėlto mano, kad lauko

inventorius yra nepakankamas: „*Turime tik smėlio žaislą, trūksta įvairovės*“, „*Lauke žaidžiame tik su smėliu, jei vaikai atsineša kamuolių, žaidžia su jais. Trūksta priemonių žaidimams lauke*“.

Apibendrinant tyrimo rezultatus matyti, kad daugumoje tyrime dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų skiriamas didelis dėmesys lauko erdvių tinkamumui. Tačiau tyrimo rezultatai rodo, kad žaidimų aikštelės ne visur yra saugios.

Išvados

1. Mokslinės literatūros bei kitų teorinių šaltinių analizė leidžia teigti, kad inkliuzinio ugdymo samprata grindžiama tarptautinėmis nuostatomis ir suprantama kaip nenutrūkstamas procesas, užtikrinantis kokybišką ugdymą(si) visiems, gerbiant jų įvairovę, skirtingus poreikius, gebėjimus ir charakteristikas, vengiant bet kokios diskriminacijos. Esminiai inkliuzinio ugdymo principai, tokie kaip: ugdymo(si) *prieinamumas, dalyvavimas, parama*, įgyvendinami per tėvų ir pedagogų bendradarbiavimą, vaikų pozityvaus elgesio palaikymą, tinkamą vaikų pažangos vertinimą, socialinių įgūdžių ugdymą. Šių principų įgyvendinimas ikimokyklinio ugdymo įstaigoje glaudžiai susijęs su aplinkų pritaikymu sudaro tinkamas sąlygas ir galimybes ugdyti įvairių poreikių turinčius vaikus.
2. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojų, dalyvavusių tyrime, nuomonių pagrindu išanalizuoti tėvų ir pedagogų bendradarbiavimo, vaikų pozityvaus elgesio palaikymo, jų pažangos vertinimo bei socialinių įgūdžių ugdymo aspektai padėjo atskleisti, kaip inkliuzinio ugdymo principai įgyvendinami ikimokyklinėse ugdymo įstaigose:
  - Ikimokyklinio ugdymo įstaigos sudaro palankias sąlygas pedagogams ir ugdytinių tėvams bendradarbiauti. Tačiau dažniausiai taikomos tradicinės formalios bendradarbiavimo formos, tokios kaip: tėvų susirinkimai, individualūs pokalbiai, šventės. Pasigendama temų įvairovės, tėvų siūlomų bei jiems aktualių temų. Mažai dėmesio skiriama tėvams įtraukti į vaikų ugdymą(si) kasdieninėje veikloje bei pažangos vertinimą.
  - Tyrimu atskleista, kad ikimokyklinėse įstaigose tinkamas vaikų elgesys palaikomas įvairiomis taisyklėmis, drausminimu. Probleminis elgesys analizuojamas kartu su ugdytinių tėvais bei įstaigų Vaiko gerovės komisijos posėdžiuose, pedagogams pateikiamos rekomendacijos. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos neturi konkrečių strategijų ir priemonių vaikų probleminei elgesiui spręsti.
  - Tyrimo rezultatai parodė, kad vaikų pažangą dažniausiai vertina ugdantis pedagogas, t.y., grupės auklėtoja. Vertinant orientuojamasi į probleminių ugdymo(si) sričių sprendimą, mažiau dėmesio skiriant vaikų stiprybėms akcentuoti ir tobulinti. Ugdytojai vertinimą grindžia įrodymais: vaikų piešiniais, nuotraukomis, filmuota medžiaga. Dauguma ugdymo įstaigų neturi galimybės bendradarbiauti su kitais, jų įstaigoje nedirbančiais specialistais, kurie, reikalui esant, pagelbėtų vaiko pažangos vertinimo procese.

- Socialiniai įgūdžiai ikimokyklinio ugdymo įstaigose ugdomi įvairių renginių, švenčių bei kasdienės veiklos metu. Dažniausiai taikomas integruotas socialinių įgūdžių ugdymas, t. y., kai socialinių įgūdžių ugdymas įtraukiamas į įvairias veiklas, projektus, akcijas. Ugdymo įstaigos stokoja priemonių ir metodikų, kurios leistų vaikams pažinti ir priimti žmonių skirtynes. Kai kurios įstaigos įgyvendina socialinių įgūdžių programą „Zipio draugai“, turi socialinių įgūdžių ugdymo mokyklėles. Tačiau vis dėlto dauguma ikimokyklinio ugdymo įstaigų nerengia socialinių įgūdžių ugdymo programų ir šiuos įgūdžius ugdo fragmentiškai.
- 3. Tyrimo rezultatai parodė, kad tyrime dalyvavusios ikimokyklinio ugdymo įstaigos geriausiai pasirengusios ugdyti vaikus, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, tačiau aplinkos nėra visiškai tinkamos ugdyti kitų specialiųjų bei specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius vaikus. Ugdymo įstaigų patalpos vaikams su fizine negalia, klausos ir regos sutrikimais nepritaikytos ir sunkiai prieinamos. Daugiausia problemų kelia fizinės aplinkos pritaikymas vaikams, naudojantiems neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę: nepakankamos grupių erdvės, siauri koridoriai, nėra rampų ir pan. Ugdymo įstaigose trūksta gero apšvietimo, garso izoliacijos.
- 4. Daugumoje tyrime dalyvavusių ikimokyklinio ugdymo įstaigų skiriamas didelis dėmesys lauko erdvėms. Vaikų ugdymas dažnai organizuojamas lauke, jiems sudaromos sąlygos tyrinėti, stebėti supančią aplinką. Lauko aikštelės erdvios, pritaikytos pagal vaikų amžių, tačiau ne visos žaidimų aikštelės yra saugios – kai kurių paviršiai duobėti, nelygūs.
- 5. Tyrimo rezultatai parodė, kad kai kurios ikimokyklinio ugdymo įstaigos įgyvendina inkliuzinį ugdymą ir siekia užtikrinti ugdymo prieinamumą visiems ir kiekvienam vaikui. Ypač gerai ikimokyklinės įstaigos pasirengusios ugdyti vaikus, turinčius kalbėjimo ir kalbos sutrikimų, o menkiausiai – turinčius judesio ir padėties sutrikimų ir judančius vaikštynėmis ir neįgaliųjų vežimėliais. Dirbantys specialistai stokoja atnaujintų žinių, svarbių ugdant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius vaikus, bei motyvacijos tobulėti, kai vyrauja nuostata „*niekas nesiūlė*“. Atliekant tyrimą, kai kurių ugdymo įstaigų darbuotojai išsakė nuomonę, kad specialiųjų bei specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai turi lankyti specialiojo ugdymo įstaigas.

Literatūra

1. Aidukienė, T. (2012). Tarpinstitucinis bendradarbiavimas savivaldybėse – vieno recepto nėra. *Švietimo naujienos*, 3 (314).
2. Ališauskienė, S., Kairienė, D. (2013). Ekologiniu sisteminiu požiūriu grįsta ankstyvoji pagalba ikimokyklinėse ugdymo įstaigose. *Specialusis ugdymas*. 2013. Nr. 2 (29), 109–122.
3. Ališauskas, A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
4. Ališauskas, A., Ališauskienė ir kt. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas. Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
5. Ališauskas, A., Jomantaitė, R. (2008). Bendrojo lavinimo mokyklų mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo analizė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (20), 71-78.
6. Ališauskas, A., Klizaitė, J. (2010). Būsimų pedagogų pasirengimas tenkinti mokinių specialiuosius ugdymo(si) poreikius. *Specialusis ugdymas*, 1 (22), 40 – 49 p.
7. Ališauskienė S., Ališauskas A. (2011). Inkliuzinės mokyklos kūrimas. Konferencija „Švietimo konsultantų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo rezultatų apibendrinimas“. Vilnius.
8. Ališauskienė, S. (2003). Specialistų ir tėvų bendradarbiavimo predispozicija ir bendradarbiavimo kūrimas. *Specialusis ugdymas*, 1 (8), 129 – 138.
9. Ališauskienė, S., Čegyte, D. (2008). *Ankstyvosios intervencijos vaikystėje specialistų profesinio pasirengimo turinio analizė*. *Specialusis ugdymas*, 2 (19), 79-91
10. Ališauskienė, S., Miltenienė L. (2004). *Bendradarbiavimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
11. Ališauskienė, S., Miltenienė, L. (2003). *Tėvų, specialistų ir specialiųjų poreikių turinčių vaikų bendradarbiavimo plėtotė ugdymo institucijoje (ankstyvosios reabilitacijos tarnybose ir bendrojo lavinimo mokyklose*. Tyrimo ataskaita. Šiauliai. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/tyrimai.htm (Žiūrėta 2015 – 09 – 15).
12. Ambrukaitis, J. (2005). Pedagoginių darbuotojų specialaus ugdymo, profesinės kompetencijos įgijimo, palaikymo ir stiprinimo aktualijos. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas*, 8, 5- 22 p.
13. Ambrukaitis, J., Antonovaitė, I. (2002). *Komandinio darbo bruožai, tenkinant specialiuosius mokinių poreikius bendrojo lavinimo mokykloje*. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas*, 6 (p. 5 – 16). Šiauliai.

14. Bernotienė, R., Juraitienė, I., Jakavonytė-Staškuvienė, D. (2012). *Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų vertinimas. Metodiniai reikalavimai*. Vilnius.
15. Bitinas B. (2000). *Ugdymo filosofija*. Vadovėlis aukštųjų mokyklų studentams. Vilnius: Enciklopedija.
16. Braslauskienė R., Jonutyte I. (2005). Perfection of Educator's – child's at risk rapport in school. Spring University. Changing education in a changing society: Europe 15+10. ATEE Spring University. ISSN 1822-2196, Klaipėda, 2005.
17. Butkienė G. (1993). *Mokykime bendradarbiauti. Lietuvos švietimo reformos gairės*. Vilnius.
18. Comstock- Galagan, Ch. (2008). Why Inclusion Begins in Kindergarten... Or Doesn't. <file:///C:/Users/Mano/Documents/Magistro%20straipsniai/WhyInclBeginsKinder.pdf> (žiūrėta: 2015 - 09- 18).
19. Core Principles of an Inclusive Early Childhood Education. (žiūrėta 2015- 11- 29) <http://olms.cte.jhu.edu/olms2/3839>
20. Dapkienė S. (2003). *Klasės auklėtojas ir tėvai – partneriai*. Šiauliai: Litera.
21. Dudzinskienė, R., Kišonienė, R., Luneckienė, A., Žičkienė, D. (2008). *Į pagalbą mokytojui ir mokyklai*. Vilnius.
22. Early Childhood Inclusive (2009). (žiūrėta 2015- 11- 29) http://www.naeyc.org/files/naeyc/file/positions/DEC_NAEYC_EC_updatedKS.pdf
23. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių chartija (2010/C 83/02).
24. Evansas, P., Sabaliauskienė, R. (2010). Lietuvos kelias inkluzinio ugdymo link. *Specialusis ugdymas*, 2 (23), 158-166.
25. Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
26. Galkienė, A., Dudzinskienė, R. (2004). Veiklos koordinavimo reikšmė specialiosios pedagoginės pagalbos efektyvumui ugdant heterogenines moksleivių grupes. *Specialusis ugdymas*, 1 (10), 39 – 48.
27. Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L., Vyšniauskienė, A. (2011). *Mokomės kartu. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams*. Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras, 2011.
28. Gerulaitis D. (2007). Tėvų įtraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

29. Gevorgianienė, V. (2003). Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant specialiųjų poreikių turinčius vaikus. J. Ambrukaitis ir kt. (Red. kol.). Specialiojo ugdymo pagrindai.– Šiauliai, 2003.
30. Giedrinė, R. (2011). *Specialieji mokymosi sutrikimai ir vaiko socializacija*. Vilnius: Vilniaus pedagoginė universiteto leidykla.
31. Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai*. Specialiojo ugdymo įvadas. Vilnius: Alma litera.
32. Ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo turinio programų dermė. Tyrimo ataskaita (2012). Lietuvos edukologijos universitetas. Prieiga internete http://www.ikimokyklinis.lt/uploads/files/dir572/dir28/dir1/14_0.php (žiūrėta: 2015. 09. 28).
33. Ivanauskienė F. (2002). Pedago ir šeimos bendradarbiavimas: planavimo aspektai. Socialinis ugdymas: mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas II. Šiauliai.
34. Ivoškuvienė, I., Kaffemanienė, I., Baranauskienė, V. ir kt. (2003). *Sutrikusios raidos vaikų ikimokyklinio ugdymo gairės*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003.
35. Jonynienė, J. (2010). *Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksmų apžvalga*. Vytauto Didžiojo universitetas. Lietuva.
36. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija. Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501.
37. Juodaitytė A. (2002). *Socializacija ir ugdymas vaikystėje*. Vilnius.
38. Juodaitytė, A. (2014). *Vaikų individualizuoto ugdymo pedagoginės rekonstrukcijos: diskursai ir metakontekstai*. Šiaulių universitetas. Tiltai, 2014,1,p.,239.
39. Jurašaitė – Harbison, E. (2003). Ikimokyklinio ugdymo pedagogų profesinės kompetencijos kaip tęstinio profesinio mokymo(si) funkcija: kompetencijų modelio įgyvendinimas, įvertinimas. *Vilniaus pedagoginis universitetas*. Prieiga internete <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/71/Jurasaite-harbison.pdf> (žiūrėta: 2015.10.18)
40. Kairienė, D., (2010). Komandos narių bendradarbiavimas tenkinant ankstyvąją pagalbą vaikui ir šeimai: atvejo analizė. *Specialusis ugdymas*. 2010. Nr. 1 (22), 84 –96.
41. Key Principles for Promoting Quality in Inclusive Education. Recommendations for Policy Makers. (žiūrėta 2015- 11- 29). https://www.europeanagency.org/sites/default/files/key-principles-for-promoting-quality-in-inclusive-education_key-principles-EN.pdf
42. Kontautienė R. (2006). *Bendradarbiavimo sistema ir jos valdymas mokykloje*. Klaipėda: KU Leidykla.

43. Leišienė A. (2007). Tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas ugdant specialiųjų poreikių vaikus bendrojo lavinimo darželyje. *Specialusis ugdymas, priedas*, 46-52.
44. Lekavičienė, R. (2001). *Socialinės kompetencijos psichologiniai kriterijai ir vertinimai*. Lietuvos studentų tyrimas. Kaunas: VDU leidykla.
45. Leliūgienė I. (2003). *Socialinė pedagogika*. Vadovėlis. Kaunas: technologija
46. Leliūgienė, I. (2002). *Socialinė pedagogika*. Kaunas, p. 424.
47. Lepeškienė, V. (1996). *Humanistinis ugdymas mokykloje*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras.
48. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas 2011 m. kovo 17d., 2011, 12p.
49. Ligeikienė, L., Laurutis, V. (2011). Mažeikių rajono ikimokyklinių įstaigų teikiamų paslaugų kokybė. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, ISSN 1648-8776, [Nr.] 1(30).
50. LR švietimo įstatymas. *Valstybės žinos*, 2011, NR. 38-1804.
51. Martišauskienė E. (2008). *Pedagogo kompetencijų samprata ir modeliai*. Pedagogo kompetencijos. Mentorius rengimo vadovėlis. Dėstytojo knyga. Vilnius: VPU.
52. Miltenienė, L., Daniutė, S. (2014). *Pedagogų ir būsimų pedagogų kompetencija ugdyti įvairių poreikių turinčius mokinius inkliuzinio švietimo kontekste. SPECIALUSIS UGDYMAS 2014 1 (30) 9*.
53. Monkevičienė, O., Glebuviene, V., Stankevičienė, K., Mazolevskienė, A., Montvilaitė, S., Jonilienė, M., Kerulienė, I., Mauragienė, V. (2011). *Metodinis leidinys priešmokyklinio ugdymo pedagogams*. Klaipėda: Klaipėdos banga.
54. Neifachas, S. (2010). *Priešmokyklinio ugdymo sistemos valdymo funkcijų teorinis – prakseologinis kontekstualizavimas Lietuvos švietimo politikos procesuose*. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
55. Nilsen B., A. Week by Week. Documenting the Development of Young Children. – Clifton Park, N.Y. Thomson Delmar Learning, 2004. Prieiga internete http://www.cengagebrain.com.mx/content/nilsen13176_0495813176_02.01_chapter00.pdf (žiūrėta: 2015.09.24).
56. Pollard, A. (2006). *Refleksyvusis mokymas. Veiksminga ir duomenimis paremta profesinė praktika*. Vilnius: Garnelis.
57. Positive Behavior Support for Addressing Challenging Behavior.
58. Positive Behavior Support for Addressing Challenging Behavior. <http://olms.cte.jhu.edu/olms2/3869> (žiūrėta: 2015 - 09- 21).

59. Ruškus, J., Mažeikis, G. (2007). Neįgalimas ir socialinis dalyvavimas. VšĮ Šiaulių universiteto biblioteka.
60. Ruškus, J., Žvirdauskas, D., Zybartas, S., Eskytė, I., Motiečienė, R., Dorelaitienė, A. (2012). *Ikimokyklinis, priešmokyklinis ugdymas Lietuvoje. Būklės ir galimybių tyrimas. Mokslo studija*. Vytauto didžiojo universitetas. Kaunas.
61. Skeirienė D. (2005). *Kaip nuo pedagogo kompetencijos priklauso bendradarbiavimo sklaida*. Žvirblių takas. Vilnius: Gimtasis žodis, 2005, Nr. 2, p. 8-10.
62. Šalkauskis S. (1991). *Lavinimo mokslas // Pedagoginiai raštai*. Kaunas: Šviesa.
63. Tarptautinės konferencijos „Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą“, vykiosios 2010m. kovo 11–12d. Madride, išvados. https://www.european-agency.org/sites/default/files/inclusive-education-in-action-flyer_Madrid-Extracts-LT.pdf (žiūrėta: 2015-09-18).
64. Teresevičienė M., Gedvilienė G. (2000). *Mokymasis bendradarbiaujant*. Vilnius: Garnelis.
65. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. Valstybės žinios, 2006, Nr. 68-2497.
66. Žukauskienė, R. (2001). *Kodėl vaikai neklauso*. Vilnius: G. Kuskio firma.

Dovilė Balčiūnaitė
PRE-SCHOOL INSTITUTION PREPAREDNESS FOR INCLUSIVE EDUCATION
The Master's Degree Thesis

Summary

In this research was analysed how are pre-school institutions are prepared for inclusive education. Seeking to reveal this theme were made the analyses of pedagogical and psychological literature and the analyses of empirical data.

The aim of the research – to reveal the preparation of pre-school institutions for inclusive education. To make this research was chosen modified research instrument of the author and manager of master research *The preparation of pre-school institutions for inclusive education*. In the research participated 108 respondents – employees of pre-school (all respondents were women): 6 headmasters of pre-school institution, 9 deputies of headmasters for education, 70 pedagogues of pre-school (40 preceptresses and 30 head-preceptresses), 12 speech-therapists and 11 others employees who are working in these institutions: social pedagogues, social workers, teachers of motion correction.

Seeking of the unity of this work, in the theoretical and empirical parts were analysed these aspects: the concept and principles of inclusive education, the provision of special pedagogical help at age of pre-school, the co-operation of parents and pedagogues, the support of the positive behaviour, the evaluation of progress and achievements, the application of the environment of pre-school institution for kids with various needs. In the empirical part is analysed, how pre-schools realize the principles of inclusive education. Seeking to reveal the accomplishment of inclusive education in pre-school are analysed parents and pedagogues co-operation in the institution. Also is wanted to show how is supported in the institution positive children behaviour and educated social skills. Also is analysed how pre-schools are evaluating progress of children. The analyses of the application of the environment of institution for children with various needs revealed how institutions are prepared to educate childrens with physical disabilities, disorders of hearing and sight, disorders of speech and language, childrens with disorders of intellect and sensoric sensitive. Also is given analyses of application of pre-school outside areas for children education. The most important conclusions:

1. The analyses of scientific literature and other theoretical sources let us to claim that the conception of the inclusive education is based on international provision and is understood as continuous process which make sure qualitative education for everyone by respecting their variety, different needs, skills and characteristics, avoiding any kind of

discrimination. The main principles of inclusive education is as: *the accessibility, participation, support* of education is realized through parents and pedagogues co—operation, the support of childrens positive behaviour, suitable evaluation of childrens progress, education of social skills. The appliment of these principles in the pre-school institution are related with appliment of enviroments which can create suitable conditions and opportunities to educate children with various needs.

2. According to opinion of pre-school employees who participated in the research analysed aspects of parents and pedagogues co-operation, the support of positive childrens behaviour, their progress evaluation and educaton of social skills showed how inclusive education is realized in pre-school institutions:
6. Pre-school institutions creates favorable conditions for pedagogues and parents of their students to co-operate. Although the most applied are still traditional formal comminication forms such as: forums of parents, individual interviews, festivals. There are lack of variaty of themes which are proposed by parents which are actual for them. The lack of attention is paid to attraction parents to childrens education in daily activity and evaluation of progress.
7. The research showed that positive childrens behaviour is supported by pre-school institution by various rules, discipline. The problematic behaviour is analysed together with parents and Childrens wealness commision in meetings, are given recomendations for pedagogues. Pre-school institutions do not have strategies and devices to solve problematic childrens behaviour.
8. The results showed that usually evalutes the progress of children their pedagogues that is preceptress. During the evaluation the attention is paid to solvation of problematic education areas, and less paying attention to develope and expand childrens strength. Educators validate their evalutation by proofs: drawings by children, photos, videos. Most of education institutions do not have opportunity communicate with others, specialists who do not work in their institution, who could help in the evaluation process in case it would be needed.
9. Social skills in these institutions are educated by various festivals, fiests and casual activities. Mostly is applied are integrated social skills educations that is when this educations is included into various activities, projects and actions. Institutions fall short of devices and methodics, which could let to get know and accept the differences of human. Some institutions applies social skills programme “Zippi friends“ which has even

social skills education school. Though most of pre-schools do not organize social skills education programmes and these skills educate only fragmentally.

3. The results revealed that the best preparation has pre-schools to educate childrens are teaches childrens with disorders of speech and language, but there are not completely environment for childrens with others special needs. The buildings are not suitable for childrens for physical disorders, hearing and sight disorders. Most problems are raised by apliment of phisical enviroment for children who uses wheelchair or walker: lack of group space, narrow corridors, no ramps and so on. Institutions do not have good lightening or sound izolation.
4. Most of institutions which patrticipated in the research paid attention for outside environment. Often childrens education is organized outside, there are created conditions to exam, observe the surrounding. The playgrounds are spacious, adjusted to childrens age but not all playgrounds are safe – some surfaces are rough and bumpy.
5. The results showed that some isntitutions of pre-school realizes inclusive education and are seeking to guarantee access to every child. Especially pre-schools are prepared to educate childrens who have speech and language disorders, and less – who have motion and position disorders and uses walkers or wheelchair. Specialists who works have lack of new knowledges, which are important when you are educating children with special needs, motivation to develope when prevailing attitude “*no one offered*“. During the research some of the institutions employees said express their opinion that children with special and special education needs have to visit special education institutions.

Keywords: special education needs, special pedadogical help, pre-school education, co-operation, inclusive education.

PRIEDAI

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

ANKETA¹²

Gerb. Pedagogai,

Vis daugiau vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdomi ikimokyklinio ugdymo įstaigose kartu su bendraamžiais. Nors vaikams ugdymo įstaigose švietimo pagalba užtikrinama, tačiau kyla klausimų, kaip kuo geriau pažinti kiekvieną vaiką ir jo poreikius ir kaip geriau juos tenkinti.

Ši apklausa padės išsiaiškinti ikimokyklinį ir priešmokyklinį ugdymą teikiančių įstaigų pasirengimą įgyvendinti inkluzinį ugdymą. Inkluzija suprantama kaip procesas, kuriame, toleruojant visų ugdytinių skirtynes, siekiama, kad kiekvienas aktyviai dalyvautų ugdyme, kultūriniame ir socialiniame bendruomenės gyvenime.

JŪSŲ ATSAKYMAI MUMS LABAI SVARBŪS, TODĖL PRAŠOME ATSAKYTI Į VISUS KLAUSIMUS

Apklausa **anoniminė**, todėl nei vardo, nei pavardės rašyti nereikia.

Prašome atsakyti į klausimus, pažymint atsakymą: **X**.

Į atvirus klausimus prašome parašyti savo nuomonę nurodytoje vietoje.

☺ SĖKMĖS ☺

¹²Anketą parengė Šiaulių universiteto Socialinės gerovės ir negalės studijų fakulteto Specialiosios pedagogikos programos magistrantė D. Balčiūnaitė (el. p.: db467055@gmail.com) ir jos darbo vadovė prof. S. Ališauskienė (2015). Anketa parengta remiantis: National Association for the Education of Young Children (2009). Young Children 57 (3): 20–26 at: www.journal.naeyc.org/about/permissions.asp.

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

DABAR ATSAKYKITE Į KELETĄ KLAUSIMŲ APIE SAVE

1. Jūs esate:

- Vyras
- Moteris

2. Kokiame mieste Jūs dirbate? (įrašykite) .....

3. Kiek vaikų lanko Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigą? (įrašykite).....

4. Ar jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigą lanko vaikai, kuriems yra nustatyti specialieji ugdymosi poreikiai?

- Taip
- Ne

*Jeigu **taip**, įrašykite kiek tokių vaikų yra .....*

5. Jūsų užimamos pareigos:

- Direktorė
- Pavaduotoja ugdymui
- Auklėtoja
- Vyr. auklėtoja
- Logopedė
- Kita (įrašykite).....

6. Jūsų įgyta kvalifikacija (specialybė):.....

7. Ar dirbate pagal įgyta specialybę?

- Taip
- Ne

8. Aukštoji mokykla, kurią baigėte (įrašykite):.....

9. Kada įgijote specialybę, pagal kurią dabar dirbate (įrašykite):.....

10. Ar per pastaruosius 3 metus dalyvavote kvalifikacijos tobulinimo kursuose, susijusiuose su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymu?

- Taip (įrašykite pavadinimus ir datas).....

.....
 Ne (*įrašykite, kodėl*).....
.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

**GLAUDUS TĖVŲ IR PEDAGOGŲ BENDRADARBIAVIMAS – VIENAS ESMINIŲ GERŲ
UGDYMĄ TEIKIANČIO VAIKŲ LOPŠELIO DARŽELIO BRUOŽŲ**

11. Ar Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaiga sudaro sąlygas tėvams ir pedagogams bendradarbiauti?

Taip (*parašykite, kaip vyksta tėvų ir pedagogų bendradarbiavimas*).....
.....
.....

Ne (*parašykite, kas trukdo bendradarbiauti*).....
.....
.....

12. Kaip dažnai Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje rengiami tėvų susirinkimai?

(*nurodykite dažnumą ir tematiką pavyzdžius*).....
.....
.....

13. Ar Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaiga atsižvelgia į tėvų nuomonę, sudarydama valgiaraščius, veiklų tvarkaraščius ir pan.?

Taip (*parašykite, kaip tai vyksta*).....
.....
.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....
.....
.....

14. Ar Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaiga tariaisi su tėvais dėl vaikų ugdymo?

Taip (*parašykite pavyzdžių, kaip tai vyksta*).....
.....
.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....
.....
.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

POZITYVAUS ELGESIO PALAIKYMAS

Gebėjimas valdyti emocijas ir elgesį nėra įgimtas. Turite padėti vaikui išmokti kontroliuoti savo elgesį, išmokti reikšti jausmus priimtinais būdais.

15. Ar kalbatės su vaikais apie tai, kokio elgesio iš jų tikėtės?

Taip (*parašykite, ką akcentuojate ir kaip skatinate teigiamą elgesį*).....
.....
.....

Ne (*įrašykite, kodėl*) .....

16. Ar modeliuojate tinkamą vaikų elgesį?

Taip (*parašykite, kaip tai darote*).....
.....
.....

Ne (*įrašykite, kodėl*).....
.....
.....

17. Ar ugdytojai vaikų darželyje kuria sąlygas ir vykdo planus tam, kad užkirstų kelią probleminiam vaikų elgesiui?

Taip (*parašykite, kaip tai vyksta*).....

.....
.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....

.....
.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

18. Ar ugdytojai, prieš eidami su vaikais į lauką ar į kitą patalpą, kalbasi, kaip dera elgtis?

Taip (*parašykite, kokį vaikų elgesį akcentuojate*).....

.....
Ne (*parašykite, kodėl*).....

.....
19. Ar pastebite teigiamą vaikų elgesį ir jį pakomentuojate?

Taip (*parašykite, kaip tai darote*).....

.....
.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....

.....
.....

20. Ar analizuojate vaikų netinkamą elgesį ir tokio elgesio priežastis?

Taip (*parašykite, kaip tai darote*).....

.....
.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....

.....
.....

VERTINIMAS IR UGDYMAS

Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos vertinimas - asmenybės ir ugdymosi poreikių pažinimo pagrindas.

21. Ar pedagogai stebi ir fiksuoja vaikų pažangą ir kaip šią informaciją naudoja rengdami ugdymo planus?

Taip (*įrašykite, kaip tai darote*).....

.....

Ne (*įrašykite, kodėl*).....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

22. Ar ugdymo(-si) priemonės ir medžiaga, naudojama grupėje, leidžia vaikams suprasti, kad visi žmonės yra skirtingi (vieni gali nematyti, kiti negirdėti ir pan.)?

Taip (*įrašykite, kokios tai priemonės ir kaip tai vyksta*).....

.....

Ne (*įrašykite, kodėl*).....

.....

23. Ar Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigoje rengiamos individualizuotos ugdymo programos?

Taip (*įrašykite, kokiems vaikams jos rengiamos ir kas jas rengia*).....

.....

Ne (*įrašykite, kodėl*).....

.....

24. Ar vertinant vaikus dalyvauja ir kiti specialistai, kurie nedirba ugdymo įstaigoje (psichologas, socialinis pedagogas, kiti specialistai)?

Taip (*įrašykite, kokiais atvejais ir kas dalyvauja*).....

.....

.....

Ne (*įrašykite, kodėl*).....

.....

SOCIALINIŲ ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS

25. Ar įstaiga rengia socialinių įgūdžių ugdymo programą, kuri akcentuoja vaikų geranoriškumą, empatiškumą?

Taip (*pateikite pavyzdžių*).....

.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....

.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

26. Ar skatinate vaikų bendradarbiavimą, pagalbą vienas kitam?

Taip (*parašykite, kaip tai darote*).....

.....

.....

Ne (*įrašykite, kodėl*).....

.....

27. Ar ugdytojai demonstruoja teigiamo socialinio elgesio pavyzdžius vaikams?

Taip (*parašykite pavyzdžių, kaip tai darote*).....

.....

.....

Ne (*parašykite, kodėl*).....

.....

GALIMYBĖS UGDYTI VAIKUS SU FIZINE NEGALIA

28. Ar vaikas, naudojantis neįgaliojo vežimėlį ar vaikštynę, gali lengvai įeiti į Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaigą?

Taip

Ne

29. Ar grupėje ugdytiniai gali laisvai judėti, net jei jie naudoja mobilumo įrangą (vežimėlį, vaikštynę)?

- Taip
- Ne

30. Ar laiptų turėklai atitinka ugdytinių ūgį?

- Taip
- Ne

31. Ar šalia tualetų yra įrengti porankiai, kad ugdytiniai galėtų įsikibti?

- Taip
- Ne

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

32. Ar šalia kriauklių yra kėdutės, ant kurių vaikas gali pasilipti, jei jam sunku pasiekti čiaupą?

- Taip
- Ne

33. Ar visos erdvės grupėje, koridoriuose ir lauke yra pakankamai erdvios, kad vaikas, pavyzdžiui, su neįgaliojo vežimėliu, galėtų lengvai apsisukti?

- Taip
- Ne

34. Ar grindų paviršius yra lygus ir vaikui nekyla grėsmė užkliūti ir pargriūti?

- Taip
- Ne

35. Ar stalai ir kėdės yra pritaikytos ir atitinka vaikų ūgį?

- Taip
- Ne

Jūsų komentaras.....
.....
.....

GALIMYBĖS UGDYTI VAIKUS SU KLAUSOS IR REGOS SUTRIKIMAIS

36. Ar grupėje apšvietimas yra tolygiai paskirstytas?

Taip

Ne

37. Ar grupėje yra garso izoliacija, kuri sumažintų triukšmą grupėje ir leistų suaugusiems bei vaikams geriau vieniems kitus girdėti?

Taip

Ne

38. Ar grupėje esanti ugdymo medžiaga (kortelės, plakatai, užrašai) yra pritaikyta vaikams, turintiems regėjimo sutrikimų?

Taip

Ne

Jūsų komentaras.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

GALIMYBĖS UGDYTI VAIKUS SU KALBOS IR KOMUNIKACIJOS SUTRIKIMAIS

39. Ar bendraujant su vaikais, kurie turi kalbos ir komunikacijos sutrikimų, naudojate gestus, stengiatės išlaikyti akių kontaktą su vaiku?

Taip

Ne

40. Ar diferencijuojate savo kalbą atsižvelgdami į vaiko, su kuriuo bendraujate, raidos lygmenį?

Taip

Ne

41. Ar bendraujant su vaikais dažnai domitės, kaip jie suprato, kas jiems buvo pasakyta?

Taip

Ne

42. Ar skatinate vaikus kalbėti net ir „sava kalba“, o tada pamokote pasakyti taisyklingai?

Taip

Ne

43. Ar grupėje esančios knygos yra pritaikytos skirtingo amžiaus ir raidos vaikams?

Taip

Ne

44. Ar skaitote vaikams knygas individualiai?

Taip

Ne

45. Ar bendraujate su ugdytiniais temomis, kurios yra aktualios jų amžiui?

Taip (pateikite pavyzdžių, su kokio amžiaus vaikais ir kokiomis temomis kalbatės).....

Ne (kodėl).....

Jūsų komentaras.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

GALIMYBĖS UGDYTI VAIKUS SU INTELEKTO SUTRIKIMAIS

46. Ar Jūsų ikimokyklinio ugdymo įstaiga turi žaislų ir priemonių, pritaiktų vaikams, kurie turi specialiųjų ugdymosi poreikių, susijusių su intelekto sutrikimais?

Taip (pateikite pavyzdžių kokios tai priemonės).....

Ne

47. Ar rengiant dienos veiklos planą, diferencijuojate veiklas vaikams, kurie turi skirtingus dėmesio išlaikymo lygmenis?

Taip (parašykite, kaip tai darote).....

Ne (kodėl).....

48. Ar individualizuojamas ugdymas?

Taip (nurodykite pavyzdžių, kada ir kaip).....

.....
 Ne

49. Ar grupėse yra pakankamai priemonių skirtingo dėmesio sutelkimo lygio vaikams?

Taip

Ne

Jūsų komentaras.....
.....
.....
.....
.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

GALIMYBĖS UGDYTI JAUTRIUS VAIKUS

50. Ar Jūsų ikimokyklinėje įstaigoje yra erdvė, kurioje vaikai gali nusiraminti ?

Taip (*kokios priemonės yra šioje patalpoje*).....
.....
.....

Ne

51. Ar sudarant vaikų dienotvarkę atsižvelgiama, kad joje būtų ir aktyvių, ir pasyvių veiklų?

Taip (*parašykite pavyzdžių*).....
.....
.....

Ne

52. Ar vaikai turi galimybę pažaisti su netradiciniais žaislais (šviesos stalas, žaidimai su vandeniu ir pan.)?

Taip (*parašykite kokie tai žaislai*).....
.....
.....

Ne

53. Ar vaikai gali savarankiškai pasirinkti priemones ir žaislus, su kuriais žais?

Taip

Ne

54. Ar vaikams leidžiama pasirinkti, ką ir kiek jie nori valgyti?

Taip

Ne

Jūsų komentaras.....
.....
.....
.....

AR JŪSŲ UGDYMO ĮSTAIGA PASIRENGUSI UGDYTI KIEKVIENĄ VAIKĄ?

LAUKO ERDVĖS

55. Ar vaikai, žaidžiantys skirtingose žaidimų aikštelėse, turi galimybę bendrauti vieni su kitais?

Taip

Ne

56. Ar sudarant ugdymo programą numatote įvairias veiklas lauke (gėlių sodinimas ir pan.)?

Taip (*parašykite pavyzdžių, kokios tai veiklos*).....

Ne (*parašykite, kodėl*).....

57. Ar lauko žaidimų aikštelės yra pritaikytos vaikų amžiui?

Taip

Ne

58. Ar žaidimų aikštelės yra saugios vaikams (nėra duobių, nelygių paviršių ir pan).

Taip

Ne (*parašykite, kas gali kelti pavojų vaikų saugumui*).....
.....

59. Ar vaikai turi įvairių žaislų žaidimams lauke (kamuolių, smėlio žaislų, dviratukų ir pan.)?

Taip (*parašykite, kokie tai žaislai*).....
.....

Ne

Jūsų komentarai.....
.....

DĖKOJAME JUMS UŽ ATSAKYMUS!